GOETHE

Faust

*

144

BIBLIOTECA
PENTRU TOTI

he_fox

Johann Wolfgang von Goethe
Faust Volumul 1
Faust, Part one, 1808
V 1.0 he_fox

Tragedie

Notă:

Textul volumului de faţă a fost revăzut prin confruntarea cu manuscrisul traducătorului, eliminându-se astfel unele greşeli de tipar din vechea ediţie. Notele de subsol, aparţinând traducătorului, au fast revăzute şi completate. În munca de pregătire a manuscrisului am fast ajutaţi de fiica traducătorului Ana Dugnariu.

„Biblioteca pentru toţi”

Prefaţă

Poemul dramatic *Faust* de Goethe (1749-1832) este una din operele cele mai reprezentative ale epocii care a pregătit prăbuşirea feudalităţii şi absolutismului, a trăit marea revoluţie din Franţa şi a văzut limpezindu-se din încercările acelui timp zorile unei lumi în care se lămureşte un alt sens al existenţei omeneşti, adică a epocii întinse peste ultimele decenii ale veacului al XVIII-lea şi peste cele dintâi ale secolului următor. Întocmai ca *Orestia* a lui Eschil, ca *Divina Comedie* a lui Dante sau ca dramele lui Shakespeare, opere deopotrivă ale unei mari răscruci, când crugul lumii se întoarce şi înţelesuri noi se încheagă, *Faust* al lui Goethe concentrează în sine experienţele cruciale şi concluziile unei perioade din istoria lumii. Această semnificaţie a poemului său, Goethe a obţinut-o aducând în scenă oameni vii şi întâmplări mişcătoare sau zguduitoare, apoi o întreagă lume de alegorii şi simboluri, capabile să încline fruntea cea mai gânditoare. Multele reflecţii trezite de poemul numit de Goethe „o tragedie” se desprind dintr-o expunere dramatică

în care meditaţia se amestecă cu dialogul realist, lirismul cu umorul, frumosul clasic cu fantasticul şi cu grotescul medieval. Puţine sunt operele literaturii care să fi introdus în ţesătura lor un tezaur mai mare de motive, de tonuri, o figuraţie mai numeroasă, ritmuri atât de variate, o limbă la fel de bogată, atâtea imagini şi atâtea idei, mai multă artă şi mai multă ştiinţă. Poemul lui Goethe înlănţuie pe cititorii lui, alcătuieşte pentru fiecare din aceştia o experienţă esenţială a vieţii, îl robeşte cât timp îl parcurge şi produce neîncetata dorinţă de a-l relua şi de a-l gândi din nou. Marea complexitate a acestui poem şi rolul pe care-l poate juca în viaţa intelectuală a oricui cer o călăuză. Paginile de faţă, dorind să se facă utile cititorilor, îşi propun să grupeze din nou rezultatele mai de seamă ale cercetării mai vechi, dar să şi adauge lămurirea acelor semnificaţii devenite mai clare omului de azi.

Faust este drama unui învăţat din epoca reformei lui Luther, căruia ştiinţa vremii nemaifiindu-i îndestulătoare, încearcă practicile zadarnice ale magiei şi încheie, în cele din urmă, un pact cu spiritul răului, cu Mefistofel, legându-se cu preţul sufletului său pentru a obţine fericirea ca voluptate, ştiinţă şi putere. Faust este deci un rebel împotriva ordinii morale existente. Tema este străveche şi trebuie urmărită, pentru a o înţelege în întruparea dată de Goethe, de-a lungul întregului trecut al omenirii.

Pentru că au existat totdeauna antagonisme sociale, lupte de clasă, prăbuşiri ale câte unei orânduiri, forme noi ale societăţii omeneşti, înlocuind cu violenţă pe cele anterioare, motivul rebeliunii este unul din cele mai vechi ale literaturii. Comentatorii îl fac să înceapă cu lupta giganţilor şi a titanilor împotriva feluritelor dinastii zeieşti. Unuia din titani, lui Prometeu, îi consacră Goethe un poem, rămas de altfel neterminat, tocmai în epoca în care se situează şi începutul compunerii lui *Faust.* Acesta este însă un rebel asociat cu spiritul răului, cu diavolul, ceea ce ne duce la altă tradiţie. Noul motiv nu putea apărea în antichitatea elină, unde deosebirea dintre spiritul binelui şi al răului nu era cunoscută, unde puterile supranaturale nu erau grupate în jurul celor doi poli ai valorificării morale. Vechile popoare ale orientului şi-au reprezentat întâi un spirit al răului, egiptenii

pe Typhon, indienii pe Çiva, perşii pe Ahriman (opus lui Ormuz). Evreii primesc această reprezentare în timpul exilului babilonic, când încep să-şi închipuie existenţa unor spirite rele, conduse de Asmodeu. O veche legendă evreiască reprodusă de scrierea intitulată *Predicatorul Solomon,* îl arată pe acesta furând diavolului Adramelech „piatra înţelepţilor". Adramelech îl adoarme însă pe Solomon, îl duce în pustiu şi, după ce azvârle piatra înţelepţilor în mare, guvernează în numele lui. Dar vrăjitorii vor să-şi procure din nou piatra înţelepţilor; ei îl invocă pe diavol şi fac cu el un pact, semnat cu propriul lor sânge. Astfel apare în istoria literaturii motivul pactului cu diavolul.

Acest motiv a revenit adeseori de atunci în legendele creştinismului antic şi medieval. Una din ele stă în legătură cu personalitatea lui Simon Magul, a cărui nefericită reputaţie transmisă prin *Faptele apostolilor* (capitolele 8-9,24), provenea din încercarea nesăbuită de-a cumpăra cu bani pe apostoli. În focul luptelor duse la Roma în sânul primelor comunităţi creştine, între creştinii petriniani şi cei pauliani, adică adepţii sfinţilor Petru şi Pavel, Simon Magul devine un simbol al acestora din urmă, văzut din unghiul celor dintâi. În aşa-zisele „Clementine", legendele atribuite romanului Clemens din secolul al II-lea al erei noastre, prin Simon, autorul vrea să figureze pe Paul, acuzat de pro-petriniani de impostura de a se fi introdus în comunitatea creştinilor, simulând o viziune a lui Iisus şi uzurpând demnitatea de apostol cu scopul ascuns de a reintroduce păgânismul. Legenda povesteşte cum prin vrăjitoriile lui, învăţate de la spiritul răului, Simon ajunge la Roma şi încearcă să se înalţe la cer în faţa lui Nero, dar un singur cuvânt al lui Petru îl prăbuşeşte. Figura lui Simon Magul apare mai apoi şi în ciclul de legende gnostice, numite „Recognitiones", unde, printre altele, ni se povesteşte de însoţirea lui Simon cu Elena, regina Spartei, cauza războiului dintre greci şi troieni şi despre naşterea unui copil din această unire: episoade care vor reveni în *Faust* al lui Goethe, deşi nu pe calea unei influenţe directe, ci prin intermediul cărţilor germane poporane, despre care ne vom ocupa în curând.

Ptnă a ajunge la acestea, se cuvine însă a mai aminti alte

câteva figuri legendare ale unor rebeli aliaţi cu diavolul, apărute în creştinismul antic. Unul din el este Cyprian din Antiohia, a cărui legendă este consemnată într-un manuscris grec din a doua jumătate a secolului al IV-lea, prelucrată şi versificată apoi de împărăteasa bizantină Eudokia. Aceeaşi legendă apare, în fine, în renumita colecţie a *Vieţilor Sfinţilor,* în *Legenda aurea.* După acest din urmă izvor, Cyprian râvneşte pe fecioara creştină Justina şi, în acest scop, se aliază cu demonii, dar virtutea credinţei anulează puterea demonilor şi, faţă de aceste dovezi, Cyprian se converteşte, devine episcop şi suferă martiriul în timpul împăratului Decius. Este deci o povestire edificatoare, cu scop propagandistic. Şi-a adus aminte de ea şi a folosit-o într-o epocă de recrudescenţă obscurantistă, în epoca contrareformei, poetul spaniol Calderon, în drama sa: *Magul făcător de minuni* (1637). O altă figură a unui rebel aliat cu demonul este Theophilus din Adana, eroul unei legende din veacul al VI-lea, adesea prelucrată în evul mediu, în care eroul, fostul econom al bisericii din Adana, în Cilicia, semnează un pact cu diavolul, în schimbul făgăduinţei de a-l repune în vechiul său loc. Dar este cuprins de remuşcări şi izbuteşte până la urmă să anuleze pactul criminal. Figuri de oameni însoţiţi cu demonul sau demonizaţi au apărut mereu în epocile de credinţă obscurantistă. Numărul lor s-a înmulţit în evul mediu. Vom aminti dintre aceştia pe Merlin, vrăjitorul din romanele ciclului breton, sau pe Robert Dracul (Robert le Diable) dintr-o povestire din secolul al XIII-lea, a cărui legendă a readus-o în actualitatea literară, acum un secol şi mai bine, textul lui Scribe şi muzica de operă a lui Meyerbeer. Au trecut apoi în evul mediu drept vrăjitori, aliaţi cu dracul, papii Silvestru al II-lea; Paul al II-lea, ca şi filosoful scolastic Albertus Magnus sau chiar Roger Bacon. Resentimentul popular, neluminat încă de raţiune, atribuia deci unei alianţe demonice originea puterii care-i uimea pe contemporani sau care-i făcea să sufere.

*

Chiar într-o epocă bogată prin atâtea progrese ale raţiunii, cum a fost aceea a Renaşterii şi a Reformei, credinţele

superstiţioase, de felul celor de mai sus, nu dispăruseră cu totul. Existau încă vrăjitori în secolul al XVI-lea german şi credinţa în demoni era atât de răspândită, încât nici Martin Luther, iniţiatorul Reformei, nu era liber de ea. Chiar învăţaţi ai vremii, ca Paracelsus şi Agrippa von Nettesheim, practicau magia şi susţineau că datoresc acesteia succesele lor ca medici. În această atmosferă se constituie legenda lui Faust, consemnată în mai multe cărţi poporane. Deşi nu se poate stabili o legătură directă între autorii cărţilor poporane despre Faust şi vechile legende ale lui Simon, Cyprian şi Theophilus, se poate totuşi spune că aceştia sunt precursorii lui Faust. În circulaţia mondială a motivelor literare – un fenomen de care ştiinţa folclorului trebuie să ţină seama – motivul rebeliunii şi acel al dobândirii cunoaşterii şi puterii pe alte căi decât cele naturale este dintre cele mai vechi şi a revenit în toate epocile de obscurantism şi superstiţie. Legenda lui Faust se situează pe linia de dezvoltare a acestui motiv. Pe de altă parte, prin efectul acelor contaminări, de asemeni recunoscute şi descrise adeseori de ştiinţa folclorului, amănunte ale fabulaţiei, aparţinând vechilor legende, transmise prin tradiţie orală seculară, au putut apărea în legenda mai nouă a doctorului Faust. Dar pentru a ne explica modul în care s-a format această legendă, trebuie să ţinem seama, în primul rând, de amintirile contemporanilor care l-au văzut pe Faust în carne şi oase, căci eroul cărţilor poporane şi al tragediei lui Goethe corespunde unei personalităţi istorice; el a trăit cu adevărat în Germania, la sfirşitul veacului al XV-lea şi în primele decenii ale veacului al XVI-lea, între 1480 şi 1540. Se crede chiar că se poate preciza locul naşterii sale la Knittlingen (în Saxonia) şi al morţii, la Staufen în Breisgau. Un cercetător german, Alexander Tille, a publicat în 1900 un volum forte, cuprinzând toate izvoarele memorialistice şi legendare ale mitului Faustic. *Die Faustsplitter in der Lileratur des sechzehnten bis achtzehnten Jahrhundert nach den àltesten Büchern herausgegeben von Alexander Tille,* Berlin, 1900. *(Motivul Faustic în literatura secolelor şaisprezece-optisprezece, după cele mai vechi izvoare de Alexander Tille,* Berlin, 1900). Cercetătorii care au dorit să explice geneza legendei Faustice au găsit în această vastă publicaţie a

izvoarelor aproape tot ce era necesar lucrării lor.

Unul dintre aceştia, Kuno Fischer, autorul unuia din cele mai cunoscute comentarii Faustice (*Goethes Faust, 4* vol., 1902), a stabilit patru centre prin care s-au transmis ştirile despre doctorul Faust, vrăjitorul atât de uimitor pentru toţi contemporanii lui. Unul dintre aceste centre este chiar Wittemberg, capitala Reformei. Astfel, într-un catalog al Universităţii din Wittemberg este trecut, sub data de 18 ianuarie 1518, numele unui Johannes Faust (din Mühlberg). Melanchton, unul din capii Reformei, pare să-l fi cunoscut, căci povestirea lui, transmisă de Johannes Manlius (Mennel), autorul unei culegeri de anecdote, *Locorum commumum collectanea,* 1562, vorbeşte despre un aventurier, Johannes Faust, care apare la un moment dat în Wittemberg şi se laudă cu unele isprăvi vrăjitoreşti, de pildă cu aceea de a fi determinat victoria trupelor imperiale în Italia sau de a fi zburat la Veneţia şi de a se fi prăbuşit apoi. Din acest izvor se inspiră şi alte povestiri ulterioare până la începutul secolului al XVII-lea. Alt centru al difuzării ştirilor despre Faust îl constituie localităţile Rin-ului de Sus. Printre acestea, este semnalat la Basel, unde Johann Gast pare a fi prânzit cu el, după cum povesteşte în *Sermones convivales,* 1548. Oaspetele dăduse bucătarului să-i prepare nişte păsări ciudate şi se aşezase la masă cu un câine, care la un moment dat a luat figură omenească. Povestirea lui Gast conţine deci şi elemente legendare şi nu poate fi considerată ca un pur izvor memorialistic. Elemente legendare conţine şi tradiţia din Lipsca, unde în renumita „pivniţă Auerbach", păstrată până în zilele noastre, se văd două picturi, datate din 1525, care îl reprezintă pe Faust petrecând cu studenţii şi călărind pe un butoi cu vin, precum şi versurile care însoţesc tabloul:

„Doktor Faust zu dieser Frist
Aus Aucrbachs Keller geritten ist
Auf einem Fass mit Wein geschwind,
Welches gesehen viei Multerkind.
Solches durch seine subtile Kraft gethan
Und des Teufels Lohn empfangen davon."
(Doctor Faust în această vreme

A călărit ieşind din pivniţa Auerbach
Pe un butoi plin cu vin.
Faptă văzută de mulţi inşi.
A făcut aceasta prin forţa lui subtilă
Şi a binemeritat de la dracu.)

După cum s-a putut stabili, cârciuma Auerbach a fost clădită însă în 1530, aşa încât datarea din 1525 s-a făcut ulterior de către un pictor care figura o legendă şi – mai este nevoie s-o spunem? – nu de cineva care asistase la eveniment. Mai vrednice de crezare sunt deci ştirile provenind din Erfurt şi Würzburg. În primul din aceste două oraşe l-a văzut, în septembrie 1513, umanistul Conradus Mutianus (Mudt), care într-o scrisoare către Heinrich Urbanus vorbeşte cu dispreţ despre aventurierul lăudăros, întâlnit într-o cârciumă, vrednic să fie pedepsit, desigur pentru absurdele superstiţii răspândite în popor. Cu aceeaşi mânie vorbeşte clericul Johannes Trithemius (Tritheim) din Würzburg într-una din scrisorile adunate în *Epistolae familiares,* 1507, adresate matematicianului Virdung, care întrebase de un vrăjitor şi expert în multe ştiinţe, aşteptat cu nerăbdare să apară în Hasfurt. Trithemius povesteşte cum, cu un an mai înainte, pe când trecea prin Gelnhausen i se vorbise de un vrăjitor, prezent atunci în localitate. Acesta auzind însă că Trithemius doreşte să-l vadă, se grăbise să dispară. Clericul nu putu afla decât că vrăjitorul se lăuda a cunoaşte atât de bine operele lui Plato şi Aristoteles, încât dacă acestea ar fi dispărut, el le-ar fi putut reconstitui în întregime. La Würzburg se lăudase că poate să săvârşească toate minunile lui Iisus, că este cel mai desăvârşit dintre alchimişti şi că poate satisface orice dorinţă omenească. Trithemius văzuse şi un fel de carte de vizită a vrăjitorului, cu următorul cuprins: *Magisler Georgius Sabelhcus, Faustus junior, fons necromanhcorum, astrologus, magus secundus, chiromanhcus, aeromanticus, pyromanticus, in hydra arte secundus.* Acest document – care zugrăveşte bine personajul: un impostor – are nevoie de unele explicaţii, încercate de istoricii literari. Nu vom insista, în această rapidă schiţă, asupra lor. Ne interesează mai degrabă concluzia scrisorii lui Trithemius: *„Aceasta este,* scrie el, *ceea*

ce îţi pot spune cu deplină siguranţă despre omul pe care îl aştepţi cu atâta curiozitate; nu vei găsi în el un filosof, ci pe un nebun vanitos şi insolent. Acest palavragiu şi înşelător ar trebui să primească o pedeapsă corporală, pentru a face să înceteze odată lăudăroşeniile lui criminale şi duşmane bisericii." Deşi calitatea morală a personajului nu putea provoca îndoieli, epoca era în unele privinţe atât de înapoiată, încât, în 1536, eruditul Joachim Camerarius îl întreabă pe consilierul Daniel Stiber din Würzburg ce gândeşte Faust despre situaţia politică la începutul războiului dintre Carol al V-lea şi Francisc I al Franţei. Tot astfel, Philipp von Hutten, plecând spre Venezuela pentru a căuta aur, îi cere lui Faust o consultaţie relativă la succesul probabil al expediţiei lui şi, într-o scrisoare din 1540, confirmă fratelui său adevărul prezicerilor lui Faust.

*

Am citat, folosind rezultatele cercetărilor mai vechi, numai câteva din izvoarele contemporane cu Faust; destul totuşi pentru a vedea cu ce trăsături a fost transmisă figura acestuia cărţilor poporane care încep să apară încă de la sfârşitul veacului al XVI-lea. Cea dintâi dintre acestea, publicată în 1587 la Frankfurt pe Main, este o tipăritură a librarului Johann Spiess. Lungul el titlu ne asigură că scrierea a fost alcătuită pentru a servi ca exemplu teribil tuturor orgolioşilor şi ambiţioşilor abătuţi de la dreapta credinţă. Cartea a avut mai multe ediţii, a fost prelucrată în versuri şi tradusă în limbile olandeză, engleză şi franceză. În 1593 i-a urmat o a doua parte, atribuită unui Christoph Wagner. Publicaţia aceasta alcătuieşte materialul brut al poemului lui Goethe. Johann Paust ne este înfăţişat ca un fiu de ţărani din Roda, lângă Weimar, trimis pentru învăţătură înaltă la Wittemberg. Cum avea *„o minte capabilă să înveţe iute, cu aptitudini şi înclinări pentru studii",* devine doctor în teologie. Împrietenindu-se cu tot soiul de oameni uită scripturile şi porneşte la Cracovia, pentru a studia magia. Este indicată pasiunea cunoaşterii, foarte puternică în sufletul lui Faust: *„a dobândit aripi de vultur şi a vrut să cerceteze toate temeiurile cerului şi ale pământului"*. Înapoiat la Wittemberg,

el invocă pe diavol, pe Mephostophiles[1] care-i apare îmbrăcat ca un călugăr: accent anticatolic, caracteristic pentru epoca Reformei, în care ne găsim. *Faust:* încheie un pact cu Mephostophiles, pe o durată de douăzeci şi patru de ani, prin care cel dintâi se leagă să abjure credinţa şi să-şi cedeze sufletul, iar cel de-al doilea să-i ofere lui Paust toate puterile spiritului şi împlinirea tuturor dorinţelor sale. Autorul cărţii poporane este conştient că ne aflăm în faţa unui caz de rebeliune titanică: *„Această lepădare de credinţă nu este altceva decât trufie, deznădejde, blestem şi lipsă de măsură, ca aceea a uriaşilor, despre care au povestit poeţii: cum au îngrămădit munţii unul peste altul şi au pornit război împotriva Domnului, sau ca a îngerului rău, care s-a opus Domnului şi a fost prăvălit din pricina răutăţii şi a trufiei lui. Deci cine vrea să se înalţe prea sus, acela se prăbuşeşte adânc."* Totuşi trufia lui Faust este mai mult intelectuală. Ca om al Renaşterii, pasiunea cunoaşterii este puternică în sufletul lui Faust. În momentul semnării pactului, el spune: *„Mi-am propus să cercetez elementele şi deoarece, după darurile care mi-au fost hărăzite de sus, n-am găsit în mintea mea îndemânarea trebuincioasă şi nici n-am putut-o învăţa de la oameni, am ales şi m-am dat în puterea spiritului infernal, pentru ca acesta să-mi vestească şi să mă instruiască în ştiinţa dorită".* Opt ani rămâne Faust la Wittemberg, în tovărăşia lui Wagner, discipolul lui şi al lui Mephostophiles, care îi împlineşte toate dorinţele şi-l face să audă o muzică minunată, ori de câte ori îl încearcă vreo remuşcare. Faust doreşte să se căsătorească, dar diavolul îi refuză căsătoria, făgăduindu-i însă cele mai frumoase femei, „aşa încât inima îi tremură de bucurie". În convorbirile sale cu Mephostophiles, Faust află tainele în legătură cu cerul şi iadul, şi despre căderea lui Lucifer. În soarta acestuia, Faust recunoaşte pe a sa şi plânsul căinţei îl podideşte. Află apoi secretele despre originea şi orânduirea lumii, despre mersul planetelor, despre chipul cum se produc anotimpurile, despre

1 Numele de *Mephostophiles,* devenit mai târziu *Mefistofeles* pare a veni de la grecescul *mephotophiles* – acel care nu iubeşte lumina sau, după o altă ipoteză, de la *mephaustophiles* – acel care nu-l iubeşte pe Faust.

însuşirile elementelor. Ştiinţa cosmologică a lui Mephostophiles este însă aceea a antichităţii, a sferelor cereşti; noile descoperiri ale lui Copernic nu o îmbogăţiseră cu nimic. Prin toate aceste învăţături, Faust devine totuşi un mare matematician, capabil să prezică fenomenele astronomice şi meteorologice şi să calculeze datele calendaristice. Atunci începe călătoria lui Faust, sub conducerea lui Mephostophiles. La Roma, eroul admiră strălucirea palatului papal şi rămâne trei zile şi trei nopţi acolo, făcându-i papei tot felul de farse, „spre inveselirea poporului luteran", după cum observă unul dintre comentatori. La Constantinopol, cei doi călători se înfăţişează sultanului, Mephostophiles îmbrăcând, în această împrejurare, costumul şi podoabele papei. Ajung astfel la curtea împăratului (Carol al V-lea). Împăratul doreşte să vadă un alt stăpânitor al lumii deopotrivă cu el şi Mephostophiles îl vrăjeşte pe Alexandru cel Mare şi pe soţia lui. Înainte de a părăsi curtea împăratului, Mephostophiles săvârşeşte o farsă, făcând să-i crească unui curtean care dormea o pereche de coarne. Ajung astfel la curtea contelui de Anhalt, căruia i se înalţă, prin vrăjitorie, un castel pe o înălţime din preajmă. O grădină feerică răsare în jurul castelului, asemănătoare aceleia pe care, după legendă, Albertus Magnus o făcuse să apară la Colonia cu prilejul unei vizite regale. Focuri de artificii ţâşnesc din toate părţile. Butuci de viţă, încărcaţi cu struguri, cresc dintr-o masă. Dacă autorul cărţii poporane alege aceste etape ale călătoriei lui Faust şi Mephostophiles, unde vrăjitoriile lor se execută cu umor împotriva gazdelor, împrejurarea provine din resentimentele luteranului, pentru care papa era un adevărat anticrist, sultanul un duşman al creştinătăţii, împăratul (Carol al V-lea) conducătorul detestat al contrareformei, iar contele de Anhalt un calvinist, la fel de rău văzut în cercurile luterane. Călătoria durase şaisprezece ani. Faust şi Mephostophiles se înapoiază la Wittemberg. Un bătrân şi evlavios medic încearcă să-l aducă în drumul drept pe eroul rătăcit, dar intervine Mephostophiles care obţine o întărire a pactului. La un banchet studenţesc unul dintre studenţi îşi exprimă dorinţa s-o vadă pe Elena, şi aceasta, prin vrăjitoriile lui Faust, apare în adevăr. Studenţii sunt covârşiţi de farmecul iubirii, dar într-una din nopţile

următoare Elena apare încă o dată, de data aceasta numai lui Faust. Din însoţirea lor se naşte un copil minunat, Justus Faustus, care în curând va dispărea împreună cu mama sa. Faust îmbătrânise acum. Nu mai avea de trăit decât o lună; remuşcarea îl cuprinde şi, plin de durerea crimelor sale, îşi ia rămas bun de la prieteni şi de la discipoli. Elementele naturii par a fi intrat în răscoală şi, printre fulgere şi tunete, Faust coboară în iad.

După cartea poporană din 1587-1590, urmează alte versiuni, a lui Widman, la Hamburg, în 1599, a lui Pfitzer, un medic din Nürnberg, în 1674, cu ediţii succesive până în 1726. O ultimă prelucrare apare sub pseudonimul *„ein christlich Meinender”* (un creştin), la Frankfurt şi Lipsca, în 1725. Aceasta este versiunea pe care a cunoscut-o Goethe încă din copilăria lui, după cum ne informează scriitorul în *Poezie şi adevăr.* În 1802, adică într-un moment înaintat al redactării poemului, Goethe împrumută de la biblioteca din Weimar povestirea lui Pfitzer, pe care o ţine mai multe luni la sine. Versiunea lui Pfitzer conţine episodul iubirii lui Faust pentru o frumoasă fată din popor, care îi rezistă. De altfel, fiecare dintre prelucrările succesive ale legendei primitive posedă caracteristicile ei tematice, fără ca semnificaţia adâncă a povestirii să se schimbe. În legătură cu această semnificaţie se va produce însă fapta creatoare a lui Goethe. Până a ajunge s-o precizăm, este necesar să stabilim câteva din etapele cele mai de seamă ale dezvoltării legendei în creaţia cultă şi scenică.

*

O traducere engleză a cărţii Faustice poporane, publicată la Frankfurt, apare în 1592. Această traducere este probabil izvorul tragediei lui Cristopher Marlowe (1564-1593), *Tragical history of life and death of doctor Faustus (Istoria tragică a vieţii şi morţii doctorului Faustus),* reprezentată în 1594 şi publicată, cu unele interpolaţii, în 1604, adică după moartea autorului. Cristopher Marlowe este unul din cei mai înzestraţi contemporani ai lui Shakespeare şi acela care-l aminteşte mai de aproape prin patosul lui tragic, în scurta lui carieră, întovărăşită de o reputaţie de ateism, care l-ar fi putut duce

la rug, şi sfârşită printr-o moarte violentă, Marlowe a dotat scena engleză cu mai multe caractere titanice: a lui Tamerlan, cuceritorul mongol, a ducelui de Guise, exterminatorul hughenoţilor în noaptea de pomină a Sfântului Bartolomeu, a lui Faust, vrăjitorul german. Titanisinul lui Marlowe este o expresie a epocii reginei Elisabeta, când aventurierii englezi străbat mările şi continentele îndepărtate, supunându-le cu violenţă exploatării lor.

Fără a avea o legătură directă cu aceste împrejurări, Faust, ca şi ceilalţi titani ai lui Marlowe, reprezintă un caracter admirat în vremea lui, prin îndrăzneala şi intensitatea pasiunilor. Mersul acţiunii în tragedia lui Marlowe aminteşte până la un punct pe acel al cărţii poporane germane. La început, Faust este prezentat ca un savant dezgustat de ştiinţa vremii şi care cere lumini şi putere nouă magiei. Monologul iniţial aminteşte pe acel al eroului lui Goethe, deşi acesta pare a nu fi luat cunoştinţă de tragedia lui Marlowe. Este invocat Mefistofel, care îi propune un pact pentru o durată de douăzeci şi patru de ani. În zadar o voce internă îl îndeamnă: „întoarce-te către Domnul”, răspunsul lui Faust este al trufiei: „Nu! Domnul nu te iubeşte, Domnul tău este propria-ţi voinţă”. Mefistofel îi dăruieşte o carte, ale cărei semne au proprietatea să-l înzestreze cu putere asupra aurului, a elementelor şi a demonilor. Într-o călătorie prin lumea largă, titanul lui Marlowe, ca şi eroul cărţii poporane, ajunge la Roma, unde se amestecă în conflictul dintre papă şi antipapă, făcându-i farse unuia din ei. În faţa împăratului, îi vrăjeşte pe Alexandru şi pe Dariu. La un banchet studenţesc o face să apară pe Elena. Un bătrân încearcă să-l aducă la dreapta credinţă. Mefistofel intervine pentru a întări din nou pactul. Elena i se arată încă o dată lui Faust şi un farmec nespus îl covârşeşte: „Îmi dai cu sărutarea ta eternitatea”. Când ceasul din urmă îl ajunge, Faust vrea să oprească timpul în loc, să se ascundă sub dealuri şi munţi, să coboare în adâncimile pământului. Să se învăluiască în nori, să se piardă în ocean, să emigreze cu sufletul, după credinţa metempsihozei, în trupul unui animal. Dorinţe zadarnice! Orologiul bate ceasul ineluctabil. Faust este pierdut; iadul îl înghite. Corul intonează:

„Mlădiţa, creşterii menită, s-a răpus
Şi laurii lui Apolon pe fruntea
Cea înţeleaptă-i pârjoleşte focul.
Pierdut e Faust. Cugetaţi căderea-i
Ce ne învaţă, oameni iscusiţi:
Să nu râvniţi la cele ce-s oprite.
Pe cel adânc îl duce adâncimea
Să creadă că mai mult e-n stare-a face
Decât ce e îngăduit de Domnul.”

Tragedia lui Marlowe, ca şi cartea poporană germană, vrea să aibă deci un sens moralizator. Şi cu toate că poetul englez, ca om al Renaşterii, arată simpatie titanului ahtiat de cunoaştere, el face totuşi o concesiune eticii religioase a vremii, menind pe eroul său pierderii şi damnaţiunii. Între Faust al lui Marlowe şi cel al lui Goethe, trec două sute de ani. Motivul Faustic s-a transmis în vremea aceasta prin menţinerea lui pe scenă. Actori englezi duc legenda în Anglia şi o readuc în Germania, în versiunea lui Marlowe, pe la începutul secolului al XVII-lea. O reprezentaţie a tragediei lui Marlowe este semnalată la Dresda, în 1626. Trupele germane de actori rătăcitori o introduc în repertoriul lor şi o reprezintă în tot decursul secolului al XVII-lea şi al XVIII-lea. Reprezentaţia are loc la Frankfurt, în 1741 şi 1742, când Goethe nu se născuse, şi în 1767, când era student la Lipsca. Este sigur însă că Goethe a asistat, după înapoierea de la Frankfurt, la o reprezentaţie a tragediei lui Faust pe scena teatrului de păpuşi, pentru care se alcătuise o nouă versiune, adeseori înfăţişată în diferite centre culturale ale Germaniei.

Tema Faustică a ispitit pe mai mulţi scriitori ai secolului al XVIII-lea, dar este sigur că acel care a supus-o unei evoluţii hotărâtoare şi i-a dat o semnificaţie cu totul deosebită de aceea a cărţilor poporane şi a lui Marlowe a fost Lessing, unul din cei mai de seamă îndrumători ai literaturii germane în epoca luminilor. Rolul epocal al lui Lessing în istoria literaturii germane este, printre altele, acela de a o fi eliberat de influenţa clasicismului francez, ca expresie a absolutismului, într-o vreme în care alţi scriitori, în frunte cu Gottsched, îl susţineau teoretic şi îl propuneau ca exemplu,

Johann Wolfgang von Goethe

într-unul din articolele sale de critică literară, în a şaptesprezecea scrisoare asupra literaturii (*Litteraturbriefe),* din 1759, el opune influenţei franceze, pe aceea engleză a lui Shakespeare, mai apropiată de spiritul german, după cum o dovedeşte legenda lui Faust, o adevărată temă shakespeariană. Scriitorul aminteşte propria lui încercare de a dramatiza această temă. Lessing s-a dedicat acestei lucrări în două răstimpuri ale carierei sale, în 1758 şI în 1767-68. Manuscrisele definitive s-au pierdut însă, şi cercetătorul actual nu mai are la dispoziţie decât câteva fragmente postume, suficiente totuşi pentru a aprecia inovaţia lui Lessing în istoria seculară a motivului. Trecând peste amănuntele chipului în care acţiunea se dezvoltă, trebuie să constatăm că, faţă de toţi predecesorii lui, Lessing este cel dintâi care nu mai meneşte pe Faust damnaţiunii, şi mântuirii. În ultima clipă a vieţii lui Faust, diavolul strigă: *„Este al meu!”,* dar o voce cerească răspunde: *„Nu triumfa! N-ai învins umanitatea şi ştiinţa; divinitatea n-a dăruit omului cel mai nobil dintre instinctele sale pentru a-l face nenorocit în eternitate.”* Faust este deci mântuit pentru că, în toate rătăcirile şi greşelile sale, a dat urmare înclinaţiei şi pasiunii de a cunoaşte. Pentru a găsi această nouă soluţie vechii legende, a trebuit ca puterea eticii religioase să slăbească o dată cu ascensiunea burgheziei raţionaliste a vremii. Faust al lui Lessing este deci unul din roadele iluminismului german şi temelia pe care Goethe va clădi, adâncind însă mai departe semnificaţia vechii legende şi punând-o de acord cu unele din aspiraţiile capitale ale omenirii, actuale şi astăzi.

*

Faust de Goethe este rezultatul uneia din cele mai lungi elaboraţii pe care le cunoaşte istoria literară. Începută în anii primei tinereţi, opera a fost terminată cu câteva luni înainte de moartea autorului, în 1832, când a fost publicată şi a doua ei parte. Goethe indică drept an al începutului lungii compuneri al douăzecilea al vieţii sale, deci anul 1769. Era pe atunci student la Lipsca. Tânărul care citise, încă de pe când era copil, versiunea din 1728 a cărţii poporane faustice, se gândeşte să-i folosească tema într-un poem dramatic.

Uneori întârzie în cârciuma Auerbach, după cum mărturiseşte într-o scrisoare din 1767, către prietenul său Behrisch. Când se înapoiază la Frankfurt cade sub înrâurirea domnişoarei von Klettemberg, o pietistă, şi împreună studiază cărţi de alchimie, îşi formează un laborator prevăzut cu toate aparatele şi uneltele necesare unui alchimist şi încearcă să producă *liquor silicum,* licoarea capabilă să transforme toate metalele în aur. Citeşte pe medicii şi magicienii Renaşterii germane, pe Paracelsus şi pe Agrippa von Nettesheim. Când ajunge la Strassburg, unde pornise pentru continuarea studiilor, face descoperirea evului mediu germanic în marea catedrală a oraşului. Aici se produce întâlnirea hotărâtoare cu Herder, care-i aduce revelaţia poeziei Orientului, a lui Homer, Ossian şi Shakespeare, dar mai cu scamă a poeziei populare şi a vechilor legende. Din lumea acestora se ridică figura lui Götz von Berlichingen şi din nou a lui Faust. Este vremea aşa-zisei *Sturm-und-Drangperiode,* epocă în care literatura germană dobândeşte o nouă conştiinţă a specificităţii ei naţionale şi întreţine cultul originalităţii şi al titanilor. Din această vreme datează poemele realizate parţial, un Mahomet, un Prometeu, un Ahasverus. Ideea de a compune un *Faust* este rodul aceleiaşi epoci. Au avut-o şi alţi tineri scriitori ai vremii, prieteni de-ai lui Goethe, un Lenz, un Klinger, un Müller.

Goethe se consacră marelui său poem în anii 1773-1775. Se încheagă atunci prima versiune a lui Faust, aşa-zisul *Urfaust,* pierdut în manuscrisul lui original şi regăsit, într-o copie străină, abia în 1887, de Erich Schmidt, care-l publică. După mai bine de doisprezece ani, opera este reluată şi modificată în forma ei şi îmbogăţită, în timpul călătoriei în Italia, cu scene noi. Astfel se formează în 1788-1790 aşa-zisul *Fragment,* apărut în al şaptelea volum al *Operelor* publicate de editorul Göschen. Între 1797 şi 1801, după ce compusese romanul *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister,* poetul îşi îmbogăţeşte opera cu *Dedicaţie, Prologul în teatru, Prologul în cer,* al doilea monolog al lui Faust, scena plimbării până la apariţia lui Mefistofel şi alte episoade mai mici. După 1804, când librarul Cotta îi cere o nouă ediţie a operelor sale, poetul îşi revede şi completează manuscrisul şi astfel, în 1808, poate să apară prima parte a tragediei în al optulea

volum al *Operelor,* publicate de Cotta. A doua parte a poemului, schiţată încă din 1797, trecută în forma unui început de realizare în 1799, este apoi părăsită şi după o lungă epocă, în care poetul se consacră multor alte lucrări, este reluată şi dusă la sfârşit în 1825-1832. Se poate spune că Goethe a meditat şi a realizat poemul *Faust,* opera capitală a vieţii lui, de-a lungul întregii sale existenţe literare. Această operă va conţine deci rodul tuturor experienţelor sale ca om şi artist şi o icoană a întregii dezvoltări a societăţii moderne, în epoca în care s-au succedat revoluţia franceză, campaniile napoleoniene, dezvoltarea tehnicii şi revoluţia industrială, apariţia socialismului utopic. Poemul lui Goethe nu se referă direct la aceste evenimente, dar linia lor de dezvoltare a fost decisivă pentru formarea concepţiei poetului, aşa cum rezultă din soluţia dată vechiului motiv folcloric.

*

După o dedicaţie lirică, adresată martorilor trecuţi ai vieţii poetului şi după „prologul în teatru", în care publicul este prevenit că nu se găseşte în faţa unei piese în sensul concepţiei teatrale a vremii, drama propriu-zisă începe cu „prologul în cer". Cerul e reprezentat în sensul credinţelor medievale. Dumnezeu e înconjurat de îngeri care proslăvesc frumuseţea creaţiei. Mefistofel îşi râde de osteneala şi agitaţia zadarnică a oamenilor. Dumnezeu a autorizat prezenţa diavolului, a spiritului negaţiei, pe lângă oameni ca un stimulent al acţiunii lor. Încrezător în năzuinţa spre adevăr, sădită în fiecare suflet omenesc, se angajează o prinsoare între creator şi spiritul negaţiei, menită să dovedească nobleţea aspiraţiei fundamentale a omului în ciuda ispitirilor care-l pot încerca. Este ales Faust ca obiect al prinsorii. Tragedia lui Faust va fi deci realizarea pe pământ, în condiţiile unei existenţe omeneşti, a unei prinsori făcute în cer.

Faust este un învăţat bătrân. Ştiinţa vremii nu i-a adus decât dezamăgiri. Magia îi va deschide poate drumul către cunoaşterea secretelor lumii. Faust nu doreşte însă numai cunoaşterea, dar şi cea mai largă îmbrăţişare a întregii naturi

şi vieţi. Aspiraţiile învăţatului se completează cu acele ale omului, într-un elan spre universalitate, caracteristic pentru spiritul Renaşterii, pe care eroul îl reprezintă. Este invocat deci spiritul pământului, dar în faţa teribilei lui arătări, semeţia lui Faust se prăbuşeşte, ca un semn că nu prin practice magice şi dintr-o dată, ci prin extinderea succesivă a experienţei i se pot destăinui omului sensurile şi bucuriile cele mai înalte ale naturii şi vieţii. În contrast cu Faust apare şcolarul lui, Wagner, tipul învăţatului mediocru, care nu cunoaşte pasiunea nimicitoare a maestrului său. Deznădejdea lui Faust este atât de adâncă, încât se pregăteşte să-şi pună capăt vieţii, când clopotele învierii opresc mâna sinucigaşului. O plimbare, în tovărăşia lui Wagner, printre oamenii simpli, bucuroşi de zilele de sărbătoare, aşterne o alinare peste zbuciumul lui. Înapoiat în camera de studiu, un câine se strecoară alături de el. Este Mefistofel. Urmează scena pactului, întreruptă de apariţia unui tânăr discipol, a cărui figură repetă pe plan umoristic, îndoita aspiraţie a lui Faust către cunoaştere şi viaţă. Pactul prevedea luarea în stăpânire a sufletului lui Faust de către Mefistofel, în momentul în care acesta îi va procura eroului o fericire atât de mare, încât clipa va fi rugată să se oprească. Îi sunt oferite mai întâi lui Faust josnicele plăceri ale beţiei în pivniţa Auerbach; dar eroul priveşte cu repulsie către ele. Întinerit în bucătăria vrăjitoarelor, iubirea i se înfăţişează lui Faust în arătarea graţioasă şi inocentă a Margaretei. Dar pentru că în dragostea care se naşte între ei se afirmă o aspiraţie mai înaltă a sufletului, Mefistofel o retează, făcând din Faust ucigaşul fratelui Margaretei, al lui Valentin. Refugiaţi la vrăjitoare, în noaptea Sfintei Valpurgia, eroul se lasă stăpânit de voluptate, până în pragul împlinirii pactului încheiat. Dar când imaginea Margaretei i se arată din nou, egoismul lui e învins. El aleargă să-şi ajute iubita, acuzată de crima de pruncucidere, dar o găseşte în închisoare, trăindu-şi ultimele clipe, cu mintea rătăcită. Experienţa plăcerii n-a învins sufletul lui Faust. Dimpotrivă. În natura lui fecundă noi aspiraţii şi doruri au luat naştere.

Faust a fugit departe de locul în care a luat sfârşit tragedia Margaretei. Este cufundat într-un somn adânc şi regenerator. Spiritele îl mângâie. Ariel îi cântă. Când se trezeşte,

splendoarea creaţiei aprinde din nou în el dorinţa de viaţă, noi năzuinţe. Se găsea în apropiere curtea împăratului indicat fără o altă determinare, dar destul de expresiv, pentru a recunoaşte pe aceea a unui suveran absolutist, lacom de plăcere, înconjurat de bufoni, incapabil să răspundă gravelor probleme ale statului asaltat de o criză financiară. Este ca un ecou întârziat al dificultăţilor în care s-a zbătut Franţa în epoca minorităţii lui Ludovic al XV-lea şi a regenţei. Ca un alt Law, Mefistofel se propune să găsească mijloacele de a birui greaua încercare a statului. Împăratul doreşte s-o vadă pe Elena, regina Spartei, cea mai frumoasă femeie care a trăit vreodată. Faust descinde în regiunea „mumelor", acolo unde se găsesc tiparele eterne ale realităţii, pentru a o aduce pe Elena. Dar ceea ce obţine Faust nu este decât reflexul Elenei. Sufletul lui se încinge însă de dorinţa posesiunii aceleia care întrupa armonia perfectă dintre spirit şi materie a lumii greceşti. Încercând s-o cuprindă, reflexul inconsistent al Elenei se risipeşte. Faust îşi pierde cunoştinţa şi Mefistofel îl readuce în vechea lui cameră de lucru. Găseşte aici pe Wagner devenit un reputat savant care, prin procedeele alchimiei şi ajutat de Mefistofel, creează într-o fiolă o fiinţă vie, un om de mici dimensiuni, un *homunculus* (aşa cum i se atribuise altădată şi lui Paracelsus). Homunculus deţine o ştiinţă întinsă şi el este acela care arată că dorul îl va ucide pe Faust, dacă acesta nu va fi îndrumat către însoţirea cu Elena. Eroul este deci transportat vrăjitoreşte în Grecia, unde demonii antichităţii s-au adunat pe pajiştile Tesaliei, într-o nouă noapte valpurgică. Faust se trezeşte la atingerea pământului binecuvântat al Greciei. Mefistofel a luat hidoasa înfăţişare a lui Phorklas. Homunculus doreşte să dobândească existenţă în lumea exterioară. Dar înţeleptul Thales îl previne că viaţa nu poate lua forme statornice decât dezvoltându-se succesiv din elementul primar, din apa mării unde au apărut mai întâi germenii vieţii. Ideile transformismului, exprimate şi în scrierile naturalistice ale poetului, inspiră acest pasaj al poemului său. Când se arată frumoasa Galateea, întruparea splendorii corporale, fiola lui Homunculus se sparge de carul ei şi creaţia artificială a lui Wagner se risipeşte în mare. Dar Faust o caută mereu pe Elena, întreabă de ea pe Sfinx, pe

înţeleptul centaur Chiron, pe Manto, fiica lui Esculap, care-l conduce în imperiul umbrelor, pentru a o răpi de acolo, ca altădată Orfeu pe Euridice. Elena apare la Sparta, în aşteptarea soţului ei, a lui Menelau, care trebuia să vină de la Troia. Dar cum Phorkias înspăimântă pe Elena şi pe însoţitoarele ei cu ameninţarea că Menelau se pregăteşte să le ucidă, oferindu-le ca jertfă zeilor. Elena se refugiază la Faust, care îi este prezentat ca un stăpânitor din nord, unde regina greacă ar putea găsi linişte şi siguranţă. Atunci se produce însoţirea lui Faust cu Elena, din care ia naştere un copil minunat, Euphorion, menit morţii timpurii. Prin unirea cu Elena, Faust a ajuns la punctul cel mai înalt al înnobilării firii sale. Dar idila antică a iubirii cu Elena se sfârşeşte tragic, când Euphorion prăbuşindu-se în zborul lui, ca un alt Icar, Elena dispare în acelaşi moment.

Veşmintele Elenei, transformate în nori, îl transportă pe Faust în zbor, pe o înălţime de munte, în Germania. El nu vrea să devină un stăpânitor de ţară, în stare să-şi satisfacă orice dorinţă, cum îi propune Mefistofel. Nu aspiră nici către glorie, ci către faptă. În zare se lămureşte un ţinut mereu inundat de apele mării. Faust doreşte să-l răpească furiei elementelor. Împăratul, pe care Faust şi Mefistofel îl ajută să-l învingă pe contraîmpăratul (Gegenkaiser), pornit cu armele împotriva lui, le dă ca feud, ţărmul inundabil al mării. Faust a găsit acum un teren propice pentru setea lui de acţiune, pentru năzuinţa lui neostenită. A ajuns acum moşneag centenar. Din vechea paragină a creat, prin munca îndârjită a multor mii de oameni, o ţară înfloritoare. La capătul unui canal, construit pe locul mlaştinilor de altădată, se înalţă palatul lui. Dar zarea îi este închisă de o colină pe care se găseşte bordeiul bunilor bătrâni Philemon şi Baucis (figuri şi nume împrumutate Metamorfozelor lui Ovid). Îi porunceşte deci lui Mefistofel să-i mute pe bătrâni. Dar Mefistofel dă foc casei şi bătrânii îşi găsesc acolo moartea. O mâhnire adâncă îl apasă pe Faust. Atunci îi apar patru arătări, patru femei bătrâne în veşminte cernite: Lipsa, Vina, Nevoia şi Grija. Faust le închide uşa, dar doamna Grijă îl urmează, strecurându-se pe gaura cheii; este însoţitoarea oricărei activităţi omeneşti. Acum, când eroul a recunoscut că valoarea vieţii stă în faptă, în acţiunea pusă în slujba

oamenilor, teribila doamnă Grijă i se alătură din nou. Sub suflarea Grijii, bătrânul orbeşte. Din adâncimea nopţii lui el îndeamnă pe muncitori să-şi sfârşească mai repede lucrarea. În viziunea poporului activ, liber şi fericit care va trăi odată pe pământul smuls de el furiei valurilor, Faust rosteşte cuvântul rezolutoriu al pactului încheiat altădată cu Mefistofel, gustă delectarea unei clipe supreme şi cere clipei să se oprească. Bătrânul s-a prăbuşit; lemurele îl aşază în groapa pregătită mai dinainte. Dar fericirea n-a fost pentru Faust recompensa unei posesiuni, ci a unei năzuinţe menite să se continue în viitor. Mefistofel a pierdut prinsoarea. Sufletul lui Faust urcă în glorie cerească, printr-o lume de simboluri. Corul final proslăveşte puterea îndurării, a „eternului feminin", a iubirii care l-a mântuit pe Faust.

*

Dacă facem comparaţie între poemul lui Goethe, a cărui dezvoltare am schiţat-o mai sus în liniile ei cele mal generale, şi tema aşa cum a fost primită din cărţile poporane şi creaţia cultă anterioară, se impun mai multe constatări. Cu drept cuvânt putea spune Friedrich Engels, într-o scrisoare din 1839 către Friederich Graber, că în timp ce *„Faust al cărţilor poporane este un vrăjitor cu totul comun, Goethe a pus în el psihologia mai multor secole".* Mai întâi, latura grotescă a personajului, destul de dezvoltată în cărţile poporane, dispare cu totul la Goethe. Faust este aici un caracter dintre cele mai nobile, animat nu numai de pasiunea cunoaşterii, dar şi de o năzuinţă atotcuprinzătoare, satisfăcută în cele din urmă prin acţiunea folositoare societăţii. Conştiinţa lui se îmbogăţeşte treptat în cursul desfăşurării acţiunii; concluziile lui morale se adună şi sensul existenţei omeneşti i se dezvăluie, nu prin instantaneitatea magiei, ci prin acumularea experienţelor. Faust este poemul experienţei omeneşti.

Unei adânci transformări a fost supusă şi figura lui Mefistofel. Diavolul nu mai este acum figura care concentrează în sine toate spaimele şi repulsiile omului medieval. Nu mai avem de-a face aici cu figura subumană, cu gheare, coadă şi coarne, a lui Hyeronimus Bosch, ci ca un curtean în costumul spaniol al absolutismului, un personaj

plin de experienţă, cu o judecată sigură şi clară, fără de iluzii, capabil să pătrundă până în cele mai ascunse determinări egoiste ale acţiunilor omeneşti: umorul, iscusinţa şi ingeniozitatea lui sunt neîntrecute. Prin gura lui Mefistofel, observă Engels odată (în articolul despre cartea lui Karl Grün asupra lui Goethe), poetul a revărsat *„batjocura lui cea mai amară asupra societăţii germane a timpului său”.* În economia generală a piesei, Mefistofel este spiritul răului, întruparea negaţiei, dar şi forţa din care se degajă îndrumarea bună şi folositoare oamenilor. Dar în cadrul acestei esenţe generale a personajului, Goethe l-a îmbogăţit cu trăsăturile curteanului, aşa cum le-au produs secolele feudalismului şi ale absolutismului. Tocmai pentru că este reprezentantul vechilor clase conducătoare, Mefistofel nu poate înţelege elanul lui Faust, adică al omului creator, format în condiţiile ascensiunii burgheze. Mefistofel crede că-l va putea câştiga pe Faust oferindu-i plăcerea şi puterea, dar se înşală, deoarece îi lipsesc elementele de înţelegere şi apreciere a omului consacrat creaţiei sociale. Toate aceste trăsături ale caracterului lui Mefistofel lipsesc din creaţia Faustică anterioară. În general, toate figurile pe care Goethe le-a împrumutat tradiţiei legendare se înfăţişează cu o abundenţă a notelor constitutive, cu o adâncire a semnificaţiei lor tipice şi cu o îmbogăţire a individualizării lor, faţă de care toate creaţiile trecutului pe aceleaşi teme apar sărace şi schematice.

Episodul Elenei, prezent în cărţile poporane şi la Marlowe, dobândeşte de asemeni o altă semnificaţie la Goethe. Acest episod întrupează un moment de seamă în dezvoltarea societăţii germane la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi la începutul secolului următor. Era o vreme când faţă de numeroasele contradicţii şi conflicte care se aglomeraseră în orânduirea socială a vremii, naţiunile contemporane năzuiau către eliminarea acelor contradicţii, către stabilirea unei noi unităţi, a unei noi împăcări a omului cu lumea şi cu societatea. Pentru a obţine o astfel de aşezare şi în urma unei lungi epoci de critică a vechilor instituţii, în urma muncii de cultură a iluminismului, burghezia franceză săvârşeşte revoluţia ei. Pentru că burghezia germană n-atinsese încă acelaşi grad de dezvoltare, pentru că poziţiile feudalismului

rămăseseră puternice în dreapta Rin-ului, existau scriitori care credeau că pot obţine râvnita unitate şi împăcare a omului cu lumea şi societatea, însuşindu-şi idealul de armonie al vechilor greci. Este vremea în care Winckelmann proslăveşte idealul grec, aceea în care Goethe, Schiller, Hölderlin, Voss şi atâţi alţii înstrunează o liră greacă pentru a căuta frumuseţea senină a antichităţii sau pentru a o propune poporului german al timpului lor. Aceşti scriitori credeau că prin simpla înviere a idealului grec, societatea germană ar putea înlătura conflictele care o zbuciumau, că prin armonia estetică, omul german ar putea dobândi pierduta lui unitate cu lumea şi natura. Este vremea în care Schiller propune educaţia estetică a omenirii. Însoţirea lui Faust cu Elena este simbolul aceleiaşi aspiraţii. De unde în cărţile poporane Elena este dorită de către Faust numai pentru frumuseţea ei fără asemănare, Faust al lui Goethe aspiră către ea ca spre idealul armoniei perfecte. Dar deşi Faust s-a înnobilat prin unirea cu Elena, s-a înălţat cu o treaptă mai sus către înfrângerea egoismului, către înţelegerea sensurilor altruiste ale vieţii, Goethe a ţinut să ne arate că singura însuşire a idealurilor de armonie ale antichităţii nu este ţelul la care se pot opri popoarele moderne. De aceea Euphorion, copilul născut din însoţirea lui Faust cu Elena, sinteza geniului nordic cu cel sudic, o figură care, după părerea comentatorilor, reproduce pe aceea atât de uimitoare pentru contemporani a lui Byron, se dovedeşte inapt să trăiască, şi acţiunea poemului, drumul de viaţă al eroului, continuă peste pragul acestei idile antice.

Început ca un poem dominat de figura unui rebel şi a unui titan, Faust a continuat deci ca un poem neoumanistic, inspirat adică de antichitatea greacă, dar prin desfăşurarea mai departe a acţiunii lui a depăşit şi acest stadiu, atât de semnificativ pentru un anumit moment al dezvoltării societăţii şi culturii germane. Prin finalul său, poemul lui Goethe este reprezentativ pentru noile căi ale omenirii. Noile posibilităţi ale tehnicii, susţinute de rezultatele ştiinţelor fizico-matematice, în mare progres de la Renaştere încoace au deschis omenirii perspective nelimitate în direcţia stăpânirii naturii şi a înălţării condiţiei umane. Saint-Simon arată că muncii moderne îi este rezervată conducerea

societăţii viitorului. El exprima astfel de idei încă de la începutul veacului al XIX-lea şi ideile lui n-au rămas străine de Goethe, mare cititor al revistei *Le Globe,* organul saint-simoniştilor. Prin tehnica şi munca modernă, planeta noastră putea lua o altă înfăţişare, mai bine adaptată nevoilor omeneşti. Ideea transformării planetei prin noile mijloace ale tehnicii ştiinţifice l-a preocupat adânc pe Goethe. Există în această privinţă în convorbirile poetului cu Eckermann, la data de 21 februarie 1827, un pasaj de o însemnătate cu atât mai mare, cu cât el provine din răstimpul în care Goethe lucra la partea finală a poemului său.

„La Goethe, la masă, notează Eckermann. *A vorbii mult şi cu admiraţie despre Alexander von Humboldt, a cărui lucrare despre Cuba şi Columbia a început să o citească şi ale cărui vederi, în legătură cu proiectul străpungerii istmului Panama, par a avea pentru el un interes cu totul deosebit. Humboldt – spunea Goethe – a făcut, cu o mare cunoştinţă a lucrurilor, şi alte propuneri, graţie cărora întrebuinţarea unora dintre curenţii aflători în golful Mexic ar putea duce la rezultate şi mai folositoare. Acestea sunt însă rezervate viitorului. Sigur este însă că dacă s-ar izbuti străpungerea de care s-a vorbit, s-ar obţine ca navele de orice mărime şi de orice încărcături să poată trece din golful Mexic în Oceanul Pacific şi, o dată eu aceasta, rezultate incalculabile pentru întreaga omenire civilizată şi necivilizată. Ni s-ar părea ciudat ca Statele Unite să lase să le scape din mâini o astfel de operă. Este de presupus că acest stat tânăr, a cărui tendinţă de expansiune spre vest este vizibilă, va lua în posesiune şi va popula peste treizeci sau patruzeci de ani şi întinsele regiuni de dincolo de Munţii Stâncoşi. Este de prevăzut apoi că pe întreaga coastă a Oceanului Pacific, unde natura a şi format cele mai largi şi sigure porturi, să apară treptat foarte importante oraşe comerciale în scopul schimbului dintre China, Indiile Orientale şi Statele Unite... Aş dori să văd toate acestea; dar lucrul nu mi-ar fi cu putinţă în timpul vieţii mele. Aş mai dori însă ceva, şi anume un canal care să unească Dunărea cu Rin-ul. Dar această întreprindere este şi ea atât de uriaşă, încât mă îndoiesc de realizarea ei în actualele împrejurări ale Germaniei. În sfârşit, aş mai vrea să văd un canal al Suezului. Mi-ar plăcea să fiu martor al acestor trei evenimente, de*

dragul cărora ar fi vrednic de osteneală să mai trăiesc vreo cincizeci de ani.”

Ideea transformării naturii a stăpânit deci cu putere spiritul lui Goethe în perioada bătrâneţii lui. În această idee culminează şi gândirea, ca şi lungul drum al experienţelor lui Faust. Suprema clipă a fericirii, proiectată de altfel în perspectivele viitorului, îi este adusă eroului lui Goethe de viziunea poporului trăind pe ţărmurile cucerite de el printr-o operă de transformare a naturii. Într-o astfel de operă se formează, după cum ne vesteşte Goethe, nu numai deprinderile de activitate ale unei societăţi, dar şi acea iubire a libertăţii şi a vieţii, al căror preţ nu-l pot simţi cu adevărat decât aceia care trebuie să şi le apere în fiecare zi. Astfel, sensul suprem al vieţii devine pentru Faust creaţia, munca productivă pusă în serviciul oamenilor şi executată de ei cu eroism. Faust îşi merită mântuirea atunci când îşi lămureşte deplin această semnificaţie a vieţii.

Am arătat că i se datoreşte lui Lessing ideea mântuirii lui Faust, în contrast cu damnaţiunea care-l atingea pe erou în toate prelucrările anterioare ale aceluiaşi motiv. Faust al lui Lessing era mântuit pentru că, în ciuda rătăcirilor sale, se orientase totuşi după instinctul şi pasiunea cunoaşterii. Legenda lui Faust era valorificată deci de Lessing din unghiul iluminismului, adică al epocii de cultură pentru care valorile umane cele mai înalte decurgeau din raţiunea teoretică. Faust al lui Goethe este însă mântuit pentru că descoperă, ca valoare supremă a vieţii, activitatea şi creaţia. Goethe valorifică legenda Faustică din unghiul noii civilizaţii a muncii, care poate recunoaşte în el un precursor.

*

Ne-am ocupat de „semnificaţia” lui Faust, de ideile lui, de felul în care răsfrânge anumite procese ale societăţii germane din vremea lui şi ale întregii culturi ulterioare. Faust nu este totuşi o scriere teoretică, ci un poem. Ideile amintite nu sunt decât latura tipică şi generală a unor imagini particulare şi concrete. Cititorul ia cunoştinţă de ele, nu ca din expunerea unei dizertaţii, ci prin acelaşi act al spiritului prin care cuprinde unele întruchipări ale fanteziei poetice.

Apărându-se împotriva înţelegerii unilaterale a operei sale, Goethe a protestat odată împotriva acelora care căutau în Faust o simplă concepţie abstractă a minţii, şi de loc impresii vii, apărute imaginaţiei. La 6 mai 1827, poetul îi spunea lui Eckermann: *„N-a fost intenţia mea, ca poet, să tind către întruparea unei abstracţiuni. Am primit în interiorul meu impresii, şi anume impresii sensibile, pline de viaţă, atrăgătoare, variate, de sute de feluri, aşa cum o imaginaţie vie mi le oferea. Ca poet n-aveam altceva de făcut decât să le rotunjesc şi să le dezvolt în mine, printr-o vie înfăţişare a lor şi să fac ca şi alţii să primească aceleaşi impresii, atunci când aud sau citesc ceea ce le înfăţişez eu."* În aceeaşi convorbire, Goethe îi lămurea lui Eckermann că, deşi n-a pornit de la o abstracţiune, Faust reprezintă totuşi cazul unui om care a putut fi mântuit graţie neîncetatei lui strădanii de a depăşi gravele lui rătăciri, prin aspiraţia către ceva mai bun şi mai înalt. Faust este înfăţişarea dramatică a unei vieţi omeneşti. *„N-ar fi ieşit nimic de seamă,* a adăugat Goethe, *dacă aş fi înşirat o viaţă atât de bogată şi felurită pe subţirele fir al unei singure idei."* Cititorul trebuie să se ferească deci de înţelegerea schematică şi rece a operei lui Goethe, reducând-o la câteva idei generale, când puterea şi înaltul ei înţeles stau tocmai în adevărul şi căldura imaginilor sale. Semnificaţia generală a poemului lui Goethe nu rezultă cu toată forţa decât pentru cititorul sau spectatorul care se lasă mişcat de luptele lui Faust, de rătăcirile, căderile şi înălţările sale, de multele sentimente care trec prin sufletul lui, de relaţiile lui cu alte fiinţe şi de conflictele apărute în aceste împrejurări. Chiar acolo unde figuraţia dramatică ia forme simbolice, împrumutate lumii antice sau creştine, conţinutul uman al poemului nu este mai puţin bogat şi răscolitor. Faust trebuie citit ca o dramă, dar şi ca o compoziţie aparţinând altor genuri literare.

Poemul lui Goethe se apropie, ca formă dramatică, de misterele şi moralităţile evului mediu. Îl înrudeşte cu această formă dramatică prezenţa elementului supranatural şi a celui alegoric, mulţimea figuraţiei şi a episoadelor. Partea întâi a tragediei, după prologul în cer, marile monologuri ale lui Faust, pactul cu Mefistofel, începutul călătoriei şi noaptea Valpurgiei, sfârşeşte cu eşecul tragic al idilei cu Margareta.

Prima parte a poemului s-a putut numi deci „tragedia Margaretei” şi această parte a fabulei Faustice s-a bucurat de răspândirea cea mai largă, mai ales după ce libretiştii francezi Carré şi Barbier au compus textul pentru care Gounod a scris muzica lui de operă. Este limpede însă că prezentarea fragmentară a lui Faust prilejuieşte nu numai o înţelegere incompletă dar şi eronată a poemului. Tragedia Margaretei este un simplu episod, una singură dintre experienţele eroului, completată şi luminată deplin prin experienţele următoare. Faptul că poemul se încheagă dintr-o succesiune de episoade îi adaugă şi un alt caracter. Am spus că Faust este un poem dramatic. El este şi un poem epic. Desfăşurarea acţiunii nu este determinată atât de conflictele eroului, cât mai ales de dinamismul lui moral, de luptele lui. Sfârşitul poemului nu este atât soluţionarea unui conflict, cât împlinirea unui destin, ca al lui Ahile în *Iliada* şi al lui Ulise în *Odiseea.* Din punctul de vedere al genurilor literare, Faust este deci nu numai o dramă, dar şi o epopee. Momentele lirice sunt de asemeni foarte numeroase în Faust. Corul spiritelor, cântecul Margaretei la vârtelniţă, balada regelui din Thule, cântecul alternat al lui Faust şi Mefistofel în timpul zborului lor prin văzduh, cântecul lui Ariel, al paznicului Lynceus, corurile care însoţesc ascensiunea cerească a lui Faust şi atâtea altele, fac parte dintre realizările cele mai de seamă ale liricii moderne. Idila Margaretei şi a Elenei completează tabloul liric al poemului, ca şi intervenţiile satirice ale lui Mefistofel, de pildă în scena cu şcolarul lui Faust, în convorbirea cu Marta Schwerdtlein, în cârciuma Auerbach, balada puricelui la curtea împăratului, sub masca lui Phorkias, şi în atâtea alte împrejurări. Ideea genurilor literare şi norma clasică a purităţii lor era o prejudecată perimată în epoca în care Goethe îşi scria poemul şi astfel, Faust le întruneşte pe toate, fiind de fapt o mare operă dramatică, epică, lirică şi satirică. Nicio altă operă literară a popoarelor moderne, poate cu excepţia *Divinei Comedii* a lui Dante, n-atinge aceeaşi varietate, aceeaşi forţă de expansiune a genialităţii poetice în multiplicitatea manifestărilor ei.

Această varietate, această multiplicitate corespund acţiunii atât de întinse a poemului, care conduce înfăţişarea

unui destin omenesc prin toate marile experienţe ale vieţii, până la cucerirea sensurilor ei supreme. Marii extensiuni şi bogăţii a acţiunii îi răspunde şi neobişnuita varietate a debitului poetic, de la vorbirea patetică la aceea realistă, cu multe forme ale exprimării populare şi familiare, de la sublimul tragic la ironia muşcătoare şi umorul cuminte, pretutindeni cu o preferinţă acordată acelei exprimări concise şi lapidare, care a transformat atâtea din versurile lui *Faust* în maxime de mare circulaţie în timp ce în proza lui, scriitorul foloseşte cu mare abundenţă pronumele şi conjuncţiile ca termeni de legătură între propoziţii, poetul recurge adeseori acum la construcţiile infinitivale şi participiale, preferate pentru conciziunea lor superioară. Omisiunea articolului, cuvintele compuse, derivaţiile neobişnuite şi unele formaţii personale sunt alte caracteristici ale stilului lui Goetlie, care uneori îngreuiază înţelegerea poemului. În ciuda acestor greutăţi, se poate spune totuşi că exprimarea lui Goethe nu este niciodată obscură în sensul că ideea astfel comunicată n-ar fi riguros gândită. Citirea poemului lui Goethe cere numai atenţie sporită şi reflecţie, şi răsplata acestei aplicaţii apare întotdeauna în forma cuprinderii unui adevăr limpede şi adânc. Marea varietate a expresiei goetheeue se vădeşte şi în bogăţia de forme a versificaţiei lui. Versul se lungeşte sau se scurtează după natura ideii exprimate, predomină însă pentametrul iambic cu rime împerecheate sau încrucişate, grupate în monologuri întinse, în stanţe, în strofa lirică de patru versuri sau succedându-se cu sprinteneală ca replici ale dialogului dramatic. Uneori întâmpinăm liexametrul, în scenele antice, sau scurtul vers popular, însoţit de un refren. Forma poemului devine astfel modalitatea în care îi apare cititorului marea bogăţie şi viaţa atât de intensă a poemului.

Tălmăcirea lui *Faust* a fost o problemă care a ispitit de mai multe ori pe poeţii români. După tălmăcirile lui Al. Macedonski (începutul poemului), Ion Gorun (partea întâi), I.U. Soricu şi Laura Dragomirescu, în acelaşi timp cu I. Iordan, Lucian Blaga ne-a dat o nouă versiune. Sub acest veşmânt, traducerea poemului lui Goethe şi-a găsit şi îşi va găsi alţi mulţi cititori, bucuroşi desigur să afle, transpusă în limba noastră, una din operele cele mai reprezentative ale geniului

Johann Wolfgang von Goethe
poetic modern.
Tudor Vianu

Închinare

V-apropiaţi din nou, figuri şovăitoare,
Cari ochiului de timpuriu s-au arătat.
Să-ncerc a vă reţine – acum – putea-voi oare?
Mai este sufletul visării aplecat?
Vă îmbulziţi. Ei bine, adăstaţi prin preajmă,
Aşa cum răsăriţi din negură deodat'.
Adânc mişcat se simte pieptu-mi, tinereşte,
De adierea vrăjii ce vă însoţeşte.

Icoane-aduceţi voi din zile fericite,
Prin faţă-mi trec atâtea umbre dragi şi vii.
Asemeni unei vechi legende-aproape stinse
Apar întâile iubiri şi prietenii.
Durerea-nvie, tânguirea mai repetă

Al vieţii labirintic mers rătăcitor,
Şi pomeneşte de cei buni, cari de norocuri
Crunt înşelaţi, 'naintea mea s-au stins de zor.

Cei duşi nu mai aud cântările din urmă,
Ei cari, întâile, pierduţi le-au ascultat.
S-a risipit înghesuiala prietenească,
Pe rând ecoul cel dintâi s-a destrămat.
Azi neştiută e mulţimea ce aude
Durerea, cântecul ce-ncerc a spune.
Cei ce cândva de stihul meu se bucurară,
Rătăcitori ei sunt, de mai trăiesc pe lume.

Uitat de mult, mă prinde-un dor din cale-afară
De-acel tăcut şi grav tărâm, unde s-adună
Înalte duhuri, şi-n nehotărâte tonuri,
Asemeni harfei lui Eol, cântarea-mi sună.
Fiori mă iau, şi lacrimi, lacrimi printre gânduri.
Severa inimă devine moale, blândă.
Ce e de faţă, vede-se ca-n depărtare,
Şi ce-a pierit, aievea e ca o izbândă.

Prolog în teatru

Directorul. Poetul teatrului. Actorul comic.

Directorul:
Voi doi, care de-atâtea ori, în neajuns
Şi la necaz alăturea mi-aţi stat,
Să-mi spuneţi ce nădejdi legaţi
De-ncumetarea noastră. Daţi-mi sfat,
Ce-i de făcut prin ţările acestea.
Mulţimei vrem pe plac să-i fim,
Îndeosebi fiindcă ea trăieşte
Şi în acelaşi timp ne lasă să trăim
Şi noi. Ţăruşii-s puşi, e scena gata.
Şi fiecare-o sărbătoare speră.
Iată-i pe toţi acuma din sprâncene ridicând,
Cu nerăbdare un spectacol aşteptând.
Ştiu ce-ar dori norodul să asculte:

Johann Wolfgang von Goethe

Perplex ca astăzi însă n-am fost niciodat'!
Cu bunătăţi norodul n-a fost răsfăţat,
Dar a citit grozav de multe.
Cum o aducem, ca mai nou oleacă
Să pară totul, plin de tâlc, dar să şi placă?
E-nvederat că-mi face mare bucurie
Să văd mulţimea cum o ia către baracă,
Înghesuindu-se şi dând din coate
Să-şi taie drum prin poarta-ngustă.
E-nvederat că-mi face mare bucurie
Să văd că încă-n plină zi, la ora patru,
Mulţimea-şi face loc spre casierie,
Şi că se-ncaieră pentru-un bilet pe mâne
Ca-n timp de foamete pentru o pâne.
Cu gloata pestriţă aşa de-a dreptul
Face minuni numai poetul.

Poetul:

O, nu-mi vorbi de-acea mulţime!
Privind la ea, mă prinde doar sfială.
Mă apără, te rog, de a vedea învălmăşeală
Ce fără voie ne atrage în vârtej!
Mă du, de poţi, spre treptele celeste,
Acolo unde bucuria pură înfloreşte,
Unde iubirea, prietenia, ca-n poveste,
Un rod dau inimii, dumnezeieşte.
Ah, ceea ce din profunzimi de piept răsare,
Ce buza doar sfios şi-a murmurat,
Ce pare-a izbândi, e înghiţit de-o clipă,
De forţa ei sălbatică şi mare.
Şi-ades, doar după ce-a răzbit prin ani,
Un rod desăvârşit se vede.
Ce străluceşte e sortit să ţină-o clipă,
Dar adevărul niciodată nu se pierde.

Actorul comic:

Posteritatea! Vai, la ea-ţi stă gândul?
Să presupunem că şi mie azi
Posteritatea mi-ar umbla prin cap.
Cine atunci celor de faţă le-ar mai face haz?
Cred că o veselă persoană, un băiat de treabă,
Pot să însemne, ori şi cum, şi ei ceva.

Ale norodului capricii nu te-or supăra,
Glumind dacă te-arăţi pe undeva.
Un mucalit doreşte-un mare cerc
Spre-a-l zgudui cu-atât mai cert.
Fiţi bravi şi oameni cumsecade.
Daţi drumul fanteziei,
Ale ei coruri, raţiune, pasiuni sălbatice,
Să fie auzite! Însă, rogu-mă,
Nu fără-ntorsături, zănatice!

Directorul:

Fă-ndeosebi să se întâmple multe.
Cei care vin, vin ca să vadă, negreşit.
Dacă se ţes, subt ochi, destule întâmplări,
Încât norodul năucit
Să caşte gura, asta îţi sporeşte vaza
Şi repede devii un om iubit.
Căci masa o convingi numai prin masă.
Din toate îşi alege fiecare, ce-i convine
Cine dă mult, dă multora ceva. Aşa e bine.
Şi fiecare pleacă mulţumit acasă.
Când dai o piesă, dă-o-n piese.
Un astfel de ghiveci, pe voie iese.
Încă nu-i gata, şi le-o dai în seamă.
La ce folos să le prezinţi un tot,
Când publicul, în ciudă, ţi-l destramă?

Poetul:

Nu bănuiţi ce proastă e atare meserie,
Cât de nedemnă de-un artist adevărat!
La dumneavoastră, precum văd, e o maximă,
Să dai întreaga trudă, peste cap.

Directorul:

Mustrarea nu mă stinghereşte.
Un om, ce vrea cu trecere să fie,
Îşi va alege şi unealta cea mai bună.
Priviţi odat’ cu gânduri treze
Cine sunt cei pentru cari scrieţi.
Dacă acesta e mânat de plictiseală,
De la ospeţe alţii vin sătui, agale,
Şi, ceea ce e trist din cale-afară,
Ne vin atâţi din cei care-şi găsesc

Johann Wolfgang von Goethe

Deplina desfătare rumegând jurnale.
La noi s-adună toţi ca la un bal mascat.
Curiozitatea doar i-a-naripat.
Cucoanele, împodobite până-n ceafă,
Contribuie la joc fără de leafă.
La ce visezi, poete, de pe tronul tău?
Cine-ţi aduce-n casă veselie, gologani?
Priviţi-vă patronii mai de-aproape.
Pe jumătate-s reci, pe jumătate grosolani.
Viseaz-acolo unul, dacă-l recunoaşteţi,
Un joc de cărţi, pasionat şi cu temei,
Iar altu-o noapte de orgie cu femei.
Nebunilor, pentru un scop ce nu v-amuză,
De ce mai canoniţi suava muză?
Vă spun: daţi mult, şi tot mai multe!
C-atunci nu rătăciţi, şi toţi o să v-asculte.
Căutaţi a ameţi pe oameni, cum se cere,
Căci anevoie o să-i mulţumiţi.
Ce vă încearcă? Încântare sau durere?
Poetul:
Căutaţi-vă o altă slugă, undeva, mai jos!
Oare poetul trebuie să-şi piardă
Înaltul drept al său, dreptul de om,
Pe care firea i l-a dat, măreţ, frumos,
Numai de dragul vostru, ca un păcătos?
Prin ce stârneşte el în inimi bucurie?
Prin ce învinge el orice stihie?
Nu prin suprema armonie, ce din piept răzbate
Şi-n inimă absoarbe zările de sus?
Când Firea, răsucind nepăsătoare,
Sileşte nesfârşirea firului pe fus,
Când lucruri, şi ursuz îngrămăditele fiinţe
Confuz răsună ca într-un pustiu,
Cine atunci împarte curgătorul şir,
Ca să pulseze ritmic, viu?
Cine-i acela care cheamă pe stingher
Să se unească cu obştescul cer
Spre a cânta-n sublime-acorduri?
Cine furtuna o preschimbă-n patimi?
Amurgul, cu tâlc grav arzând,

Cine-l închipuie pe câmp trecând?
Cine împrăştie corole, primăveri.
Pe toate căile iubirii, jertfă bucuriei?
Cine-mpleteşte frunze fară-nsemnătate
Să facă o cunună vredniciei?
Cine asigură Olimpul, veşnica dreptate?
Cine unelte zeii, cu cuvânt încet?
A omului putere, revelată în poet.

Actorul comic:

De ce atunci n-aţi face uz
De mândrele puteri, ce vi s-au dat?
De ce să nu le puneţi în mişcare
Precum o aventură de iubire câteodat'…?
Te întâlneşti cu cineva, şi simţi şi stai.
Te vezi apoi pe-ncetul îndemnat.
Norocul creşte, şi cu el potrivnicia.
Când prinzi de veste, te trezeşti cu un roman.
Să dăm şi noi asemenea spectacol!
Luaţi din plin viul uman!
Toţi îl trăiesc, puţini îl ştiu.
Oriunde-l prinzi, e-nteresant.
Multe tablouri pestriţe-n mişcare,
Dar mai puţină claritate,
Erori – duium şi-un strop de adevăr
Alcătuiesc o băutură, după care
Cu sete publicul se bate.
S-adun-atuncea tinerii uimiţi
S-asculte revelaţia, ce-o dăruiţi,
Şi inimi gingaşe vor bea
O hrană melancolică din ea.
Li se stârneşte-n inimi una-alta,
Şi vede fiecare cum îl poartă firea.
Sunt gata-a plânge, gata-a râde.
Ei mai cinstesc avântul şi-amăgirea.
Cel matur tot nemulţumit rămâne,
Mulţumitor e tânărul, căci el devine.

Poetul:

Redă-mi atunci acele timpuri
Când însumi mai eram în devenire,
Când un izvor năştea fără-ncetare

Johann Wolfgang von Goethe

Cântări atâtea, de iubire,
Când negura-nvălea tărâmul
Şi-un mugur promitea minuni,
Când flori rupeam prin văi o mie
Şi le-azvârleam după lăstuni.
N-aveam nimic şi totuşi multe,
Plăceri găseam în amăgire,
Porniri spre adevăr înalt.
Redă-mi adânca fericire,
Redă-mi iubirea, chinul, ura,
Cu tinereţea laolalt'!

Actorul comic:

De tinereţe, prietene, tu ai nevoie,
Neapărat, când duşmani te atacă,
Când cu putere fetele iubite
Te mai dezmiardă câte-o leacă,
Când o cunună te îmbie
S-alergi spre ea, să iei răsplată,
Când după dansuri în vârtej
Mai stai la chefuri câteodată.
Dar să-ncercaţi ştiuta strună
Cu graţie şi cu-ndrăzneală,
Să rătăciţi după o ţintă în dulce vrajă, nesfială,
O datorie este, domnii mei,
Pentru atâţia, pentru cei
Ce-s mai în vârstă! Vă cinstim,
Căci vârsta nu ne dă-n copilării,
Ci ne găseşte numai tot copii.

Directorul:

Făcurăţi, cred destulă vorbă.
Să văd aş vrea-n sfârşit şi fapte.
Schimbarăţi multe complimente.
Vreau ceva de folos. E noapte.
Vreţi atmosferă sufletească?
Şovăitorului, ea nu-i apare.
Poeţi de sunteţi, cum vă ţineţi,
Aştept s-o faceţi. Ce dorim?
Am vrea să bem o băutură tare.
Începeţi, fierbeţi-mi-o în căldare.
Ce nu faci azi, nu ai să faci nici mâne.

Dar zilele nu-s de pierdut.
Prilejul prindeţi-l de chică,
Atunci nici el n-adastă mult.
Luaţi-l numai cu-ndrăzneală.
Pe scenele acestea de prin ţară
Încearcă, ce se poate, fiecare.
Maşini, prospecte, sforărie,
Nu le cruţaţi! Fiţi cu răbdare
Şi folosiţi din plin luminile cereşti,
C-avem prisos bogat de stele.
Nu ne lipsesc nici apa, focul,
Avem la îndemână toate cele:
Sunt stânci aci, şi păsări, fiare.
Să istoviţi pe scena-ngustă
Creaţiunea-ntreagă, crugul mare.
Şi arătaţi cum drumurile cad
Din cer prin lume până-n iad.

Prolog în cer

Domnul. Cetele cereşti. Apoi Mefistofel. Cei trei arhangheli vin în faţă.

Rafael:
Prin zvon de sfere înfrăţite[2]
Planete, soare, sună-ntr-una,
S-aude ca un mers de tunet
Cutreierul din totdeauna.
Arhanghelii-şi sporesc puterea
Cum stau la toate a privi.
Şi toate faptele-s înalte,
Măreţe sunt ca-n prima zi!
Gavril:
Splendorile, pe rând, pământul
Şi-le arată, şi le-ascunde,
Şi se urmează, făcând schimbul,

2 Viziunea astronomică ce se desfăşoară aici nu este nici ptolomeică, nici copernicianã. Ea corespunde mai mult concepţiei lui Philolaus, din şcoala pitagoreică (secolul al V-lea î.e.n.).

Johann Wolfgang von Goethe

Lumini de rai şi nopţi profunde.
Zbătându-se-nspumată marea
Pe stânci se-nalţă cu putere.
Şi stânci şi mare sunt răpite
în veşnice rotiri de sfere.

Mihail:

Furtuni aleargă-n mare vuiet
Când pe uscat şi când pe ape,
Cu furie stârnind efecte
Ce preajma nu le mai încape.
Ţâşnind în flăcări, pustiirea
Deschide trăsnetului cale.
Dar solii tăi cinstesc, o, Doamne,
Domolul mers al zilei tale.

Tustrei:

Arhanghelii-şi sporesc puterea,
Adâncu-ţi nu-l pot iscodi
Şi toate faptele-ţi înalte
Măreţe sunt ca-n prima zi!

Mefistofel:

O, Doamne, cum te-apropii înc-o dată
Şi ne întrebi pe cei de-aci cum ne găsim,
Cum bucuros de obicei tu mă vedeai şi altă dată,
Iată-m-acuma şi pe mine
Amestecat în marea ta servitorime.
Mă ierţi, nu mă pricep la vorbe-nalte,
Chiar dac-aş fi de cercul ăsta defăimat.
Şi de-al meu patos tu ai râde,
Dacă de râs de mult nu te-ai fi dezvăţat.
N-aş şti să-ţi spun despre planete, lume, vreo poveste,
Văd doar că oamenii-s cuprinşi de chin şi cazne.
Piticul zeu al lumii din tipar nu-şi iese,
Şi ca în prima zi – ciudat din cale-afară este.
El zilele neîndoios şi le-ar trăi mai bine
De nu l-ai fi-nzestrat cu-acea lumină-amăgire,
Pe care raţiune s-o numească el mai ţine.
Dar căreia folos îi trage numai spre a fi
Mai bestial ca orice bestie-n pustii.
El seamănă, dacă-mi îngăduiţi cuvântul,
Cu una din gângăniile-acele cu prelungi picioare

Ce zboară-ntr-una şi tot cad pe pântec,
Cântându-şi iar în iarbă vechiul cântec.
Şi cel puţin dacă în iarbă şi-ar lungi popasul,
Dar nu, în orice băligar îşi bagă nasul.

Domnul:

Nici astăzi tu n-ai altceva a-mi spune?
Mereu vii numai să cârteşti anume?
Nu-ţi este pe pământ nimic pe plac?

Mefistofel:

Nu, Doamne, nu. E rău acolo şi nu tac.
De oameni mi se face milă, nu mă-ndur prin ani
Să-i pun şi eu la chin pe-acei sărmani.

Domnul:

Cunoşti pe Faust?

Mefistofel:

Pe doctorul?

Domnul:

Pe sluga mea!

Mefistofel:

Într-adevăr! Vă este slugă el în chip aparte.
Nu-s pământeşti nici hrana şi nici băutura
Ăstui scrântit, pe care-ardorile tot mai departe îl mână.
Că-i nebun, îşi dă el însuşi seama.
Şi cerului el cele mai frumoase stele-i cere,
Pământului suprema, ultima plăcere.
Apropiere nu-i şi nicio depărtare
Să-i mulţumească pieptul ars de frământare.

Domnul:

Dacă acum el numai tulbure-mi slujeşte,
Curând l-oi îndruma spre lămurire.
Cunoaşte grădinarul florile, ce după fire
Le va purta un pom care-nverzeşte.

Mefistofel:

Faceţi prinsoare? Pe-acesta o să-l pierdeţi,
De-mi daţi înalta învoire
Să-l duc pe drumul meu încetinel.

Domnul:

Cât va trăi acolo pe tărâmuri, eu
Nu-ţi pun oprelişte în niciun fel.
Căci rătăceşte orice om, cât timp cu zel se străduieşte.

Johann Wolfgang von Goethe

Mefistofel:

Vă mulţumesc: deoarece cu morţii
Nu-mi fac de lucru bucuros. Mai mult
Decât orice iubesc obrajii proaspeţi, plini.
Pentru un hoit nu ies în faţa porţii,
Îmi merge ca motanului c-un şoarec.

Domnul:

Ei bine. După vrerea ta să fie!
Abate acest duh de la izvorul său de obârşie
Şi du-l de vei putea, cum te pricepi,
Pe drumul tău în jos, pe drumul ce-l cunoşti,
Dar ruşinat să stai, când îţi va fi să recunoşti,
Că omul bun, chiar adumbrit de patimi,
Îşi dă de drumul drept prea bine seama.

Mefistofel:

De-ar fi aşa! Dar nu durează prea-ndelung.
În faţa rămăşagului nu mă cuprinde teama.
Dacă dorita ţintă îmi ajung
Să nu-mi precupeţiţi triumful împlinit!
Ţărână să mănânce, cu plăcere chiar,
Precum străbunu-mi, şarpele vestit.

Domnul:

Să nu te-mpiedice nimic de-a fi şi-atuncea liber.
Nu am urât fiinţele de seama ta, vreodat'.
Şi printre duhurile care neagă
Cel mai uşor eşti tu de suportat.
Activitatea omului atât de lesne lâncezeşte,
Odihna el prea grabnic şi-o doreşte.
De-aceea bucuros îi dau părtaş pe unul care-aţâţă,
Pe unul care, deşi diavol, nevoit e să creeze.
Dar voi, voi fii de zei[3], adevăraţii,
Voi bucuraţi-vă! Bogatele fruinseţi din plin vă ospăteze
Şi devenirea, ce lucrează ca etern să dăinuiască.
Să vă înlănţuie-n suavă dragoste cerească!
Şi ceea ce şovăitor pluteşte-n arătare
Voi să-ntăriţi durabil, în gândiri-tipare!

(Cerul se închide, arhanghelii se risipesc.)

---

3 „Domnul" se adresează aici îngerilor într-un fel „păgân", ceea ce arată cât de liber utilizează Goethe motivele mitologiei creştine.

Mefistofel (singur):
Din când în când eu pe bătrânul bucuros îl văd
Şi mă feresc s-o rup cu dânsul duşmăneşte.
E prea drăguţ din partea unui mare domn
Cu dracul însuşi să vorbeasc-atât de omeneşte.

Partea Întâi a tragediei

Noapte.
O încăpere înaltă, boltită, cu înfăţişare gotică.
Faust, neliniştit, stă pe scaun la masa de scris.

Faust:
Am studiat cu râvnă, ah, filosofia
Din scoarţă-n scoarţă, dreptul, medicina,
Şi din păcate chiar teologia,
Arzând de zel.
Şi iată-mă acum un biet nebun,
Cuminte ca şi mai-nainte.
În faţa semenilor sunt magistru sau chiar doctor.
De-atâţia ani înţelepciunea o încerc,
Îmi port de nas discipolii
De-a curmezişul sau în cerc.
Şi văd că nu putem să ştim nimic.
Amărăciunea-mi arde inima în piept.
Sunt, eu, ce-i drept, mai breaz şi mai deştept
Decât acei magistri, doctori, grămătici şi popi
Toţi împreună: scrupule şi îndoieli
În cuget nu mi se adună.
Şi nici de iad şi nici de dracul teamă nu mi-e.
În schimb nici bucurie n-am pe lume.
C-aş şti ceva deplin eu nu-mi închipui
Şi nu mă amăgesc că aş putea
Să-ndrum pe alţii sau să-nvăţ pe cineva.
Nu am nici bunuri, nici argint,
Nici cinste şi nici slavă pe pământ.
Un câne n-ar putea să mai trăiasc-aşa.

Johann Wolfgang von Goethe

Din astă pricină m-am închinat magiei, pe-ndelete.
Nădăjduit-am prin a duhului putere şi cuvânt
Să mi se dezvălească vreunul din secrete,
Să nu mai fiu silit, cu fruntea în sudoare,
Să spun ce nu ştiu, când mă-ntreabă fiecare.
Lăuntric să cunosc prin ce se ţine universul.
Să văd puterile. Seminţele[4] a toate să le ştiu.
Să nu-mi încurc printre cuvinte mersul.

De m-ai vedea tu, Lună plină,
În chinul meu ultima oară.
Durerea-mi nu ţi-a fost străină.
De-atâtea ori privind la tainicul tău foc
Vegheat-am, zbuciumându-mă-n acelaşi loc.
Peste hârtii şi cărţi, cu prietenie
Îmi apăreai în noaptea mea târzie.
O, dacă m-aş putea plimba
Pe măguri în lumina ta,
Cu duhurile prin livezi
Pe lângă peşterile verzi!
Eliberat de chinurile minţii,
De fumul, de funinginea ştiinţei,
O, de-aş putea pe plaiu înalt
În rouă firii să mă scald!

Dar vai! Mai sunt în închisoare încă?
În astă gaură de zid, ca de osândă?
În care chiar lumina cerului doar tulbure ajunge.
Prin geamuri zugrăvite ea străpunge.
Împresurat de tomuri sunt, de teancuri învechite,
Roase de molii şi de praf acoperite.
Această încăpere afumată
Încinsă cu hârtie pân' la bolta ei înaltă,
De instrumente plină, unde stai
Împrejmuit de sticle şi retorte, de unelte

4 Prin „seminţe" Faust înţelege „cauzele" lucrurilor, pe care alchimiştii le vedeau sub forma unor „seminţe". Naturalistul magician Paracelsus (secolul al XVI-lea) vorbea despre *semina rerum* (seminţele lucrurilor).

Gospodăreşti, aduse din străbuni anume.
Aceasta-i lumea ta! Asta se cheamă lume!

Şi mai întrebi cum inima se strânge
În pieptul tău, golindu-se de sânge
Şi-umplându-se de teamă? Şi de ce
Durerea, încercându-te, o stavilă îţi e?
În locul veşnicei naturi, în care
Ne puse Dumnezeu ca subt un verde pom,
Pe tine te-mpresoară-n mucegaiuri
Schelete doar, de dobitoace şi de om.

Ridică-te şi fugi! Afară-n larga zare!
Această carte plină de secrete
De Nostradam[5], el însuşi, scrisă,
Nu-ţi este îndeajuns o îndrumare?
Ai să pricepi din ea al stelei mers în zare.
Iar când natura te îndreaptă,
Puterea sufletului se deşteaptă,
Înţelegând cum duhul altui duh vorbeşte.
Zadarnic o gândire seacă
Aici sacrele semne-ţi lămureşte.
Voi, spirite, pe lângă mine când plutiţi,
Răspundeţi-mi, de-ar fi să m-auziţi!
(Deschide cartea la întâmplare fi vede semnul macrocosmului[6].)
Ce voluptate din ce văd îmi vine
Prin simţuri, ah, prin toate dintr-o dată!
O fericire tânără şi sfântă simt
Suind cu foc prin nervii mei, prin vine.
A fost un zeu cel ce a scris astfel de semne,
Ce-mi ogoiesc tumultul dinăuntru,
Ce-mi umplu inima de bucurie,
Ce-mi dezvălesc în tâlcuri tainice şi demne
Jur împrejur puterile naturii?

5 *Nostradamus, Michel de Nôtre-Dame* (1503-1566), astrolog francez, care a publicat în 1555 o cărţulie: *Les vrayes centuries et prophéties (Adevăratele centurii şi profeţii).*
6 Prin semnul macrocosmului Faust înţelege o schiţă schematică a universului.

Johann Wolfgang von Goethe

Sunt eu un zeu? Lumină mi se face mie.
În trăsăturile acestea pure
Natura însăşi în puterea ei se dă pe faţă.
Acu de-abia pricep a înţeleptului[7] povaţă:
„A duhurilor lume nu-i ascunsă,
Doar mintea ta şi inima-s închise.
Ridică-te, discipole, fără mâhnire.
Şi scaldă-ţi pieptul în aurorele deschise!”
(El priveşte semnul îndelung.)
Cum toate se-ntreţes spre un întreg
Şi lucrurile, unu-ntr-altul, cum se-aleg!
Puterile cereşti, tot coborând şi iar suind,
Găleţi de aur una alteia-şi întind.
Din ceruri se perindă la pământ
Cu aripi binecuvântare-mprăştiind
Şi armonie-n lume răspândind.
Spectacol făr-asemănare! Vai, dar numai un
Spectacol pentru dorul meu amarnic!
Unde te prind, Natură infinită?
Unde, voi sâni? Izvoare-ale Vieţii,
De care-atârnă ceruri şi pământ,
Spre care pieptul năzuieşte însetat şi frânt,
Voi izvorâţi şi adăpaţi!
De sete să tânjesc zadarnic?
(Întoarce foile, în silă, şi vede semnul duhului pământului[8].)
Cu totul altfel acest semn mă mişcă.
Duh al pământului, tu-mi eşti mult mai aproape.
Puterile în mine mai înalte cresc,
Jeratic vinul nou în mine iscă.
Simt îndrăzneală să m-avânt în lume,
Durerea ei s-o port şi fericirea,

---

7 Înţeleptul la care se referă Faust ar putea să fie Nostradamns, dar s-ar putea ca Goethe să se refere şi la naturalistul mistic *Jacob Bohme* (1575-1624), care a scris o carte intitulată *Aurora.*

8 În epoca feudală, ca şi în antichitate, au existat o seamă de filozofi care credeau că corpurile cereşti ar avea, fiecare, un suflet. Şi pământului i se atribuia un suflet; astfel, Paracelsus vorbeşte despre un *archeus terrae,* şi chiar *Giordano Bruno* (1548-1600) admitea o *anima terrae.*

Să-nfrunt furtunile, şi în scrâşnirea
Naufragiului să nu mă clatin.
Deasupra-mi cerul se-nnorează –
Şi luna luciul şi-l ascunde –
Se stinge lampa fumurie.
Văd ca un abur. Roşii raze dintr-o dat'
Zvâcnesc în jurul frunţii mele, şi adie
Din bolţi ca un fior
Ce mă pătrunde.
Te simt în preajma mea, duh implorat.
Arată-te!
Simt cum din inimă-mi se rupe o fâşie.
Spre noi trăiri în ceaţa
Acestei nopţi simţirile mi se aprind.
Cu inima, întreagă, mă dau ţie!
Să mi te-arăţi! Chiar dacă-n preţ ai cere viaţa!
(El cuprinde cartea şi rosteşte tainic semnul Duhului. Zvâcneşte o flacără roşiatică. Duhul apare în flacără.)
Duhul:
Cine mă cheamă?
Faust (întorcându-se):
Îngrozitoare faţă!
DUHUL
Puternic m-ai atras, neîntrerupt,
La sfera mea prelung ai supt –
Şi-acum?
Faust:
Vai, vai! Nu-i de-ndurat!
Duhul:
Cu sufletul la gură m-ai rugat
S-apar, obrazul să mi-l vezi doreai!
Înduplecat de dorul tău nestins –
Aicea sunt! Ce jalnic tremur
Pe tine, supraomul, te-a cuprins?
Unde-i chemarea? Unde pieptul, ce-n dureri şi bucurie,
O lume şi-a creat, şi care c-un cutremur
Asemeni spiritelor năzuia să fie?
Faust unde eşti, al cui e glasul ce m-ajunse?
Şi care pân' la mine cu puterea lui pătrunse?
Tu eşti acela, ce împresurat de adierea-mi,

Johann Wolfgang von Goethe

Te zvârcoleşti de teamă-acum
Mai jalnic decât viermele în drum?
Faust:
Alcătuire tu, de flăcări, să mă depărtez
Din faţa ta? Eu sunt, eu Faust, semenul tău!
Duhul:
În valul vieţii şi-al faptei durez,
Mă ridic şi cobor,
Pretutindeni în toate lucrez.
Naştere sunt şi mormânt,
O veşnică mare,
Mereu schimbătoare lucrare,
Viaţă în toate arzând
Pe pământ şi-n văzduh –
La războiul în freamăt al vremii,
Dumnezeirei îi ţes viu veşmânt.[9]
Faust:
Tu care lumea largă o cutreieri,
Tu harnic duh,
De tine cât de-aproape eu mă simt!
Duhul:
Tu semeni duhului ce-l înţelegi.
Nu mie!
(Dispare.)
Faust (prâbuşindu-se):
Nu ţie?
Atunci cui?
Eu cel ce după chipul şi asemănarea
Divinităţii sunt, nici măcar ţie?
(Bate cineva la uşă.)
O, Moarte! Ştiu, acesta-i el, învăţăcelul!
Cel mai frumos noroc al meu se nimiceşte.
Această secătură, cu capul plin de şiretenii,
Tocmai acum îmi tulbură belşugul de vedenii!

Wagner, cu tichie pe cap, în halat de noapte, ţinând în

9 Natura vizibilă a fost şi spre sfârşitul antichităţii privită adeseori ca un veşmânt al divinităţii unice.

mână un felinar. *Faust* îşi întoarce faţa.

Wagner:
Scuzaţi! V-am auzit cu sârguinţă declamând.
Citeaţi, de nu mă-nşel, vreo tragedie greacă,
În arta-aceasta sunt un ignorant,
În arta-aceasta-aş vrea poveţe,
Nu ştii de unde un profit mai iese,
Căci este foarte preţuită astăzi.
Am auzit spunându-se adese:
Comediantul poate şi pe-un popă să-l înveţe.
Faust:
Desigur, dacă popa însuşi este un comediant,
Cum uneori se-ntâmplă.
Wagner:
Ah, ţintuit cum stau la masă în chilie,
Cum lumea doar duminica o mai zăresc
Ca prin ochean, şi numai de departe, mă întreb
Cum poate fi condusă prin oratorie?[10]
Faust:
Cuvintele, de nu-s simţite, rămân seci.
Din suflet vorbele să crească,
Să-nduplece pe-ascultători
Îndestulându-i cu putere. Un ghiveci
Pentru o masă
E lesne să combini din ceea ce îţi cade
De la banchetele străine.
Desigur, poţi să scoţi firave flăcări, jubilând,
În grămăjoara ta de scrum suflând.
Cu-atâta însă tu vei cuceri
Doar admiraţia unor maimuţe şi copii.
Nu vei răzbate pân' la inimi,
Dacă din inimă pornirea nu îţi vine.
Wagner:
Norocul oratorului îl face dicţiunea.
Că-n urmă am rămas, o ştiu prea bine.
Faust:

10 În timpul lui Goethe, mai mulţi autori au exagerat importanţa oratoriei în formarea intelectuală a tineretului.

Johann Wolfgang von Goethe

Caute fiecare o dobândă, dar cinstită.
De ce ai vrea să fii nebun cu clopoţei?
Îşi desfăşoară mintea cu puţină artă
Îndemnul ca şi tâlcurile ei.
Şi dacă ţii într-adevăr să spui ceva
De ce după cuvinte-ai alerga?
Discursurile voastre-atât de lucitoare,
În care omenirii îi gătiţi scoverzi,
Sunt ca vârtejurile nefolositoare
Ce toamna dau prin frunze şi livezi.

Wagner:

Ah, Doamne, cât de lungă-i arta
Şi cât de scurtă viaţa!
Lucid cum sunt, am multe griji.
Mă copleşeşte ceaţa.
Cât de-anevoie se găseşte calea
Ce duce la izvoare.
Şi încă n-a făcut pe jumătate drumul,
Când bietul om dispare, moare.

Faust:

E oare pergamentul o fântână sfântă,
Din care-un strop te-astâmpără pe veci? Ah, cumpăneşte!
Împrospătarea n-o găseşti, dacă
Din tine însuţi ea nu izvorăşte.

Wagner:

Iertaţi. Dar mi se pare
O bucurie făr-asemănare,
Să te transpui în alte vremuri,
În duhul lor, să vezi cum a gândit
Cutare înţelept, să vezi apoi
Ce minunat departe am ajuns şi noi.

Faust:

O da, departe pân’ la stele! Nu glumesc!
Amice, timpurile din trecut
Sunt pentru noi o carte ferecată cu peceţi.
Ce voi numiţi al vremurilor duh
E numai duhul dumneavoastră
În care vremurile se-oglindesc.
Îi spuneţi duh! Cât e de slut!
Fug oamenii din faţa voastră,

S-ascund să nu vă vadă, după uşi.
O ladă cu gunoaie e, o cameră cu vechituri,
Ici-colo cu vreo acţiune
De stat, cu maxime pragmatice
Pentru prilejuri diferite – bune,
Menite a fi spuse de păpuşi.
Wagner:
Dar lumea, inima şi spiritul –
Oricine ar dori să le cunoască.
Faust:
Să le cunoască? Să le dea de rost?
Cunoaşterea! Ce nume poartă
Ăst prunc şi unde mi-i?
Puţinii care-au cunoscut ceva şi-au fost
Destul de deşucheaţi ca să o spună,
Descoperindu-şi gândul şi simţirea,
Au fost sau răstigniţi sau arşi de vii.[11]
Amice, rogu-te, e cam târziu,
Să întrerupem pentru astăzi convorbirea.
Wagner:
Ce bucuros aş fi vegheat, ca să discut
Despre savante lucruri neîntrerupt
Cu dumneavoastră. Mâne ziua-ntâi de Paşti fiind,
Îmi veţi permite-o seamă de-ntrebări, pe rând.
Mi-am închinat ştiinţei, studiilor, zelul viu.
Cunosc ce-i drept atâtea, dar aş voi pe toate să le ştiu.
(Iese.)
Faust (singur):
Ciudat că numai capul
Speranţa nu şi-o pierde,
Aleargă după găunoase fleacuri,
Cu mâna sapă căutând comori de veacuri,
Şi-i fericit când râme în gunoi găseşte.

Putea să mai vorbească-aici astfel de glas,
În casa unde duhurile fac popas?
Totuşi, de astă dată-ţi sunt mulţumitor,

11 Goethe face aluzie la Iisus şi la Giordano Bruno, filozof pe care biserica catolică l-a condamnat, în 1600, să fie ars pe rug.

Johann Wolfgang von Goethe

Biet pământean, ce-atâtea-ndrugă.
M-ai smuls din desperarea ce era
Pe cale simţurile să-mi distrugă.
O, arătarea-a fost atât de uriaşă,
Că m-am simţit ca un pitic aproape.

Eu, chip asemenea divinităţii, care
Oglindă-aproape mă credeam eternităţii.
Şi care-n propria-mi cerească claritate
Mă desfătam, argila aruncând-o de pe mine,
Eu, cu natura dimpreună-având aceleaşi vine,
Mai mult decât un heruvim, am îndrăznit
Viaţa unui zeu s-o gust nepotolit,
Şi-acum ce crunt o ispăşesc,
De un cuvânt de tunet nimicit.
Nu pot, nu mi-e îngăduit asemenea să-ţi fiu.
De-avui puterea să te-atrag,
Nu am puterea să te ţiu.
În clipa-aceea fericită
Aşa de mic, aşa de mare mă simţii.
Cu ce cruzime aruncatu-m-ai
În soarta mea nesigură de om, ca-ntr-un pustiu.
Cine mă-ndrumă? Şi de care-ndemn să-ascult?
Ce să evit pe drumurile ceţii?
Ah, înseşi faptele, la fel cu suferinţa,
Zădărnicesc liberul umblet al vieţii.

Măreţelor frumseţi, ce inima le întâlneşte,
Li se amestecă materie străină pretutindeni.
Când binele în lume îl ajungem omeneşte,
Mai binele se cheamă nebunie, şi-amăgire,
Înaltele simţiri, prilejuri de viaţă, amorţesc
În valvârtejul pământesc.

Închipuirea, ce în zboruri îndrăzneţe
Prin veşnicie se lărgeşte, prin înalta,
C-un spaţiu mic se mulţumeşte
Când fericirile pier una după alta.
Adânc în inimă se cuibăreşte grija,
Secrete suferinţi acolo pricinuind.

Ea tulbură plăceri şi tihnă,
Îmbracă măşti, tot altele, fără odihnă.
Sub chip de casă, curte, de femeie şi copil apare,
Ca un pumnal, ca foc, ca apă şi otravă de temut.
Silit eşti să te temi de ceea ce nu va lovi,
Şi să deplângi ce niciodată n-ai pierdut.

Nu sunt ca zeii. Cât de dureros o simt.
Un vierme sunt, ce-n pulbere trăieşte,
A cărui foame de pământ
Cu talpa călătorul o striveşte.

Nu-i pulbere tot ce din rafturi negre
Mă strâmtorează-ntre pereţi?
Nu-s pulbere aceste vechituri
Pline de molii, aste pergamente, sfere?
Aici afla-voi ce-mi lipseşte?
Sau poate că din mii de cărţi citi-voi
Că oamenii de-a pururi pretutindenea s-au chinuit,
Abia aici şi colo dac-a fost şi-un fericit?
Tu, craniu gol, de ce priveşti rânjind?
Au pentru că lumina căutând cândva
De dorul adevărului purtat în frunte
Prin cine ştie ce amurg ai rătăcit?
Voi, instrumente, mă priviţi cu ironie,
Cu roţi şi creste, vălătuce, fierărie:
La poartă am ajuns, voi trebuia să-mi fiţi o cheie.
Ce vrednice-mi păreaţi, dar n-aţi desferecat zăvorul.
Taina păstrându-şi-o în plină zi,
Natura nu se lasă despoiată
De vălul ei, şi ceea ce ea nu-şi arată,
Fireşte revelându-se duhului tău,
Nu-i smulgi cu pârghii şi şuruburi niciodată.
Unelte vechi, pe care nu le-am folosit,
Voi staţi aci, rămase din părinţi.
Cilindre, voi vă înnegriţi
Cât timp această lampă vă afumă.
Mai bine-agoniseala s-o fi risipit,
Decât cu ea în cârcă să asud aci!
Ce-ai moştenit de la părinţi

Johann Wolfgang von Goethe

Trudind s-agoniseşti din nou, să fie-al tău.
Ce clipa născoceşte, poate folosi,
Dar ceea ce nu foloseşte, balast e numai
Din cale-afară greu.

De ce privirea spre-acel loc se-ndreaptă?
Sticluţa-aceea-i pentru ochi magnet.
De ce acuma mi se luminează-ncet
Precum se face când într-o pădure neagră
Neaşteptat apare luna-ntreagă?

Salut, tu unică fiolă,
Pe care cu evlavie o iau şi cu ardoare,
În tine eu cinstesc umana artă şi inteligenţă.
Tu, a suavelor adormitoare seve chintesenţă!
Extract plăcut al tuturor puterilor omorâtoare,
Dovadă fă stăpânului de-a ta favoare!
Te văd, se linişteşte suferinţa,
Te iau, se domoleşte străduinţa.
Mareea duhului, scăzând, s-a-ntins,
Pe marea-naltă iată-mă împins.
Oglinda apei străluceşte-n lung şi-n lat,
Spre noi limanuri sunt chemat.
Un car de foc pluteşte, cu aripi uşoare,
Spre-a mă lua. Sunt gata, tu, natură,
Să mă ridic şi să străbat eterul
Spre-o ţintă nouă de activitate pură.
Ce-naltă viaţă, ce divină voluptate!
Tu, vierme încă adineauri, meritate
Îţi sunt acestea? Soarelui, cu hotărâre,
Întoarce-i grabnic al tău spate,
Că-i pământean şi el! Şi îndrăzneşte
Să dai în lături porţile, pe lângă care
Atât de bucuros se furişează fiecare!
E timpul, în sfârşit, să dovedeşti cu fapte
Că bărbătească demnitate
Nu-i mai prejos de măreţia cea zeiască,
Nu tremură în pragul tenebroasei peşteri,
Unde închipuirea singură la chin
Condamnă-se, şi nu evită trecătoarea

Cu gura-ncinsă de tot focul infernal;
În stare e ăst pas să-l săvârşească
Chiar dac-ar fi să cadă în neant.

Te iau tu, cupă pură de cristal,
Dintru firidă, să primeşti licoarea.
Tu străluceai la părinteşti serbări de bucurie,
E mult de-atunci şi chiar mai ieri
Înveseleai pe oaspeţii severi.
Splendoarea multelor icoane ce le porţi
Şi datoria celui care bea să le explice
În rime, şi să soarbă băutura dintr-o dată,
îmi amintesc ale juneţii nopţi.
N-am să te-ntind acum vreunui amic
Şi versuri despre tine nu voi zice.
Iată un suc, ce repede îmbată.
C-o brună revărsare-ţi umple golul.
Eu l-am gătit, eu l-am ales cu cugetul deplin.
Această cupă, cea din urmă,
Salut înalt, eu ţie, dimineaţă, ţi-o închin!
(Duce cupa la gură.)

Dangăt de clopote şi cântare de *cor*.

Corul îngerilor:
Hristos a-nviat!
Bucurie celui
De moarte învins,
Pe care păcatele
Moştenitele, furişatele,
Greu l-au încins!
Faust:
Ce murmur cunoscut, ce sunet lin
Îmi smulge cu putere cupa de venin?
Voi clopote înalte, pe pământ
Vestiţi de Paşti întâiul ceas?
Voi coruri, ziceţi voi mângâietorul cânt,
Ce a sunat din guri de îngeri la mormânt
O veste bună aducând?
Corul femeilor:

Johann Wolfgang von Goethe

Cu mirodenii
L-am uns, l-am încins.
Noi credincioasele
În mormânt l-am întins.
Cu inuri şi pânze
Trup învălirăm.
Pe Hristos în mormânt
Nu-l mai găsirăm.

Corul îngerilor:

Hristos a-nviat
Din groapa de lut.
Fericit iubitorul
Care-a trecut
Prin marea-ncercare
Mântuitoare!

Faust:

De ce mă căutaţi, în praful meu, senine,
Voi sunete cereşti, puternice şi line?
Voi sunteţi pentru suflete domoale.
Ce bucuros solia bună o ascult,
Dar din credinţă nu-mi rămase mult.
Minunea-i al credinţei prunc
Cel mai iubit. Nu îndrăznesc s-arunc
Privirea către sferele de unde
Suava veste-auzul îmi pătrunde.
Obişnuit din tinereţe cu-acest sunet,
El şi acum mă cheamă la viaţă.
Cădea sărutul cerului cândva
Pe fruntea-mi aplecată sâmbăta.
Suna îmbelşugat un clopot. Rugăciunea
Avea ardori pe-atunci ca pasiunea.
Şi o dorinţă neînţeleasă mă mâna
Să merg pe câmpuri şi-n dumbravă,
Simţeam din lacrimi cum se închega
O lume-n mine şi o slavă.
Cântarea-aceasta îmi vestea
Serbarea primăverii şi norocul tinereţii.
Copilăreasca amintire şi simţire
Azi mă opresc la marginile ceţii.
Cereşti cântări, lungiţi-vă-n ecou!

Răsare lacrima, sunt al pământului din nou.
Corul învăţăceilor:
Înmormântatul
De jos ridicat,
Sublim înviatul
Măreţ s-a-nălţat.
Avânt creator
Spre ceruri îl mână.
Ah, în dureri
Noi stăm în ţărână.
Măiestre, aici
Noi stăm însetaţi,
Tânjim după tine,
în urmă lăsaţi.
Corul îngerilor:
Hristos a-nviat
Din pânzele morţii.
Rupeţi voi, rupeţi
Cătuşele sorţii.
Voi cari îl slăviţi,
Voi cari îl iubiţi,
Voi cari îl hrăniţi,
Voi cari îl vestiţi
Pe pământ şi pe ape,
Vouă Măiestrul
Vă este aproape.

În faţa porţii oraşului.
Trecători ies din cetate la plimbare.

Câteva calfe de meseriaşi:
Chiar într-acolo vă e placul?
Alţii:
La casa vânătorilor ne ducem.
Întâii:
Noi o luăm spre moară-n jos.
Un ucenic:
Băieţi, la curtea unde-i lacul!
Al doilea:
Dar drumul pân-acolo nu-i frumos.

Al treilea:
Tu încotro o iei?
Altul:
Cu ceilalţi, dacă vrei.
Al patrulea:
Să mergem la Burgdorf, că nu-i departe.
Acolo ne aşteaptă cele mai frumoase fete, bere,
Şi răfuieli de cea mai bună calitate.
Al cincilea:
Ce vesel eşti. Tovarăşe, ce foc
Te ia, a treia oară să te-ncaieri?
Nu viu, mi-e teamă de-acel loc.
O slujnică:
Nu, nu! Eu în oraş mă-ntorc.
Altele:
Îl vom găsi desigur lângă plopi.
Întâia:
Aceasta pentru mine n-ar fi un noroc.
El ţie ţi se va alătura.
Cu tine numai va dansa.
Din toate-acestea eu ce voi avea?
Alta:
Unde mai pui că astăzi fi-va
Cu el şi fata cea cu părul creţ. Aşa spunea.
Un elev:
Ei drace, cum se fâţâie aceste fetişcane.
Voi, coconaşi, ce-mi ziceţi? Bune poamei
Nu sunteţi de părere c-ar fi bine
Să le-nsoţim? Mi-ar fi pe plac. Eu unul
Iubesc femeia, berea şi tutunul.
O domnişoară:
Ei, iată-mi-i băieţii ăştia cumsecade!
Într-adevăr e o ruşine!
Ce splendidă societate ar putea să aibă,
Dar fiecare dup-o slujnică se ţine.
Al doilea elev (către primul):
Nu te grăbi. În urmă alte două vin.
Sunt adorabil îmbrăcate.
Cu una dintre ele sunt vecin.
Mă prăpădesc de dragu-i. Ce domol

S-apropie fetiţele la pas.
Poate le prindem la taifas.
Întâiul elev:
Amice, nu! Eu unul nu mă ruşinez.
Cu sârg! Vânatul să nu-l pierdem.
Duminica nimic nu mângâie ca mâna
Ce-a măturat prin casă toată săptămâna.
Un cetăţean:
Nu-mi place nicidecum noul primar.
De când a fost ales, e tot mai fără de ruşine.
Şi treburile nu merg bine.
Vezi dumneata, e totul în zadar.
Necazurile vin în şiruri,
Ne-aruncă-n spate tot mai grele biruri.
Un cerşetor (cântă):
Bunii mei domni, frumoase doamne,
A voastră-i bucuria, a mea e umilinţa,
Priviţi-mă cu îndurare,
Vedeţi-mi, alinaţi-mi suferinţa.
Nu mă lăsaţi să cânt zadarnic.
Om fericit e doar cel darnic.
O zi pe care-o preaslăveşte fiecine
Zi de cules să fie pentru mine.
Alt cetăţean:
Nu ştiu alt lucru mai plăcut duminica
Şi-n sărbători decât o convorbire
Despre războaie, când departe-n Turcia cea mare
Popoarele se-ncaieră, lovind cu-nverşunare.
Să stai lângă fereastră, păhărelul să ţi-l bei,
Şi să priveşti pe râu vântrelele-n plecare,
Iar seara când te culci, precum se face,
Să binecuvântezi un veac de pace.
Al treilea cetăţean:
Aşa e. Spargă-şi alţii capetele cum le place,
Încurce-se claie-grămadă.
Numai la noi acasă, toate după rânduială,
În forma lor străveche şadă.
O bătrână (către domnişoare):
Ce curăţele-mi sunteţi, sânge tânăr şi plăcut!
Cine la voi nu s-ar uita pierdut!

Johann Wolfgang von Goethe

Ei las’! Dar aşa mândre nu mai fiţi!
Eu lesne vă fac rost de ceea ce doriţi.
O domnişoară:
Să ne grăbim, Agato! Mă feresc
C-o vrăjitoare ca aceasta-n public să vorbesc.
Ce-i drept, în noaptea Sfântului Andrei
Ea-mi arăta pe unul dintre peţitorii mei.
Alta:
Şi mie mi l-a arătat în apa de cleştar.
Ca un ostaş era, cu alţi viteji. Dar în zadar
Mă-ntorc acum să-l văd ca ieri,
Nu-l întâlnesc pe câmp, pe uliţi, nicăieri.
Soldaţi:
Cetăţi cu falnice
Înalte zidiri,
Fete cu aspre
Mândre simţiri,
Sunt gata să cuceresc.
Gata sunt, gata.
Vitează e truda,
Domnească răsplata!
Trâmbiţa sune,
Recruţii s-adune
Pentru plăcere,
Pentru durere.
Iată-ne-n cete,
Ce iureş e-acesta,
Ce dragă viaţa!
Lua-vom, lua
Cetăţi şi fete.
Cetăţi şi fete
Se vor preda.
Vitează e truda,
Domnească răsplata,
Soldatul e gata.

Faust şi *Wagner.*

Faust:
Năvalnic s-a desprins din gheaţă râul,

În primăvară mâl şi piatră se prăvale,
Nădejdea fericită înverzeşte-n vale.
Şi din gerar ce mai rămase
În munţii aspri se retrase.
De-acolo iarna mai trimite-n goană
Fiori de grindină pe-ogoare,
Dar soarele ia albul la prigoană.
Se mişcă-n germeni străduinţa
Şi-nvie totul prin culoare;
Pe câmpuri încă nu e nicio floare,
Dacă n-ai vrea femei şi oameni
Cu florile frumoase să-i asameni.
Întoarce-te, din înălţimi să vezi
Oraşul revărsându-se-n livezi.
Prin poartă iese-n mare-nvălmăşeală
Pestriţ norodul. Soarele nu-nşeală.
Cu toţii jubilează-n înviere
Cu învierea Domnului deodat'[12].
Din case joase, din chilii cu var surpat,
Din truda meseriilor, ce-atâta grijă cere,
Din pravila simţită-n oase,
De sub povara coperişelor de case,
Din străzi cu bolţi, din a bisericilor noapte,
Au fost cu toţii scoşi, scoşi în lumină.
Vezi numai, vezi cum pâlcuri-pâlcuri
Îşi taie cale prin livezi şi prin grădină.
Pe râu întrezăreşti departe-n larg
Ici-colo câte-o luntre veselă şi plină,
Şi grea, să se scufunde-aproape
Corabia pitică înălţând catarg.
Chiar colo sus pe crestele de dealuri
Lucesc culori de pestriţe veşminte.
Parcă aud şi zvonul satului, în valuri.
Aici e-adevăratul cer, al celor mulţi.
În mic şi-n mare.
Ce mulţumire-n pieptul viu!

12 Pentru Faust, ca şi pentru Goethe, învierea nu mai are o semnificaţie religioasă; pentru ei „învierea" înseamnă întinerire şi desprimăvărare.

Johann Wolfgang von Goethe

Şi strigă-n chiot fiecare:
Aici sunt om.
Aici mi-e-ngăduit să fiu!
Wagner:
Plimbările cu dumneavoastră-n zile rare
O cinste sunt şi o dobândă totdeauna.
Dar singur nu m-aş rătăci pe-aici,
Căci sunt potrivnic bucuriilor vulgare
Urăsc din inimă tumultul, cetera,
Aceste ţipete şi jocul de-a popiei.
Ei urlă parcă ar avea pe dracu-n pântec,
Spunând că asta e petrecere şi cântec.
Ţărani (sub tei, dans şi chitare):
Ciobănaş veni la joc
Cu brâu lat pe la mijloc
Şi în inimă cu foc.
Se juca în toi sub tei.
Ce vârtejuri la un loc!
E-he-hèi! E-he-hèi!

Ciobănaşul se lovi
Pe la spate, mai în jos,
De un spate mai frumos,
Şi de-o fată pe sub tei.
Zise fata: Ce prostii!
E-he-hèi! E-he-hèi!

Dară jocul se porni.
Nebuneşte în ocol,
Jumătate sânul gol
Se vedea în salt sub ii.
Dar şi alte bucurii
Se mai iscă pe sub tei!
E-he-hèi! E-he-hèi!
Un ţăran bătrân:
Domnule doctor, ce frumos
Din partea dumneavoastră, mare cărturar,
Pe-aici să daţi, prin partea noastră,
Amestecându-vă-n norodul cel de jos.
Luaţi în schimb acest urcior de lut

Pe care proaspăt l-am umplut.
Să închinăm. Să nu vă stingă numai setea,
Aceasta vă urăm, cu vorbe
Stângace poate, dar din inimă-nălţale.
Câţi stropi cuprinde – atâtea zile
Mai fie-vă din ceruri numărate!
Faust:
Primesc împrospătarea mulţumindu-vă
Din suflet!

Norodul se adună in preajmă.

Un ţăran bătrân:
Cu adevărat frumos
Din cale-afară e că-n zi de bucurie
Veniţi, căci după cum se ştie
Ne-aţi fost alăturea şi-n zile de urgie.
Atâţia sunt încă în preajmă
Din cei pe care tatăl dumneavoastră
I-a mântuit de friguri blestemate,
Când a curmat bolejniţa în ţara noastră.
Şi-atunci, cu toate că aşa de tânăr încă,
V-aţi dus prin casele-nciumate.
Atâţia morţi scoteau prin porţi,
Par dumneavoastră, teafăr ca o stâncă,
Aţi biruit amarnica-ncercare.
Celui ce ajuta i-a ajutat
De sus îndurătorul mare.
Toţi:
Urări de sănătate celui vrednic! Multe,
Ca să mai poată îndelung s-ajute!
Faust:
Să v-aplecaţi în faţa Celuia de Sus,
Care ne-nvaţă s-ajutăm
Şi ajutor trimite-ne nespus!
(Se duce mai departe cu Wagner.)
Wagner:
Ce simţământ te-ncearcă dintr-o dată,
Când cinste-atâta ţi se-arată?
Prea fericit e-un mare om, ce după darurile sale

Johann Wolfgang von Goethe

Asemenea dobândă poate să culeagă!
Părinţii şi copiii, cu privire trează,
În cale-ţi ies, şi fiecare-aleargă şi întreabă.
Vioara amuţeşte, dansatorii contenesc,
Tu treci, în şiruri toţi s-aşează,
Căciulile în slavă, una după alta, zboară.
Văzut-ai cum din toate părţile i-aduni?
Puţin lipseşte şi-ar îngenunchea
Ca-n faţa unei venerabile procesiuni.
Faust:
Încă vreo câţiva paşi până la piatră.
Aci ne odihnim, unde-n atâtea rânduri
Am poposit muncit de gânduri.
Dedatu-m-am aci şi postului şi rugăciunii.
Plin de nădejde, cu credinţă, cu suspine,
Cu lacrimi, am crezut să pot obţine
De la cerescul Domn sfârşitul ciumii.
Batjocură îmi par aplauzele cu care unii
Mă-ntâmpină. O, de-ai vedea în mine!
Ai înţelege-atunci cât de puţine
Sunt meritele tatălui şi ale mele.
Om onorabil a fost tata, dar întunecat.
Asupra firii şi a sfintelor arcane[13]
Gândea, nu necinstit, dar într-un fel ciudat,
Cu grele osteneli, de vrei, însă cam apucat.
Se închidea, cu ceata lui de-adepţi,
În neagra lui bucătărie şi gătea pe îndelete,
Unea contrarii, după lungi reţete.
Un roşu-leu[14] cu crinul alb[15] se logodea
În blândă şi domoală baie, zilnic.
Apoi, împerecheaţi în flacără, cei doi
Trecuţi erau dintr-un alcov[16] în altul, silnic.
Când într-un joc de aprige culori
Crăiasa tânără se alegea în zori,
Medicamentul era gata. Oamenii mureau.

---

13 *Arcane* – în alchimie: taine ale naturii.
14 *Roşu-leu* – în alchimie: oxid roşu de mercur.
15 *Crinul alb* – în alchimie: acid clorhidric.
16 *Alcov* – în alchimie: retortă.

Dar nimeni nu-ntreba: se face vreunul sănătos?
Astfel cu infernalele tertipuri
Prăpăd făcurăm prin aceste văi, mai fioros,
Decât făcuse ciuma. Însumi dat-am din otravă
La mii de oameni. Toţi s-au stins.
Şi-acum văzuşi, cum suntem ridicaţi în slavă,
Noi, noi netrebnicii şi ucigaşii!

Wagner:

De ce v-aţi tulbura-ntr-atât că-i ruşinos?
Eu cred că omul face îndeajuns
Când se deprinde conştiincios
În arta ce i-o lasă-naintaşii!
Când tânăr eşti şi tatăl ţi-l cinsteşti,
Ştiinţa lui cu bucurie-o moşteneşti.
Iar dacă mai târziu, ştiinţa însuţi o sporeşti,
Putea-va fiul tău s-ajungă, unde tu nu ai ajuns.

Faust:

Eşti fericit că ai încă nădejdea, printre-aleşi,
Din astă mare-a rătăcirilor să ieşi.
De aceea ce nu ştim, noi am avea nevoie.
Ceea ce ştim, doar anevoie ne va folosi.
Să nu ne înnegrim însă cu jale
Această oră ce ne iese-n cale.
Priveşte cum în jerăgaiul soarelui de-apus
Lucesc colibele pe creste sus.
S-apleacă ziua. Soarele se duce să stârnească
În alt ţinut viaţa.
De ce de pe tărâm o aripă nu mă ridică
Pe urma lui să plec, lăsând în urmă ceaţa?
În veşnica lumină a-nserării
Eu lumea calmă aş vedea-o la picioare,
Incendiate culmile deasupra văilor domoale,
Şi râuri de argint curgând în fluviul de aur.
Nu mi-ar zădărnici zeiasca fugă
Nici muntele şi nici sălbaticul coclaur.
Ce calde golfuri marea îmi deschide
În faţa ochilor miraţi să strălucească.
Dar zeul parc-ar vrea să asfinţească.
Şi iarăşi se trezeşte-n mine-ndemnul
Să zbor din nou, să beau eterna lui lumină,

Johann Wolfgang von Goethe

În spate noaptea, înainte ziua,
Deasupra cerul, iar sub mine unda lină.
Frumos e visul. Soarele apune însă.
O, cât de greu la aripa neobositului meu duh
O àripă trupească i se-adaugă prin văzduh.
Dar fiecăruia din naştere i-e dat
Să zboare cu simţirea-n lung şi-n lat,
Când sus, pierdută-n spaţiul vânăt,
Îşi deapănă răsunătorul cântec ciocârlia,
Când peste înălţimi şi brazi de veacuri
Pluteşte vulturul făcând ocol,
Când peste-ntinsuri, peste lacuri,
Cocorii-o ţin spre patriile lor.

Wagner:

Avui şi eu momente de ciudate-avânturi,
Dar niciodat-asemenea îndemn
Eu n-am simţit. Îmi place să mă plimb pe câmpuri,
Dar păsări anevoie aş putea să pizmuiesc.
Găsesc, dacă-mi îngădui, mult mai demn
Prin cărţi să răsfoieşti cu bucurie.
Ce-nălţătoare nopţile de iarnă sunt
Când filă după filă-ntorci. Iar când
Un pergament îţi cade-n mână
Te simţi în cer întreaga săptămână.

Faust:

Tu-ţi ştii doar unul din îndemnuri,
De n-ai cunoaşte niciodat' pe celălalt!
Ah! Două suflete-s în mine! Cum se zbat
În piept, să nu mai locuiască împreună!
Unul de lume strâns mă ţine, încleştat
Cu voluptate, celălalt puternic
Către cereşti limanuri mă îndrumă.
O, duhuri dac-ar fi în aer
Din cele ce domină între ceruri şi pământ,
La mine le-aş chema din auriul vânt,
Spre-o nouă viaţă să mă ducă
Cu împliniri ce nu înşală.
O, dac-o mantie de vrajă-ar fi a mea,
Şi dacă-n ţări străine m-ar purta,
Nu aş schimba-o pentr-o mantie regală.

Wagner:
Nu invoca ştiuta ceată,
Ce revărsându-se prin aburii de seară,
La curmături şi la răspântii, omului
Mii de primejdii îi prepară.
Din miazănoapte[17] spirite în stol
Vin peste noi cu limbi-săgeţi,
Din răsărit alt cârd ne dă ocol
Să se hrănească cu plămânii noştri.
Cărarea ne-o aţin pe la amiază
Şi alte duhuri, din deşert venind.
Din asfinţit o ceată-ntâi ne-mprospătează,
Ca să ne-nece-apoi, meleaguri pustiind
Spre-a ne-nşela, cum se alintă!
Ascultă bucuros, ca să ne tragă-n cursă.
Din cer că sunt trimise – aşa se-nfăţişează.
Vorbesc ca îngerii, ca să ne mintă.
Să mergem însă. Ceaţa cade ca mătasa.
Se răcoreşte. Înserează. Ne aşteaptă casa.
Dar ce staţi astfel, cu nelinişte
Privind departe?
Faust:
Nu vezi un câne alergând prin mirişte?
Wagner:
I-am prins de veste. Nu i-am dat vreo-nsemnătate.
Faust:
Observă-l numai. Vezi? Ce crezi că e?
Wagner:
Un pudel, care-n felul său aparte
Adulmecă o urmă.
Faust:
Nu vezi cum face
Prejuru-ne spirale? Vine mai încoace.
Şi dacă nu mă-nşel, o dâră de văpaie
El lasă pe întortocheata-i cale.
Wagner:

17 Wagner îşi expune aici credinţa sa deşartă în existenţa unor „spirite”, ale celor patru regiuni ale lumi, potrivit celor patru puncte cardinale ale orizontului.

Johann Wolfgang von Goethe

Un pudel negru-i tot ce văd.
O amăgire a vederii – restul. Nu te tulbura.
Faust:
Şi totuşi, parcă ar întinde magice capcane
În jurul nostru pentru-a ne lega.
Wagner:
Nesigur sare şi-l cuprinde teama
Aci în faţa noastră luând seama,
Că nu e domnul său, ci doi necunoscuţi.
Faust:
Se îngustează cercul. Iată-l lângă noi.
Wagner:
Ei, vezi? Un câne e aci,
Nu duh. Sfios încearcă-a mârâi.
Din coadă dă. Apucături de câne-n toate!
Faust:
Vino cu noi! Ei, haide, vino!
Wagner:
E-un pudel nebunatic.
De stai, se-opreşte şi el, şi socoate.
Şi de-i vorbeşti, se-nalţă-n două labe.
Ridică-n grabă ce din mână-ţi scapă.
Şi ar sări după baston în apă.
Faust:
Poate că ai dreptate. Nu-i găsesc nici eu
Vreun semn de spirit. E-un dobitoc dresat.
Wagner:
Un câne, când e bine educat,
Câştigă şi favoarea unui înţelept.
Atenţia o merită-ntru totul,
El, al studenţilor şcolar deştept.
(Intră împreună pe poarta oraşului.)

Odaie de studiu.

Faust (intrând cu cinele):
Venind din câmp, pe care bezna grea se lasă,
Intrăm acuma doi în casă.
Plimbarea-n larg, sărbătorescul drum,
Un suflet au trezit în noi mai bun.

Sălbaticele-ndemnuri, iată-le c-au aţipit,
Şi ogoiat e zbuciumul nestăvilit.
Iubirea omenească ne cuprinde,
Dumnezeiasca dragoste s-aprinde[18].

Stai mólcom, câne! Nu fugi încoaci şi-ncolo.
Ce-adulmeci mirosind pe lângă prag?
Aşează-te mai bine după sobă.
Îţi dau şi-o pernă pentru colţul drag.
Pe deal, cu sărituri şi cu târcoale,
Ne-ai înciudat, ne-ai veselit.
Primeşte-acum din parte-mi îngrijirea
Ca oaspete binevenit.

Când în chilia noastră strâmtă
S-aprinde, prieteneşte, lampa scundă,
Lumina vrea în suflet să pătrundă,
Şi zi se face-n inima ce se frământă.
Înţelepciunea-ncepe să grăiască,
Nădejdea prinde a-nflori.
Te-apucă dor de revărsările vieţii
Şi de-ale vieţii obârşii.

Câne, nu mârâi! Cu muzica cea sfântă
Un animalic sunet, cum e-acesta, anevoie
Se potriveşte. Oamenii se strâng
Şi mâna-şi dau spre a cârti mişei,
Când nu pricep ceva. E obiceiul lor nătâng
În faţa frumuseţii şi a binelui ales
Să mârâie, când nu le este pe-nţeles.
Vrea cânele să se încrunte ca şi ei?
Ce repede în mine s-a curmat
Izvorul mulţumirii.
De ce, vai, fluviul aşa de grabnic seacă,
Lăsându-mă pe ţărmuri însetat?
Dezamăgirea de la mine treacă!

---

18 Iubirea de sens panteist, aceea numită de *Spinoza* (1632-1677) *amor dci intellectualis:* o revărsare, plină de dragoste, a sufletului în întregul univers.

Johann Wolfgang von Goethe

Lipsiţi de ceea ce adapă,
Vom preţui mai mult cerescul element
Şi revelaţia ce nicăieri nu arde
Mai viu ca-n Noul Testament.
Mă-ndeamnă nu ştiu ce, străvechiul text
Cu inima curată să-l privesc.
Sacrul izvod
În graiul meu iubit să-l tălmăcesc.
(Deschide un volum şi încearcă să traducă.)[19]
Stă scris: „La început a fost *Cuvântul.”*
Mă şi opresc. Cine m-ajută să fac pasul?
Cuvântul? – Nu pot să-l preţuiesc aşa de mult!
Altfel va trebui să-l tălmăcesc
Dacă de spirit eu ascult.
Stă scris: „La început a fost *Ideea.”*
Dar cântăreşte bine-ntâiul rând,
Ca pana să nu fugă, slove goale aşternând.
Ideea e, ce-nfăptuieşte şi creează totul?
Ar trebui să scriu: „La început a fost *Puterea.”*
Dar iată că scriind sunt îndemnat
Să nu fac nici aici popasul.
Din ce adâncuri vine şoapta?
M-ajută duhul şi-mi dă sfat:
La început voi pune *Fapta.*

De vrei cu tine, câne, să-mi împart chilia,
Te rog atunci să-ţi curmi
Lătratul, urletul cu care scurmi
Şi stânjeneşti tovărăşia.
Unul din doi
Va trebui să iasă.
Aşa e legea printre noi.
Uşa-i deschisă. Slobodă-i plecarea!
Dar ce sunt nevoit să văd?
E umbră sau aievea e? De speriat,
Cum creşte cânele în lung şi-n lat!
Puternic se ridică, mare.

---

19 Faust va încerca o traducere liberă, nu confesională şi dogmatică.

De câne nu mai are-nfăţişare.
Adusu-mi-am în casă o fantomă!
Hipopotam, s-ar zice,
Cu ochi de foc şi groaznici colţi.
Te ştiu. Tu-mi eşti aicea pe sub bolţi!
Pentru asemenea prăsilă infernală
Cheia lui Solomon e bună,
Nu-ncape nicio îndoială.
Spirite (pe coridor):
Înăuntru prins e unul,
Staţi afară şi niciunul
Nu mai intre. Stă în cursă
Vulpea iadului şi nu se
Va putea din fier desprinde,
Însă voi luaţi aminte.
Să plutiţi în sus şi-n jos
Ca să-i fie de folos.
Staţi prin preajmă şi-n ocol
Daţi din aripi ca un stol.
Mult pe poftă ne-a făcut.
Prins e, dar nu pentru mult.
Faust:
Din patru unul dacă este,
Nevoie am de-o vrajă din poveste:
Dispară salamandra[20]-n foc,
Undina[21] să se facă joc,
Silfida[22] să se risipească,
Coboldul[23] să se ostenească.

Cine nu ştie
Puteri şi stihie
Din ape, văzduhuri,
Nu e măiestru,
Stăpân peste duhuri.

---

20 *Salamandra* – în alchimie: simbol al focului.
21 *Undina* – în alchimie: simbol al apei.
22 *Silfida* – în alchimie: simbol al aerului.
23 *Cobold* – în alchimie: simbol al pământului.

Johann Wolfgang von Goethe

Să piei în flăcări,
Salamandră!
Topeşte-te-n murmur,
Undină!
Aprinde-te-n lumină,
Meteorică silfidă, sus.
Ajută la vatră,
Incubus[24], Incubus.
Niciunul din patru
Nu este în fiară.
Ea stă liniştită, rânjeşte cu colţii afară.
Nu pare atinsă la pântec
Mai dinadins. O, vrei un descântec
Şi mai puternic?

Ce eşti, amice?
Din iad evadat?
Priveşte-atunci semnul[25]
Acesta, la care s-apleacă
Şi cetele negre. Priveşte aici!
Se umflă acum cu ţepi de arici!

Lepădătură de blèstem ce eşti!
Îl poţi citi? Îl dibuieşti?
E semnul celui ce n-are izvor,
Al Celui Nespus,
Al Celui prin lume din cer revărsat,
Al Celui subt coaste străpuns.

Ce duh îl paşte, cum îl cheamă,
De creşte ca un elefant
Şi umple spaţiul întreg
Şi ca o ceaţă se destramă?
Nu te sui până la grindă în odaie!
Întinde-mi-te la picioare! Ştiu să leg
Şi să dezleg!
Vezi doar că nu amèninţ în zadar.

---

24 *Incubus* – alt simbol al pământului.
25 „Semnul” despre care vorbeşte Faust e crucifixul.

Te dovedesc cu sfânta sfintelor văpaie.
Nu aştepta arzânda, întreita lumină[26]!
Nu aştepta
Să-mi pun în joc arta deplină!
Mefistofel (apare, în timp ce ceaţa se destramă, îmbrăcat ca un scolast călător[27] de după sobă):
Porunca este-a voastră. Gata-s să servesc.
De ce atâta larmă şi necaz?
Faust:
Acesta fost-a aşadar ascunsul sâmbure
Al cânelui! Un călător scolast? Rizibil caz!
Mefistofel:
Salut pe învăţatul domn
Ce mă făcu s-asud din greu.
Faust:
Cum te numeşti?
Mefistofel:
Neînsemnată mi se pare-această întrebare
Din partea unuia ce-atât dispreţ arată
Pentru cuvânt şi care mai presus
De aparenţele amăgitoare
Se străduieşte numai spre esenţe şi-adâncimi, mereu!
Faust:
La dumneavoastră, domnii mei, esenţa
De obicei din nume se citeşte,
Şi-aceasta foarte lămurit s-arată
Când cineva un zeu al muştelor,
Un mincinos, un coruptor, de pildă, vă numeşte.
Ei bine, spune-mi numai, cine eşti?
Mefistofel:
O parte sunt dintru acea putere
Ce numai răul îl voieşte,
Însă mereu creează numai bine.
Faust:
Ce vrei cu-asemeni ghicitori să spui?
Mefistofel:
Sunt spiritul ce totul neagă.

---

26 Prin „întreita lumină” Faust înţelege trinitatea.
27 Dascăl de scolastică.

Johann Wolfgang von Goethe

Şi cu dreptate, dat fiind că tot ce naşte şi devine
E vrednic să se prăpădească.
Nimic să nu mai ia fiinţă-ar fi mai bine.
Astfel cam tot ce voi numiţi păcat,
Distrugere şi rău
E însuşi elementul meu.

Faust:

O parte te numeşti, dar stai întreg în faţă-mi!

Mefistofel:

Un adevăr ţi-am spus, simplu de priceput.
E drept că omul, o, bicisnicul netot,
Se crede-obişnuit un tot.
Eu însă sunt parte din partea care la-nceput
A fost chiar totul, parte sunt din noaptea
Ce şi-a născut lumina,
Mândra lumină, care mumei nopţi
Vrea să-i răpească-ntâietatea, bat-o vina!
Un lucru ştiu, oricum s-ar strădui
Lumina nu va izbuti,
Căci, strâns legată e de corpuri,
Din corpuri vine şi înfrumuseţează corpuri,
Un corp o poate-n drum opri.
Aşa nădăjduiesc, că mult nu va mai dăinui,
Deodat’ cu corpurile va pieri.

Faust:

Îţi bănuiesc acum îndatorirea de pitic!
Nu poţi să nimiceşti nimic în mare,
Încerci cu mărunţişul şi în mic.

Mefistofel:

E-nvederat că asta nu-i ispravă.
Ce se opune marelui Nimic,
Acest ceva, această lume fără slavă,
Orice aş fi-nceput, rămâne-n neclintire.
Cu valuri încercai s-o clatin, cu furtuni, incendii.
Ce liniştită pân’ la urmă stă întreaga Fire.
Iar oameni, dobitoace, ce mai zic,
Prăsila de blestem n-o vatemi cu nimic.
Şi câţi am îngropat şi până-acum!
Dar veşnic un nou sânge-şi face drum.
Şi nu mai conteneşte. Nebunia te cuprinde.

Din aer, apă şi pământuri
Seminţele, cu miile, se-nalţă-n vânturi,
În umed şi uscat, în cald şi-n rece.
Noroc că flacăra e patrimoniul meu,
Altfel şi-n ea viaţa ar spori mereu.

Faust:

Şi astfel tu, Puterii ce creează
Din veac în veac, în plină-amiază
În faţă îi ridici un pumn drăcesc,
Ce în zadar cu viclenie se-ncleştează.
Încearcă altceva să-ncepi, mai viu,
Tu straniu al Haosului fiu!

Mefistofel:

Voi căuta să mă gândesc.
Dar despre-aceasta altă dată.
Pot oare-acuma să mă depărtez?

Faust:

Nu văd de ce-ai mai întreba.
Ne cunoscurăm în sfârşit, o, da –
Poţi să mai vii, precum ţi-e voia.
Aci-i fereastra, colo uşa,
Şi-un horn de-asemenea, de-i simţi nevoia.

Mefistofel:

S-o spun pe faţă? N-aş putea să plec…
E-o mică piedică, pe unde-i dat să trec.
În prag un semn e scris, să apere de nu ştiu cine.

Faust:

O pentagramă[28]-ţi face griji? Nu-i şagă?
Dar spune-mi, fiu al iadului,
Dacă aceasta e o vrajă ce te leagă,
Cum ai adus-o, de-ai intrat?
Un duh de teapa ta cum s-a-nşelat?

Mefistofel:

Priviţi-l, semnul. Nu e tras cum se cuvine.
Unul din unghiuri, care dă-n afară,
E, precum vezi, puţin deschis –

Faust:

A-ntors-o întâmplarea bine.

---

28 Semn magic, reprezentând o stea cu cinci colţuri.

Johann Wolfgang von Goethe

De-acum prizonier îmi eşti, aşa s-ar zice.
Ispravă ca de vis!
Mefistofel:
Venind de-afară, cânele nu a băgat
Nimic de seamă când sări în casă.
Acuma chestia se vede altfel:
Şi diavolul nu poate să mai iasă.
Faust:
Dar cum se face că nu-ncerci din casă
Să ieşi pe-acolo, pe fereastră?
Mefistofel:
Aşa e pravila, a duhurilor, dracilor:
Pe unde au intrat, pe-acolo trebuie să iasă.
Faust:
Îşi are deci şi iadul legile şi dreptul?
Ne-am bizui, cu alt cuvânt, pe rânduiala vracilor.
E bine-aşa, căci s-ar putea atunci pe sigure
Temeiuri încheia un pact cu dumneavoastră.
Mefistofel:
Din ceea ce făgăduiesc, nimic nu se precupeţeşte.
Îngăduit îţi e să-ţi stâmperi dor şi sete.
Pe scurt aceasta însă nu se poate formula.
Va trebui să stăm de vorbă pe-ndelete.
Acuma însă rogu-vă supus
Drumul să-mi daţi, precum am spus.
Faust:
Mai stai puţin, să întregeşti povestea bună
Cu care începuşi să-mi cânţi în strună.
Mefistofel:
Să mă lăsaţi acum. – Mă-ntorc eu iarăşi, în curând.
Atunci putea-vei să-ţi destăinui poftă, gând.
Faust:
Nu eu sunt cel ce după tine-am alergat.
Tu însuţi ai căzut în cursişoară.
Cel ce a prins odat’ pe dracul, să şi-l ţină,
Căci nu-l va prinde-aşa uşor a doua oară.
Mefistofel:
De vreţi, sunt gata să rămân,
Tovărăşie să vă ţin; sunt gata, dar condiţionat.
Îngăduiţi-mi să v-alung urâtul, timpul,

Cu meşteşugurile unui drac umblat.
Faust:
Arată-ţi arta-n care te pricepi.
Da, bucuros privesc. Eşti liber să începi.
Mefistofel:
Amice, pentru simţurile tale
Vei dobândi în ora-aceasta
Mai mult decât în ani de zile.
Îţi vor cânta duhuri subtile.
Icoanele, ce le-i vedea, frumoase-n stol,
Nu sunt numai un joc de vrajă, gol.
Mirosul tău, el însuşi, se va desfăta,
Şi cerul gurii va simţi plăcere,
Simţirea ta se va-ncânta.
O pregătire jocul meu nu cere.
Începeţi dar, suntem cu toţii în ocol.
Spiritele:
Negrele bolţi
Să dispară.
Prin ceasul de seară
Arate-se cerul.
Privească de sus
Albastru eterul.
Destrame-se norii.
Stelele, sorii
Lucească nespus.
Fiii tăriei,
Frumuseţe bogată
Plutească deasupra
În sfera curată.
Pe urmele lor
Străbate un dor.
Panglici fluturând
Veşmintele lor
Pe ţări s-au lăsat
Şi peste-un pridvor,
Unde sub viţă,
Ţinându-se-n gând,
Ţinându-se-n braţe
Iubiţii îşi spun

Johann Wolfgang von Goethe

Un cuvânt pe viaţă.
Lujerii-mbracă
Chioşc, lângă chioşc.
Strugurii cadă-n
Teascuri şi-n cadă.
Râuri spumoase
Vinuri revarsă,
Trec printre pietre
Şi prin curate
Vechi nestemate,
Lasă în urmă
Arsele vetre,
Lacuri se fac
Sub plaiuri, ce tac.
Păsări întâmpină
Soarele, marele.
Zboară spre clarele
Insule-n ape,
Care pe valuri
Se leagănă; insule
Unde pe maluri
Coruri ghicim,
Unde pe câmpuri
Hore zărim.
Vârtejuri de hore:
Unele-n loc pe sub ulmi,
Altele trec peste culmi,
Altele-n aer plutesc,
Toate c-un chiot
Spre focul ceresc,
Hore sub brazi,
Toate spre stele,
Toate-n extaz.

Mefistofel:

L-aţi copleşit, aerienii mei copii.
A adormit, precum i-aţi descântat.
Pentru acest concert vă sunt îndatorat.
Tu încă nu eşti omul – să-l ţii pe diavolul legat.
Să-l desfătaţi cu dulci imagini, visuri,
Să-l cufundaţi în amăgiri de paradisuri.

Dar pentru-a despica vraja din prag, luaţi aminte,
Am grabnică nevoie de un dinte
De şobolan. Nu-mi trebuie descântec lung.
Se şi apropie tiptil
Din colţ, de undeva, un rozător docil.
Al şobolanilor şi al şoarecilor domn,
Stăpânul muştelor, al broaştelor, păduchilor,
Îţi porunceşte să apari de zor,
Să rozi ce e de ros în prag.
Şi cum stăpânul unge pragul cu ulei,
Iată că vii, sărind din noapte în vileag.
La treabă deci, degrabă! Unghiul ce m-a ţintuit
Pe loc, e chiar la margine. L-ai dovedit?
O muşcătură încă! – S-a făcut! Aşa!
De-acum, visează Fauste, până ce ne-om revedea!
(Iese.)
Faust (deşteptându-se):
Sunt iarăşi eu cel înşelat?
Aşa dispar strigoii şi vedenia. Să fie-adevărat
Că visul m-a minţit c-un diavol,
Şi că un pudel mi-a scăpat?

Odaie de studiu.
Faust, Mefistofel.

Faust:
Bate la uşă? – Intră!
Cine la cazne mă va pune iară?
Mefistofel:
Eu sunt.
Faust: Intră!
Mefistofel:
S-o spui şi-a treia oară!
Faust:
Ei bine, intră!
Mefistofel:
Vezi, aşa îmi placi.
Ne-om nărăvi unul cu altul, sper.
Să-ţi iau la goană gărgăunii.
De asta am venit, eu junele boier,

Johann Wolfgang von Goethe

În haină roşie, cu tiv de aur,
C-o manteluţă de mătase străvezie,
C-o pană de cocoş la pălărie,
C-o lungă, ascuţită spadă.
Să te îmbraci şi tu la fel
Ca toată lumea să ne vadă.
Pe scurt acesta-mi este sfatul –
Descătuşat şi liber să descoperi
Ce e viaţa! Iată largul!

Faust:

În orice haină, c-un suspin
Simţi-voi pământeanul chin.
Sunt prea bătrân, de joacă să mă ţiu,
Prea tânăr sunt, fără dorinţi să fiu.
Ce are lumea să-mi îmbie?
Lipsă să duci, să-nduri prisosul din pustie!
Acesta-i cântecul, eternul cântec
Ce sună fiecăruia-n auz,
Ce fiecăruia ni-l cântă
De-a lungul zilelor un glas ursuz.
Cu groază numai, dimineaţa mă deştept
Cu-amare lacrimi – râu mă podideşte
În pragul zilei, care-n mersul ei
Nicio dorinţă niciodată nu-mplineşte.
Chiar presimţirea vreunei bucurii
Scăzută e de cugetul prea treaz.
Creaţiunea inimii zădărnicită e de mii
De feţe-ale vieţii urâţite de necaz.
Când noaptea ar putea să fie scut
Te-ntinzi înfricoşat în aşternut.
Odihnă nici atunci nu ai: sălbatice
Vin visuri să ne biciuiască.
Divinitatea, care-n pieptu-mi locuieşte,
În stare e pe dinăuntru să mă răscolească;
Divinitatea, ce tronează sus şi-o chem,
În stare nu-i să pună ceva în mişcare.
Şi astfel existenţa mi-e povară,
Dorită moartea, viaţa un blestem.

Mefistofel:

Şi totuşi moartea niciodată

Nu e un oaspete de tot binevenit.
Faust:
O, fericit acela, căruia ea-i împleteşte
Pe frunte-nsângeraţii lauri, fericit
Acel, pe care după valvârtejul unui dans
La pieptul unei fete îl găseşte.
O, dacă-n faţa marelui, puternicului Duh
Aş fi căzut extatic, neînsufleţit!
Mefistofel:
Şi totuşi cineva nu a băut
În noaptea-aceea negrul suc.
Faust:
Să spionezi, se pare, nu ţi-e neplăcut.
Mefistofel:
Atoateştiutor nu sunt, dar multe ştiu.
Faust:
Dacă atunci din groaznicul tumult
M-a scos un dulce sunet cunoscut
Şi mi-a-nşelat cu amintirea unui timp senin
Un rest de simţământ astăzi străin,
Acum voi blestema tot ce cu amăgiri
Şi cu ispite sufletul îmbrobodeşte –
Şi tot ce-n astă peşteră de jale[29]
Îl leagă cu puteri de vrajă orbitoare.
Să fie blestemată mai întâi părerea-naltă
Cu care spiritul de sine însuşi se îmbată!
Lucirea aparentă, care bate
La poarta simţurilor, fie blestemată!
Să fie blestemat ce-n vis ne minte
Şi anfegirea gloriei şi-aducerii aminte!
Şi blestemat, ce simţul proprietăţii linguşeşte,
Femeie şi copil, şi plug şi servitori!
Să fie blestemat Mamòn[30], când cu comori
La fapte îndrăzneţe ne incită
Şi când pentru plăceri trândave

29 Aluzie la imaginea „peşterii" cu care *Platon* (427-347 î.e.n.) aseamănă „corpul" (în lucrarea *Despre stat,* începutul Cărţii a VII-a).
30 Mamon – zeu al bogăţiilor la sirieni. În *Evanghelie,* o denumire dată Diavolului.

Johann Wolfgang von Goethe

Ne potriveşte pernele întru ispită,
Blestem pe mustul strugurilor cadă
Şi-asupra paroxismului iubirii!
Blestem nădejdilor! Blestèm credinţei, închinării!
Şi blestem mai ales răbdării!
Corul spiritelor (nevăzut):
Vai! Vai!
Tu ai distrus
Frumoasa lume
Cu pumn puternic.
Ea cade fără nume.
Un semizeu a nimicit luminile.
Noi ducem în neant ruinile.
Deplângem în tristeţe
Pierduta frumuseţe,
Tu cel mai puternic
Din fiii pământului
Clădeşte-o încă o dată!
Tu, fiul avântului,
În pieptul tău
Clădeşte-o din hău.
Începe tu
O nouă viaţă
Cu cuget senin.
O nouă cântare
Să-ţi fie povaţă.
Mefistofel:
Aceştia-s cei mai mici
Dintre amici.
Ascultă-i numai ce sfătoşi
Spre fapte şi plăceri
Te-mping, te trag,
De nicăieri.
În lumea, ce nu s-a sfârşit,
Din singurătatea
În care seve şi visări s-au istovit
Te cheamă în larg!
Dar încetează să te joci cu-amărăciunea
Ce-ţi mistuie ca pajura rărunchii.
Tovărăşia, chiar şi cea mai rea, ’ţi îngăduie

Să simţi că om eşti printre oameni. Asta
Nu-nseamnă să-ţi amesteci coatele, genunchii
Numaidecât prin pleava cea de rând.
Nu-s eu chiar dintre cei mai mari,
Dar dacă vrei, cu mine, paşi şi gând
Pe drumuri, prin viaţă, să ţi-i porţi,
Sunt gata să ascult, şi-aşa, în dar,
Să fiu al tău, din clipa-aceasta chiar,
Însoţitor ţi-aş fi prin timp
Şi, dacă m-ai găsi pe plac,
Sunt sluga ta şi toate ţi le fac.

Faust:

Şi ce aştepţi să-ţi împlinesc în schimb?

Mefistofel:

Ai încă pentru-aceasta timp, ai timp.

Faust:

Nu, nu. Căci diavolul nu face doar
De dragul Celuia de Sus
Ce-aduce altuia folos. Rosteşte-ţi clar
Condiţia, s-o văd cum iasă.
Astfel de slugi aduc prăpăd în casă.

Mefistofel:

Mă leg să te slujesc aici, să nu cunosc
Popas, dorinţele-mplinindu-ţi.
De-ar fi însă şi dincolo să ne-ntâlnim,
Să faci la fel, suflarea ostenindu-ţi.

Faust:

Ce-i dincolo – nu-mi pricinuieşte griji.
De sfarmi această lume în ruine,
Cealaltă poate să se nască după mine.
Din *ăst* pământ îmi izvorăşte bucuria,
Şi-acesta-i soarele, ce-mi luminează suferinţa.
De voi putea să mă despart de lumea-aceasta,
Întâmple-se atunci orice, urmeze nefiinţa.
Nu voi să mai aud nimic
Dacă şi dincolo e ură şi iubire,
Dacă şi-n celelalte sfere
Exist-un ’nalt şi un adânc ca-n astă Fire.

Mefistofel:

Atunci poţi să-ndrăzneşti. Fă legământ

Johann Wolfgang von Goethe

Şi câte zile-avea-vei pe pământ
Te-i bucura de meşteşugurile mele.
Îţi dau ce niciun om nu a văzut sub stele.

Faust:

Sărmane diavol, ce vrei tu să-mi dai?
A fost vreun duh, al unui om, vreodată
De tine priceput în năzuinţa sa înaltă?
O hrană ce nu satură tu ai. Tu ai
Şi roşu aur, ce, fără odihnă,
Din mână scapă ca argintul viu,
Un joc tu ai, la care nimeni nu câştigă, ştiu,
O fată, care-n braţe stându-ţi
Te şi trădează cu vecinul,
Divina bucurie a onoarei
Care dispare, despicând, precum un meteor, seninul.
Arată-mi fructul, ce-nainte de-a-l culege, putrezeşte,
Şi pomul, ce din nou, în fiecare zi-nverzeşte!

Mefistofel:

Nu mă-nspăimântă-atare-nsărcinare,
Pot să-ţi servesc asemenea comori la nesfârşit.
Dar, bune prieten, cred că-i timpul
Să ne gândim şi la un praznic liniştit.

Faust:

Îndestulat, de m-oi întinde-n trândăvie
Vreodat', aceasta să mă coste capul.
De poţi să m-amăgeşti cu linguşire
De mine însumi mulţumit să fiu,
De poţi cu vreo plăcere să mă-nşeli,
Să fie ziua ceea – ziua mea din urmă.
Asta-i prinsoarea ce ţi-o-mbiu.

Mefistofel:

Să fie!

Faust:

Dă mâna şi loveşte! Clipei de-i voi zice:
Rămâi, că eşti atâta de frumoasă! –
Îngăduit îţi e atunci în lanţuri să mă fereci.
Atuncea moartea bată-n turn din acioaia[31] zgomotoasă,

---

31 Metal dur, format dintr-un amestec de aramă şi cositor, la care se adaugă zinc şi plumb, şi din care se toarnă clopote, sfeşnice,

Atunci scăpat de slujbă eşti, cum se cuvine.
Atuncea ornicul să stea, arătătorul cadă,
Oprit să fie timpul pentru mine!
Mefistofel:
Ai cântărit ce spui? Nu voi uita-o.
Faust:
E dreptul tău. După cuvânt să iasă!
Nu ai de-a face c-un semeţ neghiob.
De-ndată ce statornicesc, sunt rob!
Al tău, al altuia, nu-mi pasă!
Mefistofel:
Chiar astăzi la doctoricescul praznic
Ca servitor mi-oi face datoria.
Un lucru însă! Rogu-te un rând sau două,
Să am şi scrisă mărturia.
Faust:
Şi slove vrei, pedant ce eşti!
N-ai cunoscut încă niciun bărbat,
Niciun cuvânt dat de-un bărbat?
Nu e de-ajuns că vorba mea rostită
Mă leagă pentru totdeauna pe pământ?
Când lumea curge-n vuiet
Cu toate fluviile ei,
Pe mine să mă ţină-n loc un jurământ?
Ne zace-n inimă această nebunie,
Cine de ea s-ar libera cu bucurie?
E fericit cel ce credinţa-n piept o poartă,
De nicio jertfă rău nu i-a părea.
Dar pergamentul, impregnat şi scris,
Pe toţi cu-nfiorare-i ia.
Cuvântul încă-n pană – moare. Să se ştie!
Acum pecetea, ceara, pieile[32] domină!
Ce-mi ceri, tu spirit rău, să-ţi fiu în stimă?
Vrei bronz sau marmură, un pergament? Hârtie?
Să scriu c-o daltă, c-un stilet, c-o pană?
Eşti liber să alegi precum îţi place!
Mefistofel:

---

statui etc.
32 Trin „piei” Faust înţelege pergamentele.

Johann Wolfgang von Goethe

Cum poţi această vorbărie
Numaidecât s-o umfli? Totul în puţin se strânge!
Orice foiţă e de-ajuns. Şi iscăleşti c-un strop de sânge.
Faust:
Dacă atâta doar te satisface,
Cu fleacul ăsta facem pace.
Mefistofel:
E sângele un suc de tot aparte.
Faust:
Nu-ţi fie teamă c-o să rup această învoială.
Se-ndreaptă-ntreaga-mi străduinţă cu putere
Tocmai spre ceea ce promit. Cuvântu-i spus.
M-am căţărat puţin prea sus.
Prin rangul tău mi-e locul. Ce durere!
Marele duh – dispreţ cules-am de la el!
Natura – porţile mi le-a închis în faţă!
Firul gândirii-i rupt, în ceaţă.
Ştiinţele îmi pricinuiesc profundă greaţă.
Să potolim prin văile simţirii,
Arzânde, toate patimile firii.
Şi rând pe rând, din învelişul lor de vraje,
Minunile să le desfacem, drage.
Să ne zvârlim în timp, în freamătu-i, cu dor,
În rostogolul întâmplărilor!
Să se perinde, cum se poate,
Durere şi plăceri, de toate,
Succese şi căderi, cum soarta vine;
Adevăratul om nu stă degeaba.
Mefistofel:
Nu-ţi este pusă nicio ţintă, sau măsură.
Şi dacă pretutindeni e să guşti vreo picătură,
Din goană să apuci ceva, călcând cu dreptul sau cu stângul,
Eu – poftă bună-ţi zic, întinde mâna, şi nu-mi face pe nătângul!
Faust:
Ţi-am spus, de bucurie nu mai este vorba azi.
Mă dau vârtejului, plăcerii dureroase,
Îndrăgostitei uri, amărăciunii ce împrospătează.
Sunt vindecat de setea cunoştinţei,

Vreau pieptul să mi-l dau de-acuma suferinţei.
Ce-i este omenirii hărăzit să simtă,
Să simt şi eu, oricât fiinţa mea ar fi de strâmtă.
Înaltul să-l cuprind în mine şi adâncul ca-ntr-un caier,
Să-adun în mine tot ce-i rază, tot ce-i vaier,
Să mă lărgesc ca omenirea, să mă zbat şi să veghez,
Asemeni ei, la urmă, însumi să naufragiez.

Mefistofel:

O, crede-mă, de mii de ani eu însumi
Încerc mâncarea, mestecând ce mi s-a dat.
Dar între leagăne şi dric nu-i unul
Să mistuie bătrânul, acrul, aluat[33].
O, crede-mă, ăst tot ce-l vezi, ăst univers
Făcut e numai pentr-un Dumnezeu nespus,
Ce stă în veşnică lumină sus.
Pe noi în beznă ne-a trimis, sub toate,
Iar vouă vă priieşte numai zi şi noapte.[34]

Faust:

Eu însă vreau!

Mefistofel:

Nu-s împotrivă! Până una-alta
Mi-e teamă doar de-un singur lucru:
Timpul e scurt şi lungă arta!
Gândesc c-ai accepta poveţe,
De pildă un poet să te înveţe.
Cu gândul să colinde el prin lume.
Îngăduie-i pe creştetul de cinste să-ţi adune
Tot ce e nobilă şi rară calitate:
A leului putere, îndrăzneală,
A cerbului mişcare şi iuţeală,
Italic sânge înfocat
Şi nordică temeinicie.
Să caute el cărarea, taina,
Să fie generos, dar totodat' viclean,
Să te îndrăgostească dup-un plan,

---

33 Prin „aluat" Mefistofel înţelege universul, pe care nici el însuşi nu-l poate cuprinde, asimila.

34 Oamenii sunt, urmărind ideea lui Mefistofel, spirite intermediare între spiritele întunericului şi cele ale luminii.

Johann Wolfgang von Goethe

Când, june, alta-ţi va fi haina.
Un domn ca ăsta de-aş găsi,
Eu domnul Microcosmos l-aş numi.

Faust:

Ce sunt, în cele de pe urmă, dacă
Coroana omenirii-n stare nu-s s-o cuceresc,
Spre care simţurile toate năzuiesc?

Mefistofel:

Ce mai întrebi? Tu eşti ceea ce eşti!
Peruci cu bucle – milioane poţi să pui.
Să umbli poţi pe cataligi, hai-hui,
Tu-n veci rămâi ceea ce eşti!

Faust:

O ştiu. Ştiu că zadarnic bogăţiile
Umanei minţi în mine eu le-am strâns.
De mă opresc, sunt o făptură de deplâns:
Nicio putere-n inimă nu s-a aprins.
Mai sus sunt poate cu vreo două şchioape,
Dar cu nimic de infinit nu-s mai aproape.

Mefistofel:

Stimate – aceste lucruri tu le vezi
Cum lucrurile-n genere se văd:
S-o-ntoarcem mai cu iscusinţă,
Cât ţine încă bucuria, înainte de prăpăd.
Ce naiba! Sigur e că mâni, picioare,
Şi cap şi dos sunt ale tale.
E pricină această îndestulă să socot
Că ceea ce eu gust, şi tot
Ce folosesc, e mai puţin al meu?
De pot vreo şase armăsari să mi-i plătesc,
Nu e puterea lor şi-a mea?
Alerg şi sunt un zdravăn om
Cu douăzeci şi patru de picioare la şosea.
Înviorat, tu lasă-ţi gândul trălălău,
Şi ia-o aţă-n plină lume!
Bicisnicul, ce-n speculaţie se pierde,
E ca un dobitoc pe pajişte uscată
Purtat în cerc de-un demon rău,
În timp ce o păşune mândră, verde,
Jur-împrejur în larguri i se-arată.

Faust:
De unde să începem?
Mefistofel:
Nimic mai simplu.
Iacă plecăm. Că-i loc acesta de tortură!
Ce chip de viaţă e să-ţi plictiseşti şcolarii?
Nu-şi are şi urâtul o măsură?
O treabă e aceasta pentru domn Chiorilă.
La paie goale să-mblăteşti, nu-ţi vine silă?
De altfel lucrul cel mai bun, ce-l ştii,
Şi-aşa nu ţi-e permis unor copii a-l spune.
Se şi apropie pe coridor un june.
Faust:
Cu neputinţă-mi este să-l ascult!
Mefistofel:
Bietul băiat aşteaptă cam de mult.
Neconsolat să nu ne plece.
Dă-mi, rogu-te, scufia, haina –
Cu masca asta-s dascăl mare –
(Se travesteşte.)
Să-l iau cu gluma şi cu spirit rece!
Un sfert de ceas, nu-mi trebuie mai mult.
Tu pregăteşte-te pentru plecare.
(Faust iese.)
Mefistofel (în haina lungă a lui Faust):
Dispreţuieşte numai raţiune şi ştiinţă,
Cea mai înaltă-a omului putere!
Te lasă-nduplecat de vrăji şi artificii,
Cum spiritul minciunii ţi-o impune şi ţi-o cere,
C-atunci te dovedesc şi eşti al meu, fârtate!
C-un spirit soarta l-a-nzestrat,
Nestăvilit el veşnic înainte bate,
În prea grăbita-i năzuinţă sare peste
Măruntele, dar calde, bucurii terestre.
O să-l târăsc prin plinele, sălbaticele văi
Ale vieţii şi prin seacă neînsemnătate.
Să jinduiască, să se zvârcolească, şi pe loc
Să se-nvârtească – nesătulului în faţă
Mâncări şi băutură să-i plutească; nicio apă
Să nu-i aline setea-foc!

El va pieri. Îl văd pierdut,
Chiar dacă dracului el nu s-ar fi vândut.

Un *şcolar* intră.

Şcolarul:
Mă port pe-aci de scurtă vreme,
Şi vin cu multă plecăciune,
Să văd un învăţat pe care
Cu toţii-l ştiu din mare nume.
Mefistofel:
Curtoazia voastră mă încântă.
Vedeţi un om cum sunt atâţia.
La alte uşi aţi mai bătut?
Şcolarul:
La dumneavoastră caut scut.
Sunt tânăr, drepte gânduri am şi bună vrere.
De-asemeni şi un pic de-avere.
Printre străini îmi dete drumul mama
Numai cu greu. Vă rog să ţineţi seama
De toate astea, şi că vreau să-nvăţ ceva cinstit.
Mefistofel:
Aţi nimerit chiar locul potrivit.
Şcolarul:
Simt totuşi un îndemn, din nou să plec.
Între pereţii-aceştia, pe sub bolţi,
Nu prea îmi vine să petrec.
E un spaţiu strâmt aici şi-ntunecat.
Nicio verdeaţă, niciun pom nu-mprejmuie clădirea.
În săli, pe bănci, de-atâta umbră laolalt',
Îmi piere piuitul şi gândirea.
Mefistofel:
Atârnă totul de obişnuinţă, pe la noi.
Nici pruncul nu ia sânul mamei
Cu voie la-nceput, dar repede apoi
Cu poftă şi plăcere bea, cât doi.
La fel o să vă meargă, şi pe zi ce trece,
La sânii-nţelepciunii o să beţi cât zece.

Şcolarul:
De gâtul ei vreau să m-agăţ cu voluptate.
Să-mi spuneţi numai cum ajung la ea!
Mefistofel:
Aş vrea să ştiu ce facultate
Alegeţi, şi vă dau apoi şi replica.
Şcolarul:
Aş vrea s-ajung de-a binelea-nvăţat,
Doresc ce-i pe tărâmuri să cuprind
Şi tot ce-n ceruri este şi-n natură,
În mine vreau ştiinţa s-o aprind.
Mefistofel:
Sunteţi pe bunul drum, de lăudat.
Puţin însă cam risipit.
Şcolarul:
Sunt pentru treabă cu tot sufletul,
Fireşte însă cămi-ar conveni
Şi-un pic de libertate şi puţin amuzament,
Din când în când câte-o frumoasă zi.
Mefistofel:
Să profitaţi de timp, căci repede-i trecut.
Cum timpului îi poţi lua tribut,
Vă-nvaţă spiritul de ordine, de-aceea
Cu-ntâiul sfat al meu vă-ndrum
Către Collegium Logicum.
Din ăsta ieşi cu spiritul dresat,
În cizme spaniole[35] încălţat,
Şi dintr-o dat' mai circumspect
Tu umbli pe cărările gândirii
Şi nu te laşi purtat
De limbile de foc spre balta rătăcirii.
Vei învăţa, nu doar o dată, ci de-atâtea ori,
Că ceea ce într-una ai făcut de obicei
C-un simplu gest, precum mănânci, precum ai bea,
Se-mparte-n una, două, trei.
Căci uite-aşa, în fabrica gândirii
Merg lucrurile ca-n ţesătorie:
O dată calci, dar mişti o mie

35 *Cizme spaniole* – aparat de tortură pentru picioare.

De fire, şi suveicile se duc, se-ntorc,
Şi iţe cad, se-nalţă, se-ntretaie,
O lovitură-n mii de alte părţi răspunde, taie.
Iar filosoful intră-n casă
Şi-ţi dovedeşte că e necesar să fie-aşa.
Întâiul lucru e aşa, al doilea aşa cum e,
De-aci al treilea şi-al patrule
Astfel urmează ca să iasă.
Şi dacă-ntâiul şi al doilea n-ar fi,
Nici trei şi patru nu s-ar potrivi.
Şi pretutindenea cu cugetul senin
Şcolarii laudă-această treabă,
Dar ţesători ei nu devin.
Cel ce încearcă un corp viu să înţeleagă,
Cată s-alunge din acesta duhul mai întâi.
În mână-atunci el părţile le ţine,
Lipseşte însă spiritul ce leagă.
Encheiresin naturae[36] e numit
Secretul în chimie.
Ea râde singură de sine şi n-o ştie.

Şcolarul:

Nu prea pricep ce spuneţi şi ce e.

Mefistofel:

Mai bine veţi pricepe altă dat',
Cu sârguinţă după ce veţi fi-nvăţat
Metoda de clasificat.

Şcolarul:

Mă-ncearcă toate astea-acum,
Parcă o moară mi-ar umbla prin cap.

Mefistofel:

Pe urmă nu uitaţi un lucru, da!
Va trebui să abordaţi şi metafizica.
Să căutaţi a înţelege mai adânc, oricum,
Ce-n creierul uman nu intră nicidecum.
Aflaţi că pentru ceea ce nu înţelegem
Nici azi, nici peste-o săptămână,
Un lucitor cuvânt avem oricând la îndemână.
Deocamdată cam un an sau jumătate

---

36 Intervenţia naturii de a uni părţile într-un întreg, (lat.).

Vă ţineţi strâns de buna rânduială.
Cinci ceasuri zilnic cad în socoteală.
Să fiţi prezent, la-ntâiul clopot care bate.
Să preparaţi cu sârguinţă tema,
Şi paragrafii să-i cam ştiţi în mare parte,
Ca să vedeţi mai bine-apoi, că profesorul
Vă spune doar ce stă la carte.
Totuşi, păstraţi-vă-ncordarea trează,
Siliţi-vă să scrieţi, note să luaţi,
Închipuindu-vă că însuşi sfântul duh dictează.

Şcolarul:

Hârtiile le-oi duce-acasă
Şi le-oi păstra frumos.
Ce-i negru scris pe albă foaie
Rămâne veşnic de folos.

Mefistofel:

Să vă alegeţi înc-o facultate.

Şcolarul:

Ştiinţa dreptului nu prea mă ispiteşte.

Mefistofel:

De-aceasta nu mă prinde vreo mirare.
Cam ştiu ce preţ; această-nvăţătură are.
Se moşteneşte pravila şi legea
La fel c-o boală fără leac:
Din generaţie în generaţie, din loc
În loc, ele se mută, trec prin veac.
Nonsens devine raţiunea, binefacerea o plagă
Ce pretutindenea ne paşte.
E vai de capul tău când eşti nepot!
De dreptul ce cu noi deodat’ se naşte,
Nu este, din păcate, niciodată vorba.

Şcolarul:

Aversiunea, ce-o simţeam, mi-o mai sporiţi
Şi dumneavoastră. Fericit, pe care-l sfătuiţi!
Să studiez teologia poftă aş avea!

Mefistofel:

Nu aş dori să vă îndrum greşit –
Urechea voastră mă ascultă.
Vedeţi, ştiinţa-aceasta – o, în ea
Să ocoleşti cărarea falsă e aşa

De greu. S-ascunde-n ea otravă multă,
C-o poţi asemăna aproape c-un medicament.
Cel mai cuminte lucru e să audiaţi
Şi-aici pe unul singur –
Şi pe cuvântul spus de maistru să juraţi.
În genere – ţineţi-vă, dar bine,
De cuvinte! Astfel veţi păşi de-a dreptul
În templul certitudinii depline.

Şcolarul:

Dar un concept ar fi să se găsească
Pe lângă orişice cuvânt.

Mefistofel:

De ce vă oţărâţi? Ei bine – aflaţi că tocmai
Unde conceptele se-ntâmplă să lipsească,
Se-nfiinţează, la dorinţă, un cuvânt.
Poţi cu cuvinte admirabil să te cerţi,
Poţi din cuvinte un sistem să făureşti,
O, în cuvinte poţi cu fanatism să crezi,
Cuvântului o iotă nu poţi să-i răpeşti.

Şcolarul:

Scuzaţi că vă reţin cu-atâtea întrebări.
Sunt totuşi nevoit. Iertaţi-mi vina.
N-aţi vrea să-mi spuneţi un cuvânt
Cuprinzător şi-n ce priveşte medicina?
Trei ani înseamnă o durată scurtă,
Domeniile însă sunt aşa de largi.
De ţi se dă o mică îndrumare,
Apuci mai sigur prin ţinuturile vagi.

Mefistofel (pentru sine):

M-am săturat de tonul sec.
La rolul meu de diavol am să trec.
(Tare.)
Al medicinei spirit lesne-i de cuprins.
De la un cap la altul studiezi
Înalta lume, mica lume, cum le vezi,
Spre a lăsa la urmă într-adins
Să meargă totul cum lui Dumnezeu îi place.
A hoinări s-aduni ştiinţă, zău, nu face.
Învaţă fiecare-atât cât poate,
Dar cel ce prinde clipa, mi se dovedeşte om întreg,

Îmi sunteţi arătos, şi după câte înţeleg
Aveţi şi cutezanţă. Mai presus de toate
S-aveţi încredere-n voi înşivă,
C-atunci şi ceilalţi v-o arată. Să-nvăţaţi
În special femeia s-o conduceţi, seminţia slabă.
Tot ah-ul ei şi orice vaiet
Ce lecuieşte dintr-un singur punct, degrabă.
Şi dacă sunteţi măcar semionorabil.
De-aduni pe toate-n pălărie!
Un titlu-ţi face pârtie spre ele,
Şi în curând pereche n-ai în măiestrie.
Cu chiţibuşuri într-un ceas puteţi obţine,
Ce alţi n-ar izbuti în ani de zile.
Va trebui să vă pricepeţi mai vârtos la puls.
Şi dacă una v-ar cădea în braţe-nvinsă,
Cuprindeţi-o pe după coapse
Ca să vedeţi cât e de strâns încinsă.

Şcolarul:

Aşa mai zic şi eu. Se luminează zarea.

Mefistofel:

Ce seacă e, amice, orice teorie,
Dar cât de verde viaţa, cât de aurie!

Şcolarul:

Vă jur, mă simt ca-n vis cu întâmplarea.
Îmi veţi permite să mai viu şi altă dată?
E greu s-adun atâta-nţelepciune dintr-o dată.

Mefistofel:

Îngădui bucuros, ce pot, din parte-mi.

Şcolarul:

Mi-ar fi cu neputinţă să pornesc la drum,
Făr' de-a solicita favoarea
De-a-mi scrie câteva cuvinte în album.

Mefistofel:

Prea bine.

(Scrie şi-i dă albumul.)

Şcolarul (citeşte):

Eritis sicut Deus, scientes bonum et malum.[37]

(Închide albumul, respectuos, şi pleacă.)

37 Veţi fi ca Dumnezeii şi veţi cunoaşte binele şi rătul, (lat.).

Johann Wolfgang von Goethe

Mefistofel:
Urmează numai sfatului
Ce-l dete şarpele, străbunul meu,
Şi te-i înspăimânta cândva
De-asemănarea ta cu Dumnezeu.

Intră *Faust.*

Faust:
Ei, încotro o vom lua?
Mefistofel:
Unde doreşti.
Vedea-vom mica şi-apoi marea lume.
Cu ce folos, cu câtă bucurie,
Urma-vei cursul, gratuit anume!
Faust:
Cu barba asta lung-a mea
Uşoarei vieţi cum m-oi deda?
N-oi izbuti, căci niciodat'
Prin lume eu nu m-am purtat.
Cu alţii mă simt tare mic,
Voi fi mereu intimidat.
Mefistofel:
Amice, las', căci totul vine de la sine.
Te vei pricepe la viaţă,
Vei şti să o priveşti în faţă,
De-ndată ce te-ncrezi în tine.
Faust:
Cum vom pleca, ieşind din casă?
Unde ţi-s caii şi trăsura?
Mefistofel:
Mantaua mea o vom întinde,
Ne-a duce ea prin aer de mătasă.
Grijeşte numai să nu iei
Desagi prea grei, prea mari, de-acasă.
Văzduhul cald, ce-l pregătesc,
Ne-a ridica de jos în grabă,
Pentru viaţa nouă, ce-o începi,
Îţi spun noroc! Şi-acum în slavă!

Pivniţa lui Auerbach, la Lipsca.
Chef de camarazi veseli.

Frosch:
Nimeni nu bea? Nimeni nu râde?
Ce feţe-s astea? Niciun chiot nu s-aude?
O flacără-mi eraţi de obicei, fârtaţilor!
Azi focul arde-n paie ude.
Brander:
Numai a ta e vina, că nu vii
Ca altă dată cu năzbâtii, cu prostii!
Frosch (îi toarnă un pahar de vin în creştet):
Uite, de toate!
Brander:
Porc, cum altul nu mai ştiu!
Frosch:
S-ar spune că doreai să fiu!
Siebel:
De vă certaţi, pe-aci e uşa!
Cântaţi cu piept lărgit! Beţi şi urlaţi!
Începeţi dar, ce aşteptaţi?
Altmayer:
Vai mie, ce mă fac?
Îmi spargi urechile. Daţi-mi bumbac!
Siebel:
De-abia când bolta sus răsună
Puterea basului o simţi în strună.
Frosch:
Nu-i locul tău aici, de ţi-a
Sări muştarul. Trà-la! Là-la! La!
Altmayer:
Oh, tra-la! La-la! La!
Frosch:
Cântaţi subţire şi înalt!
(Cântă.)
Sfântul imperiu roman
Cum se mai ţine laolalt'?
Brander:
Urât e cântecul! Şi e politic! Şi avan!
Ce cântec mizerabil! Mulţumiţi

Johann Wolfgang von Goethe

Lui Dumnezeu că de imperiul roman
Nu trebuie cu dinadinsul să-ngrijiţi.
Că-mi sunteţi deocamdat' scutiţi de-acest amar.
Eu, cel puţin, socot ca o dobândă
Că nu sunt împărat sau cancelar.
Cu cale-i însă să avem şi noi un căpitan.
Ce-aţi spune, dintre noi un papă să ne-alegem?
Voi ştiţi ce însuşire hotărăşte, care calitate
Înalţă pe bărbat în demnitate.[38]
Frosch (cântă):
Avântă-te în sus, privighetoare dulce,
Şi cântă mândrei mele să se culce.
Siebel:
Niciun salut iubitei! Vreau să uit.
Frosch:
În ciuda ta, mândruţei un sărut!
(Cântă.)
Zăvor s-aude, şi e noapte.
Zăvor s-aude şi-apoi şoapte,
Zăvor se-nchide-n dimineaţă,
Iubitul iese iar în ceaţă.
Siebel:
Tu, cântă numai, preaslăveşte-o noaptea-ntreagă!
Voi râde eu la rândul meu.
Pe mine m-a-nşelat, pe tine te mai leagă!
Din parte-mi îi urez iubit un spiriduş,
Cu ea să-ţi facă şagă după uşi.
Şi-un ţap bătrân, leliţă-fă, leliţă-lele,
În prag să-ţi facă temenele.
Un tânăr zdravăn, ce mai spun,
E pentru poama-aceea mult prea bun.
N-am să-i mai dau târcoale pe la vetre,
Prefer să-i sparg ferestrele cu pietre.
Brander (lovind cu pumnul în masă):
Atenţie! Şi ascultaţi! Veţi recunoaşte
Că mă pricep cam la de toate, domnii mei.
Îndrăgostiţii stau aci, tăcerea-i paşte.
Acestora, precum o cere cuviinţa

38 Desigur mai mult calitatea de băutor decât însuşirile erotice.

Vreau să le cânt pe poftă. Luaţi tonul!
Atenţie! Un cântec pe măsură nouă!
Şi să cântaţi refrenul, murmurând isonul!
(Cântă.)
A fost odat' un şobolan,
Trăia numai din unt şi slană.
Ca doctor Luther el făcu
O ceafă groasă, năzdrăvană.
Bucătăreasa îi găti
Otravă – locul strâmt îi deveni
Ca de aleanul dragostii.
Corul (chiotind):
Ca de aleanul dragostii.
Brander:
Şi şobolanul se-nvârti
Şi din băltoace când bău,
El casa toată-o scormoni,
Dar furia nu-i folosi.
Sărea încolo-ncoaci sări!
Şi în curând se osteni
a de aleanul dragostii.
Corul:
Ca de aleanul dragostii.
Brander:
Şi-apoi veni în plină zi
Şi lângă vatră el căzu,
Se zvârcolea şi gâfâia.
Bucătăreasa râse: „Ce-a mai fi?
Că şobolanul fluieră, ha-ha,
Şi ortul popii şi l-a da,
Ca de aleanul dragostii."
Corul:
Ca de aleanul dragostii.
Siebel:
Se bucură flăcăii de-o nimica toată.
Dar spuneţi-mi e asta o ispravă,
Să dai la şobolani otravă?
Brander:
Amicul nostru-o face lată.
Altmayer:

Johann Wolfgang von Goethe

Borţosul cu chelia lui rotundă!
Cât de domestic e la nenoroc!
Îşi vede chipul şi asemănarea
În şobolanul mistuit de foc!

Faust şi *Mefistofel.*

Mefistofel:
Mai înainte de orice – un loc de veselie
Ţi-arăt. La ăst norod te-aduc
Să vezi cât de uşor ştiu unii să trăiască.
O sărbătoare-i pentru ei aproape orice zi.
Cu haz puţin, cu mulţumire din belşug,
Se-nvârt în cercul lor îngust nerozii
Ca tinerii pisoi în jurul cozii.
Cât timp dureri de cap nu au,
Cât timp crâşmaru-i gata să-mprumute,
Ei toţi înveseliţi din fleancă dau.
Brander:
Ăşti oaspeţi vin dintr-o călătorie.
Se vede după felul lor aparte
Că au sosit tocmai acu, şi de departe.
Frosch:
Într-adevăr! Trăiască Lipsca noastră!
E-un mic Paris, şi îşi cultivă cetăţenii!
Siebel:
Ce crezi, străinii ce-ar putea să fie?
Frosch:
Îi dibuiesc eu. Daţi-mi-i în grije.
La un pahar de vin precum se ştie,
Le smulg secretul, lesne, cum un dinte
De lapte scoţi unui copil, fără să strige.
Din casă boierească parcă vin.
Sunt mândri, par dezamăgiţi puţin.
Brander:
Sunt şarlatani de iarmaroc, prinsoare fac!
Altmayer:
Se poate.
Frosch:
Las', că-i iscodesc eu, după plac.

Mefistofel (către Faust):
Nu bănuiesc ăştia pe dracu,
Nici când sunt daţi de-a berbeleacu.
Faust:
Salutul nostru, domnii mei!
Siebel:
Şi-al nostru-n schimb!
(Încet, privind la Mefistofel dintr-o parte.)
Dintr-un picior de ce-o fi şchiopătând?
Mefistofel:
Îngăduiţi, să ne aşezăm şi noi la masă?
În loc de bune băuturi, de care nu găsim în casă,
Să ne încânte mai curând tovărăşia!
Altmayer:
Păreţi un om din cale-afară răsfăţat.
Frosch:
Aţi mânecat îmi pare cam târziu din sat?
Cu Terchea-Berchea aţi cinat?
Mefistofel:
Trecurăm tocmai astăzi pe la el.
Am stat de vorbă-ndelungat.
Ne-a povestit atâtea despre verii lui.
La despărţire zise: Fiecăruia salut să-i spui.
(Se-nclină spre Frosch.)
Altmayer (încet):
Avuşi nevoie de aceasta?
Siebel:
Şiret patron!
Frosch:
L-oi dovedi eu, în alt ton.
Mefistofel:
Voci încercate-am auzit cântând,
De n-a fost amăgire în ureche.
Desigur, cântecul sub aste bolţi
Are-un ecou fără pereche.
Frosch:
Nu cumva sunteţi un măiestru virtuos?
Mefistofel:
O, nu! Puterea-i slabă, numai pofta-i mare.
Altmayer:

N-aţi vrea să ziceţi o cântare?
Mefistofel:
Dacă doriţi, câte voiţi!
Siebel:
Dar printre altele şi una nouă!
Mefistofel:
Din Spania ne-ntoarserăm în astă-seară,
Din a cântărilor şi-a vinurilor ţară.
(Cântă.)
A fost odat-un rege,
Ce-avu un mare purec –
Frosch:
Un purec! Auziţi? L-aţi aşteptat?
Un purec! Vai, ce oaspete curat!
Mefistofel (cântă):
A fost odat-un rege,
Ce-avu un mare purec.[39]
A fost odat', atâta ştiu,
Şi regele, aceasta se-nţelege,
L-a îndrăgit ca pe un fiu.
Un croitor la sine cheamă.
Iată, ţi-l dau în seamă,
Să iei boierului măsură
De pantaloni şi haină.
Brander:
Dar croitorului să-i spuneţi
C-aşa o vrea satrapul,
Să facă potrivit măsura,
Că orice cută-n pantaloni
O va plăti cu capul.
Mefistofel:
Şi purecele-n catifea
Umbla acum la curte.
Purta pe haină câte-o stea
Şi panglici lungi şi scurte.
Iar când ministru deveni,
Precum era de prevăzut

39 *Cântecul purecelui* – o batjocură a burgheziei la adresa nobilimii de la curte.

Şi fraţii lui şi rudele
Domni mari la curte s-au făcut.

Dar domni şi doamne la palat
Ce cazne-aveau să-ndure.
Regina însăşi, fetele din casă
Erau muşcate sub mătasă.
Dar n-aveau voie să înjure,
Nici să se scarpine-ndesat.
Doar noi ne scărpinăm când mişcă,
Şi purecii-i strivim când pişcă.
Corul (urlând):
Doar noi ne scărpinăm când mişcă,
Şi purecii-i strivim când pişcă.
Frosch:
Bravo, bravo! Încă o dată!
Siebel:
Toţi purecii aşa să pată!
Brander:
Cu degetele prindeţi-i, că-i pleaşcă!
Altmayer:
Trăiască libertatea! Vinul să trăiască!
Mefistofel:
Aş bea şi eu, ca libertatea s-o cinstesc,
Dar vinurile voastre nu mă ispitesc.
Siebel:
Să n-o mai repetaţi, că-i supărare.
Mefistofel:
Mi-e teamă de crâşmar, de vorbe grele,
Altfel v-aş îmbia ca unor oaspeţi
Un strop ales din pivniţele mele.
Siebel:
Dă-ncoa! Răspunderea-i a mea deplină! –
Frosch:
De faceţi rost de-un bun pahar, v-aducem laude.
Numai prea mici să nu vă fie mostrele.
Căci dacă e să preţuiesc ce nu-i, ce e,
Nevoie am de-o-nghiţitură bună!
Altmayer:
Din ţara Rin-ului veniţi se pare.

Johann Wolfgang von Goethe

Mefistofel:

Să-mi faceţi rost de-un sfredel lung şi mare.

Brander:

Doar n-aveţi buţile chiar la intrare?

Altmayer:

Acolo-n colţ e coşul cu unelte.

Mefistofel (ia sfredelul; către Frosch):

Spune-mi mata, ce băutură-ţi este dragă?

Frosch:

Nu vă pricep. Aveţi mai multe?

Mefistofel:

Îngăduit e fiecăruia s-aleagă.

Altmayer (către Frosch):

Aha! Ai şi-nceput pe buze să te lingi.

Frosch:

De-i vorba să aleg, vreau Perla de la Rin,
Căci patria ne dăruieşte cel mai splendid vin.

Mefistofel (în timp ce sfredeleşte în masă o gaură, unde stă Frosch):

Aduceţi ceară şi-astupaţi cu dopuri!

Altmayer:

Oh, asta-i numai – să scuzaţi – scamatorie!

Mefistofel (către Brander):

Şi dumneata cam ce doreşti?

Brander:

Şampanie să fie!
Să dea în clocot, ca şi cum un jar ar stinge!

(Mefistofel sfredeleşte, unul a făcut în răstimp dopurile şi astupă găurile.)

Brander:

Se ocoleşte anevoie ce-i străin şi ce desparte!
Ce-i bun – de multe ori ne e departe.
Un neamţ adevărat urăşte pe francezi,
Dar vinurile lor le bea cu sete, precum vezi.

Siebel (în timp ce Mefistofel s-apropie de locul său):

Mărturisesc că vinuri acre tocmai
Gâtlejul nu pofteşte. Daţi-mi unul dulce.

Mefistofel (sfredeleşte):

Să curg-aici vin vechi de Tokai.

Altmayer:

Nu, domnul meu! În faţă mă priviţi!
Vă ştiu intenţia! Ne păcăliţii
Mefistofel:
Cu oaspeţi nobili ca aceştia
Ar fi primejdios, nu sunteţi de părere?
Dar grăbiţi-vă! Pe faţă-mi spuneţi,
Ce vinuri inima vă cere?
Altmayer:
De toate! Ce mai întrebaţi?
(După ce găurile au fost sfredelite şi astupate.)
Mefistofel (cu gesturi ciudate):
Struguri face viţa,
Coarne poartă ţapul.
Scutur eu şuviţa
Mi se-nclină capul.
Vinul e zeamă,
Viţa lemn se cheamă.
Masa de lemn
Poate şi ea
Vin să dea.
Cuvântul e-ndemn,
Minune şi semn.
Acum deschideţi şi vă desfătaţi!
Toţi (în timp ce scot dopurile şi fiecăruia îi curge în pahar vinul dorit):
Cum curgeţi, ah, izvoare minunate!
Mefistofel:
Păzea! Pe jos un strop să nu-mi vărsaţi!
(Ei beau repetat.)
Toţi (cântând):
Ne merge ca la canibali, cum se cuvine.
Cinci mii de porci n-o duc mai bine!
Mefistofel (către Faust):
Sunt liberi, vezi-i cum petrec!
Faust:
Eu poftă aş avea să plec.
Mefistofel:
la seama numai şi-i vedea
Cât de magnific bestialitatea se va revela.
Siebel (bea neprecaut, vinul curge pe jos şi se preface în

flacără):
Foc! Ajutor! Iadul arde!
Mefistofel (descântând flăcăra):
Foc, elementul meu, tu!
Ia-o mai domol!
(Către ceată.)
Deocamdat-a fost numai un strop de purgator.
Siebel:
Ce-nseamnă astea? Aşteaptă numai!
Scump vei plăti! Nu ne cunoşti!
Frosch:
Ne crede dumnealui şi beţi şi proşti!
Altmayer:
Gândesc să-l invităm domol, să plece.
Siebel:
Credea-ndrăzneţul că aici
Cu hocuspocus se petrece!
Mefistofel:
Taci, bute puturoasă!
Siebel:
Coadă de mătură!
Pe cine beşteleşti? Drept ce ne iei?
Brander:
Bătăi cădea-vor, grindină, de vrei!
Altmayer (scoate un dop din masă, foc îi sare în faţă):
Ard! Ard!
Siebel:
Dedatu-s-a scamatoriei, vrăjii.
Loviţi! El nu mai e sub scutul legii!
(Ei scol cuţitele şi tăbărăsc spre Mefistofel.)
Mefistofel (cu atitudine gravă):
Închipuire şi cuvânt
Schimbă sens şi loc.
Fiţi aici şi fiţi acolo,
Şi vă fie de noroc!
(Ceilalţi se opresc miraţi şi se privesc îndelung.)
Altmayer:
Ah, unde sunt? Frumoasă ţară!
Frosch:
Podgorii! Văd eu bine oare?

Siebel:
Şi struguri, struguri!
Brander:
Aici lângă pridvor, ce viţă verde!
Şi-un strugure! Oh, mâna să-l dezmierde.
(Îl prinde pe Siebel de nas. Toţi fac la fel, unul împotriva celuilalt, şi ridică cuţitele.)
Mefistofel (ca mai sus):
Tu amăgire, legătura ia-o de pe ochi, fireşte!
Şi ţineţi minte voi, cum diavolul glumeşte!
(Dispare cu Faust. Ceilalţi se depărtează unul de altul.)
Siebel:
Ce noutate?
Altmayer:
Cum?
Frosch:
Era acesta nasul tău?
Brander (către Siebel):
Pe-al tău îl ţin în mână eu!
Altmayer:
A fost un trăsnet, ce trecu prin mădulare.
Daţi-mi un scaun, cad de pe picioare.
Frosch:
Nu, zău! Răspundeţi ce mi s-a-ntâmplat?
Siebel:
O, blestematul, unde-i? Vreau să ştiu.
A doua oară nu-mi mai scapă viu.
Altmayer:
Pe uşa pivniţei eu îl văzui ieşind,
Pe-o bute mare-ncălecând –
Simt ca un plumb prin glezne şi-n picioare.
(Se-ntoarce spre masă.)
Vinul... Mai curge vinul oare?
Siebel:
Fu amăgire, ’nşelăciune şi nălucă totul!
Frosch:
Credeam că beau, mi-aş şterge încă botul.
Brander:
Dar cum a fost cu strugurii povestea?
Altmayer:

Johann Wolfgang von Goethe

Şi-apoi să nu crezi în minunii
Dar altora să nu mai spuneţi vestea!

Bucătărie vrăjitorească.
Pe o vatră joasă, o căldare fierbe la foc. În aburii ce se ridică, se ivesc felurite arătări. O *maimuţă* stă lângă căldare, mestecă şi grijeşte să nu dea în foc. *Maimuţoiul cu puii* stau alături şi se încălzesc. Pereţii şi grinzile sunt împodobite cu cele mai ciudate unelte vrăjitoreşti.
Faust, Mefistofel.

Faust:
Nebune vrăji, ce silă mi-e de ele!
Mă porţi pe-aci ca să mă vindeci oare?
În volburarea asta de scrinteală?
De sfaturi de la babe am nevoie cu tocmeală?
Mi-or ajuta asemenea fierturi murdare
Treizeci de ani să lapăd de pe mine-acum?
Vai mie, dacă nu cunoşti un leac mai bun!
Nădejdile mi-au şi pierit.
N-a născocit încă natura sau vreun spirit
Un alt balsam mai izbutit?
Mefistofel:
Amice, ce isteţ te-amesteci iar în treabă.
Există pentru-ntinerire şi un mijloc mai firesc.
Dar despre-acesta se vorbeşte-n altă carte,
Într-un capitol mai aparte.
Faust:
Destăinuieşte-mi-l degrabă!
Mefistofel:
N-am să mă feresc.
Un mijloc ai, fără de bani şi fără vrăji.
Te du pe câmp numaidecât, şi sapă, ară!

Păstrează-ţi rostul într-un cerc îngust.
Hrăneşte-te cu hrană simplă, fără gust.
Trăieşte între dobitoace ca un dobitoc.
Nu socoti c-ar fi ruşine însuţi tu să gunoieşti
Ogorul de pe care seceri. Iată un mijloc
De-a te menţine tânăr, de-a ajunge teafăr
Până la ani optzeci, şi să rămâi luceafăr.

Faust:

Atari isprăvi nu-mi sunt la îndemână
Şi n-aş putea să iau hârleţu-n mână.
Viaţa-ngustă nu mă prinde chiar de loc.

Mefistofel:

Ei, vezi că vrăjitoarea trebuie atrasă-n joc?

Faust:

De ce numaidecât afurisita babă
Cu buruieni şi ierbi?
Nu poţi tu însuţi băutura să mi-o fierbi?

Mefistofel:

Frumoasă pierdere de vreme-ar fi,
În timp ce mii de poduri aş clădi.
Lucrarea cere nu numai ştiinţă, artă,
Ci şi răbdare care-aşteaptă.
Un spirit liniştit ani mulţi de ea să ţină seama.
Căci timpul doar desăvârşeşte zeama.
Şi-apoi unde mai pui
Acele meşteşuguri multe, minunate,
Spre-a nimeri în cap un cui?
E drept că dracul a-nvăţat-o, rând
Pe rând şi câte-o leacă,
Dar dracul însuşi nu-i în stare să o facă.
(Văzând animalele.)
Vezi ce prăsilă cu lăbuţe!
Pe lângă foc ce slugi drăguţe!
(Către animale.)
Se pare că stăpâna nu-i acasă?

Animalele:

La praznic dumneaei s-a dus
Pe horn în sus.

Mefistofel:

Cât timp obişnuieşte ca să-mi zboare?

Johann Wolfgang von Goethe

Animalele:

Cât timp ne încălzim pe la picioare.

Mefistofel (către Faust):

Cum le găseşti, aceste animale?

Faust:

Mi-e scârbă şi mi-e jale.

Mefistofel:

Cât mă priveşte, zău, nimic nu-mi este mai plăcut,
Decât cu animale să discut.
(Către animale.)
Ei, spuneţi-mi, afurisite animale,
Ce mestecaţi acolo în căldare?

Animalele:

Pentru săraci o ciorbă lungă.

Mefistofel:

Aveţi o clientelă mare. Faceţi zeamă, sa ajungă!

Maimuţoiul (se apropie şi se linguşeşle pe lângă Mefistofel):

Aruncă zarul,
Fă să câştig,
Să uit amarul.
Mi-e gol buzunarul,
Bani de-aş avea –
Ar fi lumea mea!

Mefistofel:

Ce fericit s-ar socoti un maimuţoi cu floace,
La loterie dacă ar putea să joace!
(Între timp puii au luat o sferă mare, rostogolind-o în faţă.)

Maimuţoiul:

Aceasta e lumea,
Cât e de mare
Se-nvârte şi umblă
Fără-ncetare.
Ca sticla sună.
S-a sparge-n curând,
E goală-năuntru,
Şi suflă prin ea
Vânt, vânt.
Sunt viu, sunt viu.
Dragul meu fiu,

Ţine-te tu
Departe de ea.
Vei muri, vei muri.
Ea e de lut,
Cioburi vor fi.
Mefistofel:
Ce vrea să fie sita[40]-aceea?
Maimuţoiul (o ia din cui):
Hoţ dac-ai fi,
Numaidecât
Te-aş dovedi!
(Se duce la maimuţă şi o îndeamnă să privească prin sită.)
Priveşte prin sită!
Pe hoţ îl dibuieşti.
Şi nu ai voie să-l numeşti?
Mefistofel (apropiindu-se de foc):
Şi oala aceasta ce-i?
Maimuţoiul şi maimuţa:
Bicisnicul n-o ştie.
El nu cunoaşte
Nici oală, nici tipsie.
Mefistofel:
Dobitoc ce eşti! Fără curtoazie!
Maimuţoiul:
Ia pământufu-n mână ca să vezi!
Pe scaun şezi!
(Îl sileşte pe Mefistofel să se aşeze.)
Faust (care în răstimp a stat în faţa unei oglinzi, apropiindu-se sau depărtându-se de ea):
Ce văd? Cerească icoană
S-alege în oglindă ca-n bulboană?
Iubire, împrumută-mi tu arìpa
Cea mai grăbită, ca s-ajung
Pe-al ei meleag, cât bate clipa.
De nu stau ţintuit pe locul unde sunt,
De îndrăznesc să mă apropiu,
N-o mai zăresc decât prin ceaţă.

---

40 Aluzie la folosirea superstiţioasă a sitei ca mijloc de a dezvălui fapte tăinuite.

Johann Wolfgang von Goethe

Chip prea frumos! Cel mai frumos din câte sunt!
E cu putinţă? O femeie într-atâta de frumoasă?
Întrezăresc în trupul, ce-n privire mi s-abate,
O chintesenţă-a cerurilor toate?
Există-asemenea făptură pe pământ?
Mefistofel:
Desigur. Dacă Dumnezeu întâi
Vreo şase zile se căzneşte frământând o nefiinţă,
Ca să aplaude la sfârşit el însuşi,
E limpede c-asemenea isprăvi sunt cu putinţă!
Priveşte, de-astă dată, pân' te saturi,
Şi află că aş şti să-ţi dibuiesc
O mândră ca aceasta, pe unde mă-nvârtesc.
Şi fericită soartă are cel ce-acasă
O va conduce ca mireasă!
(Faust priveşte necurmat în oglindă. Mefistofel întinzându-se în scaun, se joacă cu pămătuful de pene şi continuă a vorbi.)
Aicea stă pe tron regala mea persoană,
Un sceptru-n mână ţiu, lipseşte doar coroana.
Animalele (făcând mişcări din cele mai ciudate, îi aduc, cu strigăte, o coroană lui Mefistofel):
Fii tu aşa de bun
Puterea ţi-o strânge,
Lipeşte coroana
Cu sudoare, cu sânge!
(Umblă stângaci cu coroana, încât aceasta se sparge în două; apoi sar prin bucătărie cu părţile.)
Pentru tine,
Pentru mine,
Noi vorbim
Şi facem rime.
Faust (privind în oglindă):
Vai mie! Înnebunesc de-a bine!
Mefistofel (arătând spre animale):
Prin cap acuma şi pe mine
Cu ameţeli mă ia.
Animalele:
Şi dacă izbutim
Mai cu temei,

Sunt idei, sunt idei!
Faust (ca mai sus):
Mă arde-n piept, rămâne scrum.
Mai repede, în larg de-acum!
Mefistofel (ca mai sus):
Să recunoaştem, cel puţin din astea toate,
Că sunt poeţi de mari carate.
(Căldarea, de care maimuţa n-a avut grijă, dă în foc. Se produce o mare flacără ce iese prin horn. Vrăjitoarea coboară prin flacără cu strigăte îngrozitoare.)
Vrăjitoarea:
Au, au, au, au!
Tu, scroafă blestemată, ce te iau!
Căldării nu-i porţi grijă! Şi mă arzi!
Afurisit necaz!
(Zărindu-i pe Faust şi pe Mefistofel.)
Ce se petrece-aici?
Ce vreţi prin aste locuri joase?
Şi cine-mi sunteţi? V-aţi furişat, prin ce gârlici?
Intra-v-ar chinul focului în oase!
(Mestecă cu lingura mare prin căldare, de sar flăcări spre Faust, Mefistofel şi animale. Animalele schelălăiesc.)
Mefistofel (întorcând pământuful de pene, ce-l ţine în mâni, izbeşte între sticle şi oale):
Aşa, aşa! În cioburi totul!
Am sa vă-ntind pe labe botul.
O glumă e, tu spurcăciune,
Şi tactul ce se cere
La melodia ta anume.
(Vrăjitoarea se dă înapoi cu furie şi groază.)
Nu mă cunoşti? Stârpitură!
Nu-ţi mai cunoşti maestrul şi stăpânul?
O dată dacă mai lovesc, după Scriptură,
Te sfarm, cu toţi strigoii de maimuţei
Unde-i respectul de minteanul meu cel roş?
Şi nu mai recunoşti nici pana de cocoş?
Ascunsu-mi-am obrazul, ca să mint?
Sau poate-aştepţi să mă prezint?
Vrăjitoarea:
Stăpâne Doamne, să iertaţi primirea.

Johann Wolfgang von Goethe

Nu văd copita, deşi ochii mei nu-s orbi.
Şi unde sunt însoţitorii, cei doi corbi?
Mefistofel:
Îmi scapi cu-atât de astădat'.
Căci e cam mult de când nu ne-am văzut.
Şi-i drept că de cultură în răstimp
Şi dracul s-a contaminat.
Fantoma nu mai are nordic nimb.
Nici gheare, coarne, coadă; au ieşit din modă.
Stau altfel însă cu piciorul
De care nu mă pot lipsi!
Multe neajunsuri printre oameni mi-ar prilejui.
De-aceea, ca atâţia dintre tinerii cuconi
Mă folosesc de pulpe false printre vii.
Vrăjitoarea (dănţuind):
Mă pierd cu firea, ridic cana,
Văzând aici pe domn Satana!
Mefistofel:
Ăst nume nu-l rostii îţi interzic!
Vrăjitoarea:
De ce? Doar nu e nume de nimic!
Mefistofel:
De mult e-n cartea basmelor trecut,
Dar oamenii mai buni nu s-au făcut.
Cel Rău, de ăsta au scăpat, dar răii au rămas.
Să mă numeşti baron, c-atunci e bine.
Un cavaler sunt ca şi alţii, minte ţine!
Am sânge nobil, sunt boier, nu-s de pripas.
Priveşte-ncoa, ăsta-i blazonul care-l port.
(Face un gest obscen.)
Vrăjitoarea (râde peste măsură):
Ha-ha! E încă-n felul vostru, cum o-ntoarceţi.
Şiret, cum totdeaun-aţi fost!
Mefistofel (către Faust):
Amice, 'nvaţă pe de rost
C-acesta-i felul cuviincios
De-a te purta cu vrăjitoarele frumos!
Vrăjitoarea:
Şi-acuma spuneţi, domnii ce doresc?
Mefistofel:

Din cunoscuta băutură – un pahar.
Căci anii sucurilor nu trec în zadar.
Vrăjitoarea:
Prea bucuros. Aicea am un must
Din care şi eu câteodat' mai gust.
Nu mai miroase sticla neplăcut.
Vă dau un păhărel, şi s-a făcut.
(Încet.)
Dar dacă cineva nepregătit pe gât l-a tras,
O ştiţi, nu mai trăieşte niciun ceas.
Mefistofel:
E un prieten bun. Vreau de folos să-i fie,
Deci fă ce ştii cu-a ta bucătărie!
Închide cercul şi vrăjind te-nclină.
Din băutură dă-i o cupă plină!
(Vrăjitoarea face cu gesturi stranii un cerc şi adună lucruri ciudate în el. În acest timp se aude clinchet de pahare, şi căldările încep să sune, iscându-se o muzică. Vrăjitoarea aduce apoi o carte mare şi aşază maimuţele în cerc, ca să-i servească, aşa cum stau cu spatele, drept pupitru şi să-i ţină făcliile; îi face semn lui Faust să se apropie.)
Faust (către Mefistofel):
Nu zău, ce vreţi cu toate aste?
Ţicnelile acestea şi zănaticile semne,
Înşelăciunea asta demodată,
În stare nu-s să mă îndemne.
Mefistofel:
Ei fie! Pozne-s toate, doar de râs!
Severule, nu fi aşa de-nchis!
O drege şi ea, dup-o pravilă vrăcească,
Ca zeama straşnic să-ţi priiască.
(Îl sileşte pe Faust să intre în cerc.)
Vrăjitoarea (cu emfază, citind dintr-o carte):
Înţelege cu temei:
Din unul fă zece.
Scoate pe doi,
Fă dintr-o dată trei.
C-atunci eşti bogat.
Pe patru fă-l uitat.
Din cinci şi şase,

Astfel îţi zic,
Fă şapte şi opt,
Şi totul s-a copt.
Şi nouă e unul
Şi zece nimic.
Asta, spun şi eu,
E tabla-nmulţirii
Deasupra firii.[41]

Faust:

S-ar spune că băbuşca are febră!

Mefistofel:

Până să-ncheie, e încă hăt departe.
Aşa e însă toată-această carte.
Pierdui şi eu cu ea nopţi multe, ani întregi:
O contradicţie perfectă
Rămâne-o taină deopotrivă
Pentru scrântiţi şi pentru breji,
Amice, arta asta-i veche, nouă.
Când te gândeşti, te iei de păr.
Un obicei a fost prin vremuri totdeauna
Cu unu şi cu trei, cu trei şi unul,
Să răspândeşti erori, nu adevăr.[42]
Se flecăreşte astfel fără stinghereală.
Dar cine mai pofteşte să discute cu nebunul?
Se crede de-obicei că unde se aud cuvinte,
Ar fi ceva de înţeles şi pentru minte.

Vrăjitoarea (continuă):

Unde te-ntorci, unde te-ndrumi,
Puterea-naltă a ştiinţei
Ascunsă e întregii lumi.
Dar celui care nu gândeşte
Cu dărnicie ea se-mpărtăşeşte.

Faust:

Ce este-acest nonsens, ce-l spune?
Îmi crapă capul, când ascult,
Îmi pare că aud vorbind în cor
Mii de nebuni sau şi mai mult.

---

41 Nonsensuri magice.
42 Mefistofel ironizează dogma trinităţii.

Mefistofel:
Destul acum, sibilă[43] minunată!
Întinde băutura, umple cupa
Până la gură, ca s-o ia.
Amicului n-are să-i strice-nghiţitura.
E-un om trecut prin multe demnităţi,
Şi care-a tras licori destule la măsea.
(Vrăjitoarea toarnă băutura, cu multe ceremonii, în cupă. Când Faust o duce la gură, sare o flacără.)
Mefistofel:
Dă drumul numai băuturii pe gâtlej,
Şi inimii ea fi-va leac.
Se spune că te tutuieşti cu dracul,
Şi te sfieşti de-o flacără, de-un fleac?
(Vrăjitoarea şterge cercul. Faust iese din rotocol.)
Mefistofel:
Afară-n larg! E bine să te mişti!
Vrăjitoarea:
De bine fie-vă înghiţitura!
Mefistofel (către Vrăjitoare):
Dar dac-ar fi să-ţi împlinesc vreo poftă vie,
Să nu mi-o spui decât în nopţi de Valpurgie[44]
Vrăjitoarea:
Un cântec vă mai dau. Nu e din carte.
Simţiţi, de-l ziceţi, un efect aparte!
Mefistofel (către Faust):
Vino mai repede din încăperea scundă!
Va trebui s-asuzi din abundenţă,
Puterea băuturii-n toate te pătrundă!
Apoi te-oi învăţa nobleţa trândăviei.
Şi în curând cu desfătare vei simţi
Cum Cupido[45] trezit, ca iedul va sări.
Faust:
Îngăduie-mi să mai privesc o dată
Minunea din oglindă. Ce frumoasă fată!
Mefistofel:

---

43 „Sibilă” nu înseamnă, aici, decât „vrăjitoare”.
44 Vezi nota 1 de la p. 202.
45 Cupidon – în mitologia greacă, zeul dragostei.

Johann Wolfgang von Goethe

Izvodul frumuseţii palpitând de viaţă
Îl vei vedea-n curând aievea-n faţă.
(Încet.)
Cu-această băutură-n trup, mă crezi?
În orişice femeie pe Elena[46] ai s-o vezi.

O stradă. *Faust, Margareta* trecând.

Faust:
Frumoasă domnişoară, pot să îndrăznesc
Să mă alătur, să vă însoţesc?
Margareta:
Nici domnişoară[47] nu-s, şi nici frumoasă.
Pot să mă duc şi ne-nsoţită-acasă.
(Faust vrea s-o prindă de braţ. Margareta se fereşte, trece.)
Faust:
Frumoasă-i, Doamne! Ce copilă!
N-am mai văzut asemenea făptură.
Are virtuţi desigur, fără număr.
Roşaţa buzelor şi a obrazului lumină
Să nu le uiţi o veşnicie!
Şi felul cum privirea şi-o înclină
Ce cald prin inimă te ia.
Tăioasă la cuvânt, cum îi plăcu să fie –
Să te încânţi de ea la nebunie!

Mefistofel apare.

Faust:
Ascultă, să-mi faci rost de fetişcană!
Mefistofel:
De care?

---

46 E vorba de Elena, personaj din *Iliada* – epopeea antică spunea că din cauza ei ar fi izbucnit războiul Troiei.

47 Acest titlu se dădea în epoca feudală numai nobilelor nemăritate.

Faust:
De-aceea care tocmai a trecut.
Mefistofel:
Ei las'! Aceea de la popa vine, de la stranã.
A dezlegat-o de pãcate.
Mã furişai pe lângã ei doar din curiozitate.
Nevinovatã e, la spovedanie s-a dus pentru nimic,
Şi numai fiindcã obiceiul cere.
Nu am asupra ei nicio putere!
Faust:
Dar a trecut de paisprezece ani!
Mefistofel:
Vorbiţi de-a dreptul ca un uşuratic
Care doreşte pentru sine orice floare,
Închipuindu-şi cã prilej nu este, nici favoare,
Ce-ndrituit n-ar fi a le culege.
Dar nu se poate-ntocmai totdeauna!
Slãbeşte-mã şi nu-mi vorbi de lege!
Magistre, 'n faţã-ţi stau şi una
Îţi spun: dacã la noapte fata
În braţe nu mi s-a fi odihnit –
Sã mã socoţi de tine despãrţit!
Mefistofel:
Ce-i cu putinţã şi ce nu, n-ai cumpãnit.
Vreo paisprezece zile-mi trebui numai spre a iscodi
Împrejurãrile de-aci, prilejul potrivit.
Faust:
Nestingherit doar şapte ceasuri dac-aş fi
Te-asigur cã de dracul n-aş avea nevoie
Spre a seduce o asemenea fetiţã!
Mefistofel:
Vorbiţi acum ca un franţuz de viţã.
Dar, rogu-vã, nu vã mâhniţi prea tare.
Ce foloseşte o plãcere-aşa de-a dreptul, dintr-o datã?
Cãci bucuria nu-i nici pe departe-aşa de mare,
Cum e, când peste fel şi fel de piedici,
Prin curse şi nimicuri la iubitã-ajungi,
Precum atâtea anecdote-aratã!
Faust:
Am poftã, chiar şi fãrã asta, dacã tu nu mi-o alungi.

Mefistofel:
Acu ascultă că nu-i glumă.
Cu fetişcana-aceasta n-o să meargă-n grabă.
Nu cucerim cu-asalt nimic aci.
O cursă trebuie să-ntindem, altfel totul e degeaba.
Faust:
Ah, măcar de la dragul meu de înger, de-aş avea
Ceva: să mă conduci acas' la ea.
Fă-mi rost de vreo năframă sau de-o jartieră,
Ca focul, dorul, să-mi alin.
Mefistofel:
Ca să vedeţi că sunt dispus
Arzândei voastre suferinţe să-i servesc,
Să nu mai pierdem nicio clipă,
În odăiţa ei chiar astăzi vă călăuzesc.
Faust:
Şi am s-o văd? Va fi a mea?
Mefistofel:
Amice, ba!
Căci ea va fi la o vecină.
Dar în răstimp cu bucurie veţi putea
Adulmeca, şi alte bucurii spera.
Faust:
Atunci la ce mai stăm? Să mergem.
Mefistofel:
E prea devreme.
Faust:
Grijeşte, să-i pot duce un cadou.
(Pleacă.)
Mefistofel:
Ce grijuliu şi cât de brav! Numaidecât un dar!
Cunosc atâtea-ascunse locuri,
Unde comori secrete ard cu focuri.
N-are să fie în zadar.
(Pleacă.)

Seară. O odăiţă curăţică.

Margareta (împletindu-şi şi legându-şi cosiţele):
Ah, ce n-aş da să ştiu

Domnul de astăzi cine-a fost!
Părea cutezător de-a binelea,
Din casă mare şi cu nobil rost.
I se putea citi pe faţă
Şi, într-un fel, din vorba-i îndrăzneaţă.
(Iese.)

Mefistofel, Faust.

Mefistofel:
Intraţi încet! Şi-aveţi de toate!
Faust (după oarecare tăcere):
Te rog acuma singur să mă laşi.
Mefistofel (iscodind în preajmă):
Nu toate fetele se ţin aşa curate.
(Iese.)
Faust (privind împrejur):
Binevenită fii, lumină de amurg,
Beteală care umpli sanctuarul!
Cuprinde-mi inima, iubire, ce cu dulci
Speranţe-ţi potoleşti amarul.
Respiră-n preajmă simţământul păcii,
Al rânduielii şi al mulţumirii,
În sărăcia-aceasta ce belşug,
Între pereţii-nguşti, ce loc al fericirii!
(S-aşază în fotoliul de piele de lângă pat.)
Primeşte-mă, fotoliu, care şi pe-naintaşi,
În truda şi în bucuria lor, i-ai ocrotit.
De câte ori în jurul tronului acesta
Copiii nu s-au hârjonit.
Poate c-aici, cu mulţumire pentru Moş Crăciun,
Iubita mea, cutremurată de evlavie, a sărutat
Veşteda mână a părintelui străbun.
Să stau aici, să stau pierdut în reverii.
În preajmă simt, copilă, duhul tău,
Cum freamătă, al rânduielii şi-mplinirii,
Cel ce te-ndrumă zi cu zi,
Cel ce te-ndeamnă să întinzi curat covorul,
Chiar firul de nisip îl simt în jurul tău făcând ocolul.
Iubite mâini şi chip zeiesc, prin voi, prin tine,

Johann Wolfgang von Goethe

Căsuţa un imperiu ceresc devine!
Şi-aici?
(Dă în lături o perdea de la pat.)
Ah, ce prăpastie de voluptate
M-atrage. Aş rămânea, eternitate.
Natură, tu-n uşoare visuri peste fire
Un înger ai întruchipat aici.
Copila-aici dormea, cu pieptul fraged, plin
De caldă viaţă. Din ce sacră plămădire,
S-a împlinit chipul divin!

Şi tu? Ce te-a adus?
Ce-adânc şi tainic sunt mişcat!
Ce vrei? Şi inima de ce e grea?
Sărmane Faust, cum te-ai schimbat!

Văzduh de vrajă m-a cuprins?
Eram împins doar să mă bucur.
Şi-acuma mă destram în vis.
O jucărie sunt oricărei adieri?

Dac-ar intra acum – cu suflet strâns
Ai ispăşi fărădelegea ta.
Marele om, ce mic s-ar face,
Topit şi-ntins cu faţa la podea.
Mefistofel (intrând):
Haideţi, mai repede! C-o văd venind.
Faust:
Să plec. Să plec. Să nu mă mai întorc.
Mefistofel:
Aceasta-i, iată, pentru ea. Rost vă făcui de-o cutiuţă
Aşa la repezeală dintr-un loc.
S-o aşezaţi în dulăpior, într-un ungher.
S-a pierde fata tot privind, mă jur pe cer.
Niscai lucioase lucruşoare
Am pus în cutiuţă,
Că vezi, copilul e copil, şi jocul joc.
Faust:
Nu ştiu, s-o fac sau nu?
Mefistofel:

Mai întrebaţi?
Sau vreţi ca să păstraţi comoara?
Atunci vă sfătuiesc, nebuna poftă s-o lăsaţi,
Să mă scutiţi de altă oboseală
Şi să-mi cruţaţi frumosul, scumpul timp.
Dar sper să nu fiţi într-atâta de zgârcit.
În ceafă eu mă scarpin, iscodesc
(Pune cutiuţa în dulap şi închide.)
Copila tânără cum aş putea
Pe voia inimii să v-o-nvârtesc,
Şi domnia voastră vă uitaţi
Cu gravă aiureală, ca şi cum ar fi-ntr-o sală
De cursuri să intraţi
Şi ca şi cum în faţa ochilor v-ar sta
Aievea întrupate fizica şi metafizica!
Să mergem repede!
(Ies.)
Margareta (cu o lampă):
Mă-năbuş. Ce năduh aici!
(Deschide fereastra.)
Şi totuşi parc-afară nu e cald.
Simt nu ştiu ce, mi-e nu ştiu cum.
Aş vrea să vie mama-acasă.
Fior pe spate mi se lasă.
Ah, ce fricoasă fată sunt, şi câte
Mi se năzar de la un colţ la celălalt.
(Începe a cânta, dezbrăcându-se.)
A fost un rege-n Tule[48]
Fidel nespus. În dar,
Murind, iubita-i dete
De aur un pahar.

Drag mai presus de toate
Paharul îşi golea
La orişice ospeţe.
Şi ochiu-i lăcrima.

48 Tule – numele dat de romani unui ostrov legendar din ţinuturile extreme de miazănoapte.

Johann Wolfgang von Goethe

Iar când a fost să moară
Cetăţi şi-a numărat.
Urmaşului le dete.
Paharul nu l-a dat.

Regească masă-ntinse,
Viteji chemă la el,
în sala părintească,
La mare, în castel.

Acolo sta bătrânul
Aprinse vinuri bând,
Şi aruncă paharul
În val ca-ntr-un mormânt.

El îl văzu în mare
Tot mai adânc căzând.
Pleoapele-i căzură.
N-a mai băut nicicând.

(Deschide dulapul să-şi atârne veşmintele şi zăreşte cutia cu bijuterii.)

Cutia-aceasta cum ajunse-aicea dintr-o dat'?
Dulapul l-am închis, o ştiu.
Ce-o fi-năuntru oare? De mirat!
Se poate cineva să-l fi adus zălog.
Şi mama poate împrumut a dat –
Am s-o deschid, sau nu?
De-o panglică atârnă o cheiţă.
(Deschide.)
Ah, Doamne, Dumnezeule, te uită!
Aşa ceva nu mai văzui.
C-o astfel de podoabă chiar şi o domniţă
De mare sărbătoare s-ar putea împodobi.
Mă prinde oare lanţul auriu-verzui?
A cui o fi podoaba? În oglindă m-aş privi.
(Încearcă podoabele în faţa oglinzii.)
Cerceii barem dac-ar fi ai mei!
De-ndată-arăţi cu totul altfel şi
Te-mbujorezi ca macii.
La ce-ţi ajută frumuseţea, tinereţe?

E bună şi ea, nu zic ba,
Dar lăudată e cu glasul-jumătate,
Cu milă oarecum şi pe departe.
Spre aur se îndrumă, şi de aur
Atârnă totuşi totul.
Ah, noi săracii!

Plimbare.
Faust, pe gânduri, umblând încolo şi încoace. *Mefistofel* îl întâmpină.

Mefistofel:
Blestèm!
Aş vrea să ştiu ceva mai rău decât iubirea
Dispreţuită, decât toate elementele din iad,
Ca să-mi descarc în voie firea
Şi blèstemului să-i fac vad!
Faust:
Dar ce e? Ce te strânge? Ce necaz?
În viaţa mea nu am văzut asemenea obraz!
Mefistofel:
M-aş da eu însumi dracului, de mi-ar fi leac,
Şi dacă însumi nu aş fi un drac.
Faust:
Ţi s-a sucit ceva în cap? Ce bine-ţi şade
Să te înfurii ca nebunii tocmai tu!
Mefistofel:
Închipuiţi-vă! Gătelile menite
Margaretei Un popă dispărute le făcu!
A fost aşa că mamă-sa, văzând cutia,
A început să-i fie teamă:
Are femeia nas, ce nu se-nşală,
Mâncă ceaslovul fără oboseală,
Adulmecă, direticând, cu simţ avan
Dacă un lucru-i sacru sau profan.
Iar când în dulăpior a dat de dar,
Simţi că nu-i cu mare har.
„Copila mea – ea zise – bunul nu-i agonisit pe drept,
El va să-ţi mistuie puterea, sângele din piept.
L-om închina mai bine Maicii Preciste,

Cu mana cerului ea are să ne bucure!”
Margareta îşi strâmbă guriţa într-o parte:
„Ei, ce să-i faci, un dar de care nu am parte,
Cu toate că nu poate fi chiar fără Dumnezeu
Cel ce l-a furişat în dulăpiorul meu”.
Chemă un popă fără-ntârziere muma.
Şi popa, deîndat’ ce înţelese gluma,
Privi cu jind, priveliştea-i era pe plac.
El zise: „Asta-nseamnă vrednicie!
Cine se-nvinge – dobândeşte dar întru vecie.
Biserica are un bun stomac,
Ţări şi imperii din belşug a înghiţit,
Şi încă niciodată nu s-a ciumurlit.
Femei, numai biserica s-a-nvrednicit
Să mistuie un bun nedrept şi rătăcit.”

Faust:

E-un obicei acesta ce şi altora le place.
Un rege şi-un evreu la fel pot face.

Mefistofel:

Şi popa încheie, luând podoabe şi inel
Parc-ar fi fost nimica toată.
N-a mulţumit mai mult sau mai puţin
Decât pentru un coş de nuci. Răsplată
Cerească le-a promis din plin.
Şi seminţia slabă simţitu-s-a edificată.

Faust:

Şi Margareta?

Mefistofel:

Tulburată şade.
Nu ştie biata nici ce vrea, nici ce se cade.
Gândeşte la podoabe şi cercei necontenit
Şi mai vârtos la cel ce i le-a dăruit.

Faust:

De-amărăciunea ei îmi pare rău.
De alte giuvaere să-i faci rost.
Că-ntâiele şi-aşa prea preţioase nu au fost.

Mefistofel:

O, da – joc de copii e totul pentru domnul meu!

Faust:

Îndrumă lucrurile după pofta mea.

Îndeosebi după vecina ei să mi te ţii.
Molâu şi lânced, diavole nu-mi fi!
Fă rost de alte giuvaere, n-adăsta!
Mefistofel:
Stăpâne, vă servesc cu bucurie!
(Faust pleacă.)
Mefistofel:
Un astfel de nebun îndrăgostit e-n stare
De dragul mândrei sale
Să spargă c-un detunet soare, lună, stele,
Şi spre a-i fi pe plac – şi alte cele!
(Pleacă.)

Casa vecinei.

Marta (singură):
Să-l ierte Dumnezeu pe soţul meu la drum pornit!
Nu mi-a făcut el prea mult bine.
Luat-a lumea-n cap, cum nicidecum nu se cuvine,
Şi singură acasă m-a lăsat.
Şi totuşi, cu nimic eu nu l-am tulburat.
Şi ştie Dumnezeu cât l-am iubit, şi cum.
(Plânge.)
Poate-a murit! – Din grija asta cum mai ies?
Dac-aş avea măcar certificatul de deces!
Margareta (intrând):
Ah, doamnă Marta!
Marta:
Ce e, draga mea?
Margareta:
Aproape cad, genunchii mi se taie!
Dar, am găsit o cutiuţă, în odaie,
În dulăpior, o cutiuţă de-abanos,
Şi strălucite salbe înăuntru
Şi giuvaere. Un dar frumos,
Mult mai frumos decât întâia oară!
Marta:
De astă dat’ nu le-arăta măicuţei. Taci din gură.
Te pomeneşti că şi a doua oară
Le duce la duhovnic!

Johann Wolfgang von Goethe

Margareta:
Ah, uitaţi-vă, priviţi!
Marta (o împodobeşte):
Frumos îţi vin, prea fericită, tu făptură!
Margareta:
Cu ele să m-arăt, n-o să se poată,
Nici la biserică, şi nici pe stradă.
Marta:
Treci numai pe la mine-n orice haină
Şi-ţi pui podoabele în taină.
Te plimbi un ceas pe la oglindă
Din cămăruţă până-n tindă.
Şi dacă se va da prilej, pe la serbări, le-arăţi
Pe rând, întâi un lanţ, apoi o perlă în ureche.
Măicuţa n-o să vadă, iar în ochii lumii
Bijuteria nouă repede se face veche.
Margareta:
Cine o fi cel ce-n odaie mi le-a furişat?
Eu cred că nu-i lucru curat.
(Bate cineva la uşă.)
Margareta:
Ah, Dumnezeule, doar n-a fi mama!
Marta (privind prin perdeluţa de la geam):
E-un domn străin. – Intră!
Mefistofel (intrând):
Să intru mi-am permis, aşa de-a dreptul.
Scuzaţi-mă, vă rog. Cum să încep?
(Se dă înapoi respectuos în faţa Margaretei.)
Voiam de doamna Marta Schwerdtlein să întreb.
Marta:
Eu sunt. Ce-aveţi să-mi spuneţi?
Mefistofel (încet, către Marta):
Destul îmi e că vă cunosc.
Aveţi o nobilă, înaltă vizită, se pare.
Iertaţi-mi libertatea, ce-mi luai, că e prea mare.
Vreau să mă-ntorc după amiazi.
Marta (tare):
Închipuie-ţi, fetiţă dragă,
Te crede domnul o domniţă, fără şagă.
Margareta:

O biată fată sunt. Ah, Doamne,
Ce bun e domnul.
Nu-s ale mele nici inele, nici podoabe.
Mefistofel:
O, nu e vorba numai de podoabe.
Aveţi fiinţă nu ştiu cum, şi-o ageră privire:
Ce mult mă bucur, c-am găsit primire.
Marta:
Ce-aduceţi, domnule? Ce este?
Mefistofel:
Aş fi dorit să am mai bună veste!
Nădăjduiesc să nu mă pedepsiţi
Pentru ce-aduc din depărtări.
Bărbatul dumneavoastră-i mort
Şi vă trimite salutări!
Marta:
E mort? Ce credincioasă inimă! Vai, vai!
Bărbatul meu e mort! Sunt fără grai!
Margareta:
Nu desperaţi, ah, dragă doamnă!
Mefistofel:
Rog ascultaţi trista poveste de departe.
Margareta:
Aş vrea ca niciodat’ să nu iubesc,
Căci pierderea m-ar tulbura de moarte.
Mefistofel:
Aşa e, bucuria suferinţe are, suferinţa bucurie!
Marta:
Istorisiţi, viaţa lui cum s-a sfârşit.
Mefistofel:
La Padova el este-nmormântat,
Prin preajma sfântului Antoniu,
În loc sfinţit,
Pe veşnic rece aşternut e îngropat.
Marta:
Şi altceva n-aveţi de-mpărtăşit?
Mefistofel:
O rugăminte totuşi, grea şi mare:
Să i se cânte liturghii, trei sute numai.
Dar altceva nu am în buzunare.

Johann Wolfgang von Goethe

Marta:

Ce! Nici măcar un ban, vreun giuvaer de preţ,
Pe care orice calfă îl păstrează-n săculeţ,
Şi-l ţine de-amintire, flămânzind, cerşind
Mai bucuros decât să-l cheltuiască.

Mefistofel:

Madam, îmi pare rău, dar banul
El n-avu cum să-l risipească.
Rău îi părea, de altfel, de greşelile, în care-ades
Căzut-a. Se plângea de nenorocu-i mai ales.

Margareta:

Ah, ce nefericiţi sunt oamenii!
Prin slujbe voi căta a-l pomeni.

Mefistofel:

Vă faceţi vrednică de a vă mărita
Numaidecât, amabila, copila mea.

Margareta:

O nu, aceasta încă nu se poate.

Mefistofel:

Nu om de rând va fi, ci un galant.
Ar fi un dar ceresc pentru viaţa-ntreagă.
Să ţii în braţe o făptură-atât de dragă.

Margareta:

Nu-i obicei aici în ţară. Nu-i şi pace!

Mefistofel:

Că este sau că nu-i, ce are-a face?

Marta:

Urmaţi cu povestirea!

Mefistofel:

Am stat la căpătâiul său, puţin.
Un aşternut avea ceva mai bun decât gunoiul
De paie putrede, dar el muri ca un creştin.
Aflai c-avea-n socoata petrecaniei cam multe.
Aşa striga: „Cum trebuie să mă urăsc şi cât
De-adânc, că meseria, că soţia mi le-am părăsit.
Oh, amintirea mă omoară.” Aşa spunea:
„Oh, în viaţa asta dacă m-ar ierta.”

Marta (plângând):

Sărmanul bunul soţ! De mult eu l-am iertat.

Mefistofel:

„Dar Dumnezeu o ştie – spuse el din rost –
Mai vinovată decât mine ea a fost.”
Marta:
Minţea! Să minţi în marginea mormântului!
Mefistofel:
De sunt, pe cât mă cred, cunoscător, e sigur
Că aiura în agonie.
„Eram adus – spunea – copii a face,
Silit apoi o pâne să câştig, muncind să mă omor,
Şi încă pâne în înţelesul cel mai larg,
Iar partea mea să n-o mănânc în pace.”
Marta:
Cum a putut să uite într-atât de toate,
De dragostea, de truda mea de zi şi noapte?
Mefistofel:
Cu drag el vă avea aminte.
Spunea: „Când am plecat din Malta,
Pentru soţie şi copii rugatu-m-am fierbinte.
Şi-ntr-adevăr porneam sub graţie cerească.
Căci ni s-a dat să prindem o corabie turcească
Ducând comori de-ale sultanului pe ea.
Şi vitejia noastră îşi găsea răsplată,
Şi eu primii, precum se cuvenea,
O parte bine-bine măsurată.”
Marta:
Dar cum? Dar unde-i? A-ngropat-o poate?
Mefistofel:
Cine-ar putea să spună-n care vânt, din toate,
S-a risipit şi partea-i de comoară!
Frumos şi dulce l-a luat o domnişoară
Când se plimba prin Neapole fără de ţintă,
Şi-i arătă o dragoste cu urme,
Ce-avea până la moarte să le simtă.
Marta:
O, ticălosul! Hoţ, ce-şi păgubea soţie şi copii!
Nu i-au putut împiedica
Viaţa ruşinoasă, nici mizeria, nici suferinţa.
Mefistofel:
Vedeţi, de-aceea el e-acuma mort.
În locul dumneavoastră dac-aş fi, un an plinuţ

Johann Wolfgang von Goethe

Eu doliu m-aş hotărî să port,
Dar m-aş uita-n răstimp după un alt drăguţ.
Marta:
Ah, Doamne, cum a fost al meu bărbat
Nu mai găsesc uşor pe altul.
Un mai drăguţ scrântit e greu de-aflat.
Iubea numai prea mult călătoria-n depărtări,
Femeile străine, vinul din alte ţări,
Şi blestematul joc de zaruri.
Mefistofel:
Ei da, cu dulciuri pot să meargă şi amaruri,
Dacă şi el din partea sa
Cam tot atâtea cu vederea îţi trecea.
Vă jur că în asemenea condiţii, după cum mi-e felul,
Eu însumi aş schimba cu dumneata inelul.
Marta:
Desigur, domnului îi place să glumească.
Mefistofel (pentru sine):
Să plec acum, să pier degrabă-n vânt.
Că asta şi pe diavolul l-ar crede pe cuvânt.
(Către Margareta.)
Dumneavoastră, cu inima cum staţi?
Margareta:
Ce înţelege domnul prin aceasta?
Mefistofel (pentru sine):
Tu, bun, nevinovat copil!
(Tare.)
Adio şi-o-nchinare-adâncă!
Margareta:
Cu bine!
Marta:
O vorbă încă!
Aş vrea să am, dacă se poate, un certificat,
Când, unde, cum, iubitul meu fu îngropat.
Sunt prietenă în toate-a bunei rânduieli.
Ce jale! Dar moartea-aş vrea să i-o citesc şi în jurnale.
Mefistofel:
Da, dragă doamnă, veţi avea dovadă, mărturie
Şi adevărul veţi afla şi dintr-o altă gură,
Căci eu mai am un foarte-ales însoţitor.

L-aduc în faţa domnului judecător.
Şi dacă-ngăduiţi, întâi aici.
Marta:
Cum să vă rog? Cum să v-o cer?
Mefistofel:
De faţă fi-va şi fetiţa?
Un brav băiat. Umblat în lume.
Cu domnişoare-ndeosebi, ce cavaler!
Margareta:
În faţa domnilor m-aş înroşi
Şi cu sfiala m-aş alege.
Mefistofel:
N-ar trebui s-o faceţi nici în faţa unui rege!
Marta:
Deseară, domnilor, când nu mai e lumină,
Vă aşteptăm în dosul casei, în grădină.

Stradă.
Faust, Mefistofel.

Faust:
Ei, face-se? Mai trebuieşte mult? Sau stăm pe loc?
Mefistofel:
Ah, bravo! Vă găsesc cuprins de foc?
Încă puţin şi Margareta este-a voastră.
O veţi vedea deseară la vecina ei, la Marta.
E o femeie ca făcută pentru arta
Şi meşteşugul de codoşcă, după pofta noastră.
Faust:
Stăm bine, deci.
Mefistofel:
Se cere însă ceva-n schimb!
Faust:
O slujbă pentru alta. Gata sunt. Poftim!
Mefistofel:
Pentr-un certificat se cere mărturii să fim,
Că soţul ei zace-n pământ
la Padova în loc prea sfânt.
Faust:
Va trebui să facem deci

Călătoria pân-acolo mai întâi. Aud? Ascult.

Mefistofel:

Sancla Simplicitas[49]*!* Nu e nevoie de nimic.
Fiţi martor, făr-a şti prea mult.

Faust:

De nu ştii altceva mai bun, planul ţi-l stric.

Mefistofel:

Om sfânt ce eşti! E-ntâia oară că-n viaţă
Depuneţi falsă mărturie?
Oare n-aţi dat de-atâtea ori solemne definiţii,
Nu v-aţi rostit cu îndrăzneaţă vorbărie
Despre dumnezeire, lume, despre tot ce-n ea se mişcă
Şi despre om şi despre tot ce-n inimă se iscă?
N-aţi ridicat de-atâtea ori obraznic fruntea?
Şi totuşi, sincer dacă sunteţi, nu veţi spune
C-aţi fi ştiut despre acestea un cuvânt mai mult
Decât despre decesul domnului în chestiune.

Faust:

Un mincinos rămâi şi un sofist.

Mefistofel:

Aşa ar fi de n-aş cunoaşte totul mai adânc.
Căci mâne, în al cinstei nume,
Din minţi vei scoate pe sărmana Margareta,
Jurând pe toată dragostea din lume.

Faust:

Desigur, şi din toată inima!

Mefistofel:

Îi vei vorbi despre eterna dragoste,
Despre-un îndemn ceresc, atotputernic –
Din inimă ţâşni-vor astea toate?

Faust:

Ei, lasă astea! – Când pentru vârtejul
Pentru simţirea ce mă ia cu foc,
Un nume dibuiesc, făr’ de-a găsi vreunul,
Şi-apoi prin lumi cutreierând
Cuvântul caut cel mai’ nalt,
Când flacăra, de care ard,

---

49 *Sfântă naivitate!* Exclamaţia reformatorului Hus (1369-1415) când a fost ars pe rug, (lat.).

Cerească, veşnică şi infinită o numesc pe rând
E asta doar minciună, joc?
Mefistofel:
De partea mea-i dreptatea totuşi!
Faust:
Ah, conteneşte, rogu-te. Ce fel ţi-ar sta
Plămânii să mi-i cruţi de oboseală?
Cel ce dreptate vrea cu orice preţ să aibă,
Mereu vorbind, o va avea.
Din parte-mi sunt sătul de flecăreală.
Dreptate ai, fiindcă eu n-am încotro.

Grădină.
Margareta şi *Faust, la braţ.*
Marta şi *Mefistofel.* Trec şi se-ntorc plimbându-se.

Margareta:
Ah, vreţi să mă scutiţi, nu-ncape îndoială.
Îngăduinţa dumneavoastră-mi dă sfială.
Un călător e-obişnuit astfel să facă,
Din gentileţe multe cu vederea să le treacă.
Ştiu bine că o conversaţie săracă,
Cum este-a mea, nu poate să vă placă.
Faust:
Privirea ta, o vorbă-mi spune
Mai mult decât orice înţelepciune.
(Îi sărută mâna.)
Margareta:
De ce vă osteniţi? O mână ca aceasta
Puteţi s-o sărutaţi? Ce aspră-i palma toată.
Cu multe nevoită-am fost să mă trudesc.
Măicuţa-i rânduiala întrupată.
(Trec.)
Marta:
Şi dumneavoastră, domnul meu, călătoriţi mereu?
Mefistofel:
Ah, meşteşugul, datoria, ne întărâtă şi ne mână.
Cu ce durere câteodată părăsim
Cutare sau cutare loc, dar voie n-avem să ne-oprim.
Marta:

Johann Wolfgang von Goethe

În anii tineri, haida-de,
Când totul ţi-e la îndemână,
Mai merge să te ţii de hoinăreli prin lume.
Dar timpul greu, când toate-atât de-anevoios se fac,
Când te târăşti spre groapă singur,
Cărui burlac îi poate fi pe plac?

Mefistofel:

Când mă gândesc la asta, groaza mă cuprinde!

Marta:

De-aceea, scumpe domn, mai cumpăniţi.
Din inimă mi-e sfatul. Chibzuiţi!

(Trec.)

Margareta:

De ochi vorbiţi, de înţelesul unei vorbe,
Curtoazia vă serveşte.
Aveţi însă atâţia prieteni. Câte unul vă-nsoţeşte.
Ei înţeleg mai bine lucrurile decât mine.

Faust:

Oh! Înţelegerea! Ceea ce poartă-asemenea numire
Adesea e doar vanitate, mărginire.

Margareta:

Cum?

Faust:

Că simplitatea, nevinovăţia, niciodată
Nu se cunosc pe ele însele,
Nici preţul nu şi-l ştiu!
Că modestia şi smerenia sunt cele mai înalte,
Mai rare daruri –
Ale naturii, care atâtea-mparte cu risipă…

Margareta:

De-ar fi să vă gândiţi la mine doar o clipă,
Mă voi gândi neîntrerupt
La dumneavoastră-n schimb.

Faust:

Eşti singură mereu, de ai atâta timp?

Margareta:

Gospodăria noastră-i mică.
Dar cere trudă; liniştea şi tihna ni le strică.
Cum slujnică n-avem,
Sunt nevoită la de toate.

Gătesc şi mătur, croşetez şi cos,
Alerg de dimineaţa până-n noapte.
Măicuţa e cumplit de-atentă la orice,
Cu toate că nu suntem tocmai strâmtorate.
Din contră, ne-am putea mişca mai mult ca alţii,
Căci tata ne-a lăsat avere frumuşică.
O casă şi-o grădin-avem lângă cetate.
Acum şi zilele îmi sunt mai liniştite.
Un frate am, care-i soldat.
Aveam şi-o surioară care a murit.
Oh, suferinţa ei ce mult m-a-ndurerat.
Pe umeri însă înc-o dată toată cazna aş lua,
Atât de dragă îmi era copila.

Faust:

Era un înger, dacă-ţi semăna.

Margareta:

Eu am crescut-o. Cât de tare mă iubea!
Veni pe lume după ce murise tata.
Pe mama o credeam pierdută,
Aşa de greu zăcuse iarna toată.
Se ridica numai încet din boală,
Că nu se mai putea gândi
Ea însăşi sufleţelul să şi-l alăpteze.
Şi astfel singură, şi zi cu zi,
Eu o crescui cu lapte şi cu apă.
În braţe o ţineam şi-n poală.
Din picioruşe da, zdrobindu-mă zâmbea.

Faust:

Şi-o fericire ai simţit, cea mai curată.

Margareta:

Dar şi atâtea ceasuri grele,
Căci noaptea leagănul micuţei sta
Chiar lângă patul meu. De-abia mişca,
Mă şi trezeam.
Şi trebuia s-o iau la mine sau să-i dau să bea
Să mă ridic dacă plângea.
S-o port, săltată, încolo şi încoace prin odaie,
În zori să spăl şi scutece-n covată,
Apoi s-alerg până-n piaţă, să-ngrijesc de vatră.
Şi toate astea fără ca o zi să treacă.

Johann Wolfgang von Goethe

Nu-i de mirat că uneori şi râvna seacă.
Dar cel puţin, când treaba ia sfârşit,
Mănânci cu poftă şi odihna îţi prieşte.
(Trec.)
Marta:
Oricum ar drege-o, orice fac,
Tot bietele femei trag scurta:
Ce greu îndupleci pe-un burlac.
Mefistofel:
Atârnă numai de făpturi asemeni dumitale
Să mă înveţe-a apuca pe altă cale.
Marta:
Spuneţi-mi drept, nu aţi găsit încă pe nimeni?
Şi inima nu e cuprinsă sau legată undeva?
Mefistofel:
Proverbul spune: că nimic nu preţuieşte
Cât o femeie bravă, cât o vatră care este-a ta.
Marta:
Voiam să-ntreb, de nu v-a încercat
Vreodată pofta?
Mefistofel:
Am fost mereu bine primit. Şi pretutindeni.
Marta:
Voiam să zic: un gând aşa mai serios
Nu v-a luat?
Mefistofel:
Ah, cu femeile nu-i bine să glumeşti.
Marta:
Ah, nu mă înţelegeţi!
Mefistofel:
Cât de rău îmi pare
Dar văd – cu mine cât de bună eşti!
(Trec.)
Faust:
Când în grădină am venit,
Tu m-ai recunoscut numaidecât?
Margareta:
Nu aţi văzut? Mi-am aplecat pleoapele.
Faust:
Îmi poţi ierta purtarea

Şi libertatea, ce-mi luai, nestăpânită,
Când ai ieşit din catedrală?
Margareta:
Drept să vă spun, eram cam uluită.
Nu mi se întâmplase niciodat' aşa ceva.
M-am întrebat: văzut-a el
Ceva necuviincios în felul, în purtarea mea?
S-ar fi părut că v-a venit aşa neaşteptat
O fetişcană să opriţi! Dar ce v-a-mbărbătat?
Mărturisesc că mai apoi
Un simţământ prielnic dumneavoastră m-a cuprins.
Şi dintr-o dat' m-am supărat pe mine însămi, că
Pe dumneavoastră nu m-am supărat mai dinadins.
Faust:
O, draga mea!
Margareta:
Lăsaţi-mă o clipă!
(Culege o margaretă şi rupe petalele pe rând.)
Faust:
Vrei un buchet s-aduni? Sunt flori-risipă!
Margareta:
Un gând de joacă mă opreşte.
Faust:
Cum?
Margareta:
Nu râdeţi, rogu-vă, de mine!
(Rupe petalele şoptind ceva.)
Faust:
Şopteşti ceva?
Margareta (mai tare):
El mă iubeşte. – Nu mă iubeşte. –
Faust:
Suavă, dulce fată!
Margareta (continuă):
Da, nu. Şi înc-o dat', de două ori.
(Rupând ultima petală, cu bucurie.)
El – mă iubeşte.
Faust:
Copila mea, cuvântul astei flori
Destăinuirea cerului să-ţi fie. Te iubeşte.

Pricepi ce-nseamnă-aceasta? Te iubeşte.
(El îi cuprinde mâinile.)
Margareta:
Îmi ies din fire!
Faust:
Nu te cutremura! Îngăduie privirii
Şi strângerii de mână să rostească
Ce este mai presus de orişice rostire:
A unuia să fii şi-o voluptate
Să simţi, ce trebuie în veci să dăinuiască.
În veci! Sfârşitu-i desperare!
Niciun sfârşit! Niciun sfârşit!
Margareta (îi strânge mâinile, se desprinde şi fuge. Faust rămâne o clipă pe gânduri, apoi o urmează.)
Marta (venind):
E noapte-acum. –
Mefistofel:
Şi-i timpul să plecăm!
Marta:
Eu v-aş pofti să mai rămâneţi!
Dar locu-i blestemat pe unde ne plimbăm.
Sunt ochi cari văd şi ochi ce-ntreabă.
S-ar zice că prin preajmă nimenea
Nu are altă treabă,
Decât să iscodească, stând la pândă după porţi.
Şi vorbe-ţi ies, oricum o-ntorci, oricum te porţi.
Perechea tânără pe unde-o fi?
Mefistofel:
În partea ceea ne zburară
Aprinsele păsări de vară. –
Marta:
Ea pare-a-i fi pe plac.
Mefistofel:
El – ei, de-asemenea.
Şi astfel toate după pravilă se fac.

O căsuţă în grădină.
Margareta sare înăuntru, s-ascunde după uşă, îşi ţine degetul pe buze şi iscodeşte prin deschizătură.

Margareta:
Iată că vine.
Faust (vine):
Ah, ştrengăriţo, aşa mă-ngâni?
Ce bine că te întâlnesc!
(O sărută.)
Margareta (îl sărută şi ea):
Stăpânul meu, cum te iubesc!

Mefistofel bate la uşă.

Faust (loveşte din picior):
Cine-o fi?
Mefistofel:
Un prieten e!
Faust:
Un animal!
Mefistofel:
E timpul de-a ne despărţi!
Marta (vine):
Da, e târziu.
Faust:
Permiteţi să vă însoţesc?
Margareta:
Nici gând!
Măicuţa m-ar... Adio!
Faust:
Trebuie să pleci?
Cu bine!
Marta:
Adio!
Margareta:
La revedere! În curând!
(Faust şi Mefistofel pleacă.)
Margareta:
Ah, Dumnezeule, ce om şi ce gândire!
La câte cugetă! Cu câte mintea-şi osteneşte!
Stau ruşinată-n faţa sa
Şi spun la toate câte-mi spune: da,
Un biet neştiutor copil mă simt

Şi nu pricep la mine ce găseşte.
(Pleacă.)

Pădure şi peşteră.

Faust (singur):
Mi-ai dat, din toate tu mi-ai dat,
Sublime duh. În flacără nu în zadar
Obrazul către mine l-ai întors.
Mi-ai dat natura drept regat,
Putinţa de-a-i simţi splendoarea fără de hotar.
Nu sunt aici doar oaspete mirat şi rece.
În adâncimea ei, eu văd ca-n pieptul unui prieten.
Prin faţa mea viaţa cu alai de forme trece.
Şi fraţii tu mă-nveţi să mi-i cunosc,
Fraţii din aer, apă, din desiş, să le-nţeleg cuvântul.
Iar când furtuna duduie prin codru,
De nu mai ştii-ncotro s-apuci,
Când bradul uriaş se prăbuşeşte
Şi în cădere alte trunchiuri sfarmă şi sileşte,
Când dâmbul sună ca mormântul,
În adăpostul peşterii mă duci.
Atunci în mine însumi mă deştept.
Minunile mi-arăţi din propriul meu piept:
Iar când se-ntâmplă luna să răsară
Tumultul dinăuntru îmblânzind,
Mi-apar pe stânci şi-n umed crâng
O lume de demult, figuri de-argint.
Ce contemplarea aspră mi-o destind.

Ce bine simt că n-avem parte de desăvârşire –
Acestei voluptăţi care mă face
Vecin cu zeii, tu-i adaugi un rău însoţitor[50]
De care nu mă pot desface,
Cu toate că, obraznic, rece, şi pe orice cale,

50 Faust vorbeşte despre Mefistofel ca şi cum acesta i-ar fi fost dat ca însoţitor din partea duhului pământului. Faust vorbeşte în perspectivă panteistă (duhul pământului, al naturii); în această perspectivă Mefistofel face, şi el, parte din Tot.

În faţa mea mă umileşte,
Cu toate că-n nimic preface
C-o simplă vorbă darurile tale.
În pieptul meu un foc sălbatic el stârneşte,
Îndemn spre-acea făptură prea frumoasă.
Mă zbucium, ah, între dorinţă şi plăcere,
Şi-n mijlocul plăcerilor tânjesc după dorinţă.
Mereu, acest vârtej mă cere.

Mefistofel apare.

Mefistofel:
Nu eşti sătul de viaţa ce-ncepuşi s-o duci?
Dac-o lungeşti, cum poate să-ţi mai placă?
E bine s-o încerci o dată,
Dacă apoi spre ceva nou apuci.
Faust:
Să ai şi alte trebi, ce bine-ar fi!
De ce mă chinuieşti în bucuroasă zi?
Mefistofel:
Ei bine, am să-ţi cruţ odihna,
În toane bune iarăşi nu te-am nimerit.
Oh, mare lucru n-am să pierd,
Pierzând un prieten într-atâta de sucit.
Mă ostenesc de dragu-i noapte – zi,
Dar niciodat' boierului nu-i poţi citi
Din ochi, de-i e pe plac sau nu.
Faust:
Acesta-i tonul, singurul ce-l nimereşte.
Vrea mulţumire că mă plictiseşte.
Mefistofel:
Cum ţi-ai fi dus viaţa fără mine,
Sărmane pământean?
De-ntortocheate-nchipuiri, de greu alean,
Te-am vindecat pe timp îndelungat.
De n-aş fi eu, erai de mult plecat
De pe întinderea terestră, urmă nelăsând.
Ce cauţi printre stânci şi peşteri
Năravde bufniţă-ngânând?
Ce hrană scoţi ca un brotac

Din muşchiul umed şi din steiu înrourat?
Frumoasă, dulce pierdere de vreme!
Mai stăruie în trupul tău savantul, doctorul,
Pe care încă ieri l-ai blestemat.
Faust:
Cum vei pricepe tu puterea de viaţă
Ce-o beau cutreierând sălbăticia?
Dac-ai putea s-o bănuieşti, ai fi destul de drac
Să nu-mi îngădui bucuria!
Mefistofel:
Nepământeasca fericire!
A sta întins pe munte-n rouă
Şi a cuprinde cer, pământ, cu braţele-amândouă,
A te umfla ca să devii un Dumnezeu,
A scormoni tot mai adânc, mereu,
Şi-a retrăi în tine zilele genezei,
A resimţi puternic, mândru, nu ştiu ce,
Iubind a te împrăştia în tot ce e.
Pe urmă pământeanul să dispară
Şi intuiţia supremă să apară[51]!...
(Cu un gest.)
Ca să închei, nu spun cuvântul, cum.
Faust:
Ce scârbă mi-e de tine!
Mefistofel:
Nu vă convine.
Aveţi un drept la indignare.
Nu-i voie s-aminteşti unor urechi prea caste
De aceea ce chiar inimile foarte caste
Nu-s înclinate-a se lipsi.
Dar făr-a face vorbă mare,
Permis îţi este singur câteodată să te minţi.
E o plăcere şi aceasta, îndelung însă n-o prea suporţi,
Căci dacă ţine, te destramă
În nebunie, tulburare, teamă.
Destul acum. Iubita ta stă în odaie
Şi totul îi devine strâmt şi jalnic.

---

51 Mefistofel ironizează extazul metafizicienilor mistici, care năzuiesc spre „uniune” cu întregul univers.

Nu-i ieşi din inimă, oricum te porţi,
Căci te iubeşte negrăit şi prea puternic.
La început ardoarea ta se revărsa din matcă,
Ca râul adunând zăpezi topite.
Căldura i-ai turnat-o-n suflet.
Azi însă valurile tale sunt micite.
Decât să zăboveşti tronând prin codri şi în fire,
Stăpâne-al meu şi mare domn,
Eu cred c-ar fi mai potrivit şi-n ton
Aprinsul sânge, sângele de fată tânăr
Să-l răsplăteşti pentru iubire.
Căci vremea i se pare-acum grozav de lungă.
Stă la fereastră şi priveşte cum se-alungă,
Cum norii trec peste cetate.
Şi ziua-ntreagă, nopţi pe jumătate,
„O păsărică dac-aş fi", ea cântă.
E bucuroasă uneori şi trist-ades.
Şi altă dat' o-neacă plânsul, lacrima şi-o zvântă.
Apoi, precum se pare, iarăşi liniştită
Şi necurmat îndrăgostită.

Faust:

Te văd în toată goliciunea! Şarpe! Şarpe!

Mefistofel (în sine):

Ah, de te-aş prinde!

Faust:

Ridică-te şi piei din faţă-mi, blestemate!
Nu-mi mai aduce-aminte de făptura ei frumoasă.
Nu-mi mai aprinde-n cuget şi-n simţire
Dorinţa către trupul dulce peste fire.

Mefistofel:

Ce va urma? Ea crede c-ai fugit.
Şi-n parte – aceasta e adeverit.

Faust:

Îi sunt aproape, orişicât aş fi departe.
N-o pot uita şi n-o pot pierde până-n moarte.
De gelozie ard chiar şi atunci când gura
Iubitei mele-atinge crucifixul, cuminecătura.

Mefistofel:

Aflaţi că pentru puii gemeni

Ce, dup-o vorbă, pasc în crini[52],
Vă-nvidiam şi eu puţin.
Faust:
Codoşule, să piei de-aici!
Mefistofel:
Frumos! Voi înjuraţi, eu râd.
Căci Dumnezeu, care băiat şi fată a făcut,
Nobleţea-acestei meserii recunoscând,
Prilej le-a dat numaidecât.
Pleacă de-aici, că-i mare vaier.
Când zic să pleci, te-ndrum către iubită,
Şi nicidecum spre moarte.
Faust:
De fericirea-alăturea de ea ce mă desparte?
De m-aş putea-ncălzi la pieptul ei!
Nu-i simt eu oare-ntotdeauna lipsa?
Făptură sunt – fără temei.
Nu-s eu fugarul fără adăpost?
Nu-s eu neomul fără linişte şi rost,
Care vuind ca o cascadă
Din stâncă-n adâncime vrea să cadă?
Iar ea, cu simţurile-abia trezite,
Copilă doar, sălăşluind pe-un plai,
Gospodărindu-se în ţarcul unui rai.
Şi eu cel urgisit de Dumnezeu
N-avui destul că apucai
În pulbere să sfarm a lumii stâncă!
A trebuit şi ei să-i clatin pacea!
De-o jertfă ai avut nevoie, iad!
Ajută-mi, diavole, durata spaimei să mi-o scad!
Ce trebuie să vie, vie-ndată!
Destinul ei pe mine cadă. Blèstemul s-adună!
Strivit să pier şi eu, cu ea-mpreună!
Mefistofel:
Cum fierbe iar, ce jar, ce clocot!
Întoarce-te, nebunule, şi o mângâie!
Când un asemenea căpşor nicio ieşire trează

52 Aluzie la *Cântarea Cântărilor,* unde sânii iubitei sunt asemănaţi cu doi pui de căprioară care pasc în crini.

Nu mai găseşte, crede că-i sfârşitul.
Trăiască cel cu inima vitează!
Tu-mi eşti de altfel îndeajuns de îndrăcit.
Găsesc că-n lume nu-i nimic
Mai searbăd şi mai vrednic de dispreţuit
Decât un drac ce desperează.

Odaia *Margaretei*.

Margareta (singură, la roata de tors):
Liniştea mea,
Odihna toată –
Nu le mai aflu
Ah, niciodată.

Când el lipseşte,
Lumea-i mormânt.
Mă pierd de jale
Şi nu mai sunt.

Sărmanul meu gând
S-a rătăcit.
Sărmanul meu suflet
S-a risipit.

Liniştea mea,
Odihna toată –
Nu le mai aflu
Ah, niciodată.

După el mă uit
Pe geam afară.
După el doar ies
Iară şi iară.

Aleasa-i făptură
Şi-naltu-i mers,
Ochii puternici,
Surâsul neşters,

Johann Wolfgang von Goethe

Vorba-i ce curge
Ca râul vrăjit –
Şi, ah, sărutarea
M-au otrăvit.

Linişte mea,
Odihna toată –
Nu le mai aflu
O, niciodată.

Numai spre dânsul
Pieptul meu creşte,
Inima bate,
Jarul sporeşte.

Să-l sting în săruturi
Ah, de-aş putea,
În văpaia sa
Să pier aş vrea!

Grădina Martei.
Margareta, Faust.

Margareta:
Făgăduieşte-mi, Henric!
Faust:
Tot ce pot.
Margareta:
Dar cu religia cum stai? Spune-mi, te rog.
Om negrăit de bun eşti tu, dar mi se pare
Că nu o preţuieşti prea tare.
Faust:
Simţi că sunt bun cu tine, draga mea?
Pentru cei dragi viaţa eu mi-aş da.
Şi gând nu am de a răpi cuiva biserica.
Margareta:
Nu e de-ajuns, căci trebuie ca să şi crezi în ea!
Faust:
Să cred?
Margareta:
O, de-aş putea să am asupra ta

Înrâurire! Sacramentele nu le cinsteşti!
Faust:
Îşi au şi ele-un rost.
Margareta:
Dar nu le ceri!
La liturghie şi la spovedanie
De mult tu n-ai mai fost.
În Dumnezeu mai crezi?
Faust:
Cine-i acela draga mea, care-ar putea
Să spună: cred în Dumnezeu?!
Preoţi şi înţelepţi de-ai întreba,
Răspunsul lor batjocură ţi s-ar părea
Zvârlită-n faţa celui ce întreabă.
Margareta:
Atunci credinţa ta e slabă.
Faust:
Cuvântul nu-mi răstălmăci, iubita mea.
Căci cine se va-ncumeta
Un nume ca să-i dea,
Şi cine va-ndrăzni
Să spună: cred în el?! –
Au, cine cuteza-va răzvrătire
Spunând: nu cred în el?!
Atotcuprinzătorul, marele inel,
Atoatepăstrătorul
Nu ne cuprinde el pe toţi,
Pe tine şi pe mine-n sine?
Nu se bolteşte cerul colo sus,
Nu ni se-ntinde un tărâm
Spre răsărit şi spre apus?
Nu se ridică-n zări, clipind cu prietenie,
Stelare trupuri din adânc de veşnicie?
Privirile nu se-ntâlnesc, aprinse, line?
Nu te pătrunde până-n suflet
Tot ce se ţese-n taină-n toată firea
Şi-ntru ascunsă arătare lângă tine?
Cât e de mare, inima, cu toate să ţi-o umpli,
Şi dacă-n simţământ te-ncearcă fericirea,
Numeşte-l cum vei crede,

Johann Wolfgang von Goethe

Numeşte-l bucurie! Inimă! Iubire! Dumnezeu!
Un nume eu
Nu am pentru aceasta. Simţământ e totul.
Un sunet gol şi fum e orice nume
Acoperind cu negură un foc ceresc,
Un sâmbure de lume.

Margareta:

Frumos şi bine-i tot ce spui, de iau aminte.
Şi preotul o spune cam la fel,
Pe-alocuri foloseşte doar alte cuvinte.

Faust:

O spun sub ceruri inimile toate
Şi fiecare-n limba sa,
De ce n-aş spune-o şi eu într-a mea?

Margareta:

Te-ascult şi-aproape cred că este-aşa.
Dar lucrurile nu sunt drepte pe deplin.
Prin legea ta – nu eşti creştin.

Faust:

Copil. Ce drag copil!

Margareta:

Nu-mi face nicio bucurie
De-a te vedea-n asemenea tovărăşie.

Faust:

Cum?

Margareta:

Omul care te-nsoţeşte
În suflet ură numai – îmi trezeşte.
Nimic în viaţa mea până acum
Un junghi sub coaste nu mi-a dat, precum
Ăst om, ce inima mi-o strică.

Faust:

Nu-ţi fie frică.

Margareta:

Când e de faţă, sângele se-nfurie în mine,
Şi doar eu nu vreau decât bine.
Pe cât doresc să te-ntâlnesc,
Pe-atât de omu-acesta mă-ngrozesc.
Şi nu ştiu cum, la orişice ticăloşie
Din parte-i inima s-aşteaptă.

Dar Dumnezeu mă iartă dacă sunt nedreaptă.
Faust:
Năstruşnici trebuie să fie,
Ciuvici[53] căzute ca din lună
Şi buruieni de-asemeni de tot soiul.
Margareta:
N-aş vrea să facem casă împreună.
De câte ori pe uşă intră
Priveşte a batjocură şi cată să se-ncrunte.
Îl vezi că nu se încălzeşte de nimic
Şi-i este scris pe frunte
Că nu-i în stare de-a iubi vreun suflet.
Mă simt aşa de bine-n braţul tău,
Aşa de liberă, mă ia aşa de cald,
De nu m-ar sugruma ăst spirit rău.
Faust:
Tu, înger, cum le simţi pe toate.
Margareta:
Aceasta, într-atât mă copleşeşte, că
De câte ori e lângă noi, mă prind păreri netoate
Că nu te-aş mai iubi.
Când e aici, îmi amuţeşte rugăciunea.
Şi-aceasta-mi mistuie fiinţa.
Henric, nu simţi şi tu la fel?
Faust:
N-ai încotro. Antipatia te încearcă.
Margareta:
Va trebui să plec acum.
Faust:
O, niciodată
Nu voi putea să-ţi stau alături
Un ceas măcar, şi piept la piept să se pătrundă
Suflet de om, suflet de fată?
Margareta:
Dac-aş dormi în casă, singură, ce bucuros
Deschis zăvorul l-aş lăsa la noapte.
Măicuţa însă prea adânc nu doarme,
Şi aş muri pe loc, de ne-ar vedea.

53 *Ciuvică* – cucuvea.

Johann Wolfgang von Goethe

Faust:
De n-aş şti sfat, aş fi nătâng.
Ţine sticluţa-aceasta. – Picuri trei
În băutura ei – îi învălesc
Natura-n somn plăcut şi-adânc.
Margareta:
Cum mă silesc să fiu pe voia ta!
Nădăjduiesc că picăturile nu-i vor strica.
Faust:
Te-aş sfătui eu oare, de-ar fi altfel?
Margareta:
Ajunge doar să te privesc pierdută, ca
S-apuc pe cale după vrerea ta.
Făcui şi până-acum atâtea pentru tine,
Că de făcut, nimic aproape nu-mi rămâne.
(Pleacă.)

Apare Mefistofel.

Mefistofel:
Plecă maimuţa?
Faust:
Iar ai spionat?
Mefistofel:
Prinsei pe larg şi bine, ce prinsei,
Domnule doctor, azi aţi fost catihetizat!
Nădăjduiesc să vă priiască vorba ei.
Sunt fetele grozav interesate
Să ştie dacă cineva e credincios,
Căci dacă cineva credinţei se supune,
Acela li se va supune
Şi lor, şi astfel totul se înlănţuie frumos.
Faust:
Ce monstru eşti! Nimic nu vezi
Pe drumul drept şi mare.
Nu vezi, cum sufletul acesta, drag, fidel,
Plin e de credinţa sa, ce singură
Mântuitoare i se pare?
Nu vezi cum sufletul acesta
Se zbate sfânt îngrijorat

Că e pierdut cel mai iubit bărbat?
Mefistofel:
O, senzual, suprasensibil peţitor,
Pe unde-ai mas?
Te poart-o fetişcană binişor de nas.
Faust:
Tu, corcitură de noroi şi foc!
Mefistofel:
E plină mintea fetei de invenţii,
Că trebuie să sar pe loc.
Când sunt de faţă, fata nu se simte bine.
Şi straşnic se pricepe în fizionomie,
S-a întrecut cu învăţatul!
Sub mască-mi dibuieşte nu ştiu ce intenţii.
Simte pesemne c-aş putea să fiu un geniu,
Sau poate chiar împieliţatul.
– Ei, şi la noapte?
Faust:
Ce îţi pasă?
Mefistofel:
Îmi am şi eu aici plăcerea mea.
Iacă-mi pasă!

La fântână.
Margareta şi *Liza,* cu ulcioare.

Liza:
N-ai auzit nimica de Barbara?
Margareta:
Niciun cuvânt.
Rar umblu printre oameni.
Liza:
E sigur însă, căci vecinele mi-au spus.
Culegi, ce sameni.
I s-au închis cărările-nsfârşit.
Şi cum făcea pe nobila şi-aleasa!
Margareta:
Ce s-a-ntâmplat?
Liza:
Nimic deosebit!

Hrăneşte doi, când bea şi când mănâncă.
Margareta:
Ah!
Liza:
A păţit-o, cum era de aşteptat.
Şi cât s-a rupt după băiat!
Câte plimbări
Prin sate şi la joc sub tei.
Şi trebuia să fie-ntâia, pretutindeni.
Umbla la mese
Cu pastete[54], vinuri şi mâncăruri, fel de fel.
Credea că e ceva de frumuseţea ei.
Şi-a fost atât de necinstită
Că nu se ruşina
Să ia şi daruri de la el.
Să-ndure mângâieri,
Şi strângeri de tot soiul,
E de mirat că floricica nu mai e?
Margareta:
Sărmana!
Liza:
Doar nu cumva îţi pare rău de ea?
Când noi stăteam noaptea la tors
Şi mama nu ne-ngăduia
Să mergem jos,
Ea petrecea lângă mândruţul ei
În faţa uşii, pe podmol[55],
Şi-n întuneric mai vârtos.
Şi nici un ceas nu le era
Destul de lung.
Ca mâne o ajung
Canoanele, şi-a ispăşi!
Margareta:
O va lua desigur de nevastă,
Oricum ar fi.
Liza:
Doar nu-i nebun. Un tânăr ca acela

54 *Pastet* – pateu.
55 *Podmol* – prispă.

Mai are lărgământ şi-n altă parte.
A şi plecat şi-acum e hăt departe.
Margareta:
Aceasta nu-i frumos.
Liza:
Şi chiar dacă... frumoasa-ar izbuti,
Să-şi ducă la altar flăcăul,
I-a merge rău, zău, cu binele ca şi cu răul.
I-or smulge junii de pe cap alba cunună
Şi noi în poartă îi vom pune mătrăgună.
(Pleacă.)
Margareta (mergând spre casă):
Cum mă dădeam mai ieri bârfelii rele,
Vreo biată fată când călca alături.
Ce vorbe limba nu găsea şi cât de grele,
Când altele se pomeneau greşind.
Oricât o înnegream, funinginea zburând
Nu-mi apărea destul de neagră.
Şi singură mă încredeam, măreaţă.
Şi iat-acum asupra mea greşeala-ntreagă.
Dar cel ce mă împinse la păcat,
Doamne, ce bun a fost şi cât de drag!

Loc de refugiu între zidurile cetăţii.
În firida unui zid, un chip cioplit al *Maicii Preciste.*
Ulcioare cu flori în faţă.

Margareta (pune flori proaspete în ulcioare):
Apleacă-ţi faţa,
Îndurerato, te apleacă,
Ridică de pe mine ceaţa.

Tu, cu făptura toată
De suferinţă sfâşiată,
Priveşti la fiul de pe cruce.

Privirea ţi se duce
Către cerescul Tată,
Să-ţi curme suferinţa.

Johann Wolfgang von Goethe

Îmi sfâşie fiinţa
Ce chin şi cine-l simte?
Tu singură, tu ştii
Ce inima-mi îndură.
Mi-e sufletul la gură
Şi nu mai am cuvinte.

Oriunde-aş merge,
Vai mie, vai şi iară vai.
Ah, inimă, de ce nu stai?

De ies pe poartă,
Întreb ce rost mă poartă?
Ce rost amar, nătâng?
Plâng, plâng, şi iară plâng.

Vezi, florile-n fereastră
Cu lacrimi le-am udat,
Când pentru tine,
Maică în zori le-am adunat.

În odăiţă dimineaţa
Când soarele a dat,
De jale doborâtă
Mă mai găsi în pat.

Ajută-mă, mă scapă
De moarte şi ruşine.
Apleacă-te, te-apleacă
Ah, Maică peste mine.

Noapte.
Stradă. În faţa casei *Margaretei*.
Valentin, soldat, fratele Margaretei.

Valentin:

La chefuri câteodat’ se întâmpla
S-aud cum unul-altul pieptul îşi bătea.
Flăcăi săreau să preamărească
A fetelor virtute ca o floare

Şi-şi înecau pe urmă lauda c-un pahar.
Pe coate răzimat stăteam în linişte nepăsătoare.
Verzi şi uscate îmi treceau pe la ureche.
Eu barba-mi mângâiam zâmbind,
Paharu-l ridicam spunând:
Dar este una-n toată ţara
Asemenea să fie surioarei mele,
Să facă Margaretei vrednică pereche?
Când o prinsoare se făcea, ciocneam
Paharele. Unii spuneau: „E drept,
Podoabă-i ea, ca ea nu-i alta-n neam.”
Cum amuţeau lăudăroşii! – Şi acum?
Îmi vine părul să mi-l smulg din cap,
Şi pe pereţi să sar! Şi nicăiri nu mai încap.
Orice nemernic poate să-mi aducă
Injurii; trebuie să stau ca un datornic,
Şi să asud de teama unei vorbe
Şi-a-nţepăturilor ce cad statornic.
Şi chiar dac-aş putea grămadă să-i izbesc,
Dar mincinoşi cum să-i numesc?

Cine s-apropie? De nu mă-nşel,
Sunt doi. Vin furişaţi, vin doi deodată.
De-ar fi să fie el,
De ceafă-l prind. Viu nu-mi mai scapă.

Faust şi *Mefistofel.*

Faust:
Cum la fereastr-acolo, în capelă,
Feştila pâlpâie în candelă arzând,
Cum întunericul se-ngroaşă prin unghere
Jur împrejur lumina copleşind,
La fel simt noaptea-n pieptul meu sporind.
Mefistofel:
Şi eu mă simt ca un pisoi
De dor tânjind, care se suie
Pe-acoperiş, pe lângă horn se dă
Şi-n zid implântă gheare-cuie.
Simt un amestec de virtute şi de dor,

Johann Wolfgang von Goethe

Un pic de poftă de hoţie.
Aşa s-anunţă-n mădulare
Splendoarea unei nopţi de valpurgie.
Poimâne fi-va noaptea aşteptată
Şi priveghem încă de azi
Să nu ne scape negustată.
Faust:
Se va-nălţa-n răstimp comoara
Ce adineaori licărind ne-ademenea?
Mefistofel:
Foarte curând simţi-vei bucuria
De-a ridica de subt pământ căldarea.
Deunăzi străbătui cu ochii glia.
Sunt galbeni cu figuri de leu în ea.
Faust:
Nicio brăţară nu-i? Sau vreun inel?
Iubita să mi-o-mpodobesc cu el?
Mefistofel:
Văzui ceva, părea să fie un colan,
De strâns în jurul gâtului, ca de mărgean.
Faust:
Ce bine. Ştii, îmi pare rău
Să merg la ea fără un dar.
Mefistofel:
E dulce, dac-o faci mai rar,
Să guşti ceva şi fără dar.
Acum când cerul arde de lumini,
Vei auzi ce cânt pe buze-mi vine.
Un cântec am să-i cânt, moral,
S-o-nnebunesc cum se cuvine.
(Cântă la chitară.)
Ce faci, Catinco, pe la poarta
Drăguţului în zori de zi?
Ca fată el te ia-n primire,
Ca fată însă n-ei ieşi.

Bagă de seamă, când iubeşti,
La poarta mândrului nu sta.
De s-a făcut, atunci adio
Şi noapte bună, fata mea.

Bagă de seamă că e hoţ
Drăguţul tău – nimic nu-i da,
Iubeşte-l, dar nimic nu-i da,
Făr’ de inel la mâna ta.
Valentin (înaintează):
Pe cine vrei s-atragi în cursă?
De unde, blestemate, ’ţi ai învăţul?
La dracu mai întâi chitara!
La dracu-apoi şi cântăreţul!
Mefistofel:
Chitara-i spartă! Nicio pagubă de ea!
Valentin:
Începe-acu şi despicarea frunţilor.
Mefistofel (către Faust):
Răsune strada!
Domnule doctor, înainte! Sprinten!
Strâns lângă mine, scoateţi spada.
Eu vă conduc şi eu veghez.
Daţi înainte, eu parez.
Valentin:
Parează lovitura-aceasta!
Mefistofel:
Bucuros!
Valentin:
Şi pe aceasta!
Mefistofel:
De ce nu?
Valentin:
Doar nu eşti dracul însuşi care dai?!
Ce e? Îmi amorţeşte mâna!
Mefistofel (către Faust):
Hai străpunge!
Valentin (cade):
Vai!
Mefistofel:
S-a domolit nemernicul!
Dar repede! Să dispărem de grabă!
S-a şi iscat pe străzi cumplită larmă.
Mă ştiu tocmai prea bine cu poliţia,

Dar cu judeţul sângelui nu e tocmeală.
Marta (la fereastră):
Ieşiţi! Ieşiţi!
Margareta (la fereastră):
Un felinar aduceţi!
Marta (ca mai sus):
Bătăi şi strigăte! Încăierare! Răfuială!
Norod:
Unul a şi căzut!
Marta (ieşind):
Dar ucigaşii! Au fugit?
Margareta (ieşind):
Cine-i aci, căzut în sânge?
Norod:
E fiul maniei tale!
Margareta:
Doamne-Dumnezeule! Ce nenorocire!
Valentin:
Mor. Doar un cuvânt icnit
Şi-apoi totu-i sfârşit.
Ce staţi aci, femei! De ce vă tânguiţi?
Apropiaţi-vă şi ascultaţi ce am de spus!
(Toate vin împrejurul lui.)
Tu, Margareto, vezi, eşti încă tânără,
Şi minte nu ai de ajuns.
Te porţi urât şi rău.
Ţi-o spun aşa-ntre patru ochi.
O curvă eşti, nu-ţi fie de deochi.
Margareta:
Ce vrei să spui? Fratele meu!
Tu, Doamne-Dumnezeul meu!
Valentin:
Pe Domnul-Dumnezeu să-l laşi din joc.
S-a întâmplat cum s-a-ntâmplat.
Va fi cum poate să mai fie.
Ai început cu unul în secret şi pe vecie.
Dar alţii vor veni în loc.
Când o duzină te-or avea,
Întreg oraşul va urma.

Ruşinea, când se naşte,
În lume e ţinută ca-ntr-o ceaţă,
Şi vălul nopţii i se pune
Peste urechi şi peste faţă.
Rămâne o dorinţă îndeobşte,
Să fie sugrumată, fără amânare,
Dar când mai creşte, când e mare,
Se plimbă dezvălită-n plină zi,
Deşi frumoasă în răstimp nu deveni.
Cu cât obrazul i se urâţeşte,
Cu-atât să se arate ea doreşte.

Cu-adevărat întrezăresc venind o dată
Un ceas, când bravii cetăţeni
Te-or ocoli, tu stricăciune întrupată,
Ca pe-un cadavru infectat.
În pieptu-ţi inima să despereze
Când ei te vor privi în faţă.
Tu lanţ de aur nu vei mai purta
Cât s-a lungi a ta viaţă,
Lângă altar nu vei mai sta,
N-ai să mai mergi la joc cu guler dantelat.
Într-un ungher de jale, ’ntunecat,
Să te ascunzi cu cerşetorii şi schilozii.
Şi dac-atuncea Dumnezeu te va ierta,
Pe pământ să fie totuşi blestemată ziua ta.

Marta:

Dă-ţi sufletul, să se îndure Dumnezeu
De el. Nu mai huli, că e păcat.

Valentin:

Dac-aş putea, codoşcă păcătoasă,
Gâtul să ţi-l sucesc şi vinele uscate,
Aş mai avea nădejde, sus în ceruri
Iertare să găsesc pentru păcate.

Margareta:

O, frate drag, ce chin de iad!

Valentin:

Să ţi se curme lacrima. Asta ţi-o spun,
Căci lepădându-te de cinstea ta
Mi-ai dat tu lovitura cea mai grea.

Johann Wolfgang von Goethe

Prin somnul morţii şi prin praf
Eu trec la Dumnezeu
Ca un soldat şi ca un brav.
(Moare.)

În Dom.
Recviem. O orgă şi cântare.
Margareta în mijlocul norodului.
Spiritul rău la spatele Margaretei.

Spiritul rău:
Altfel te simţeai, altfel. Margareta,
Când încă nevinovată
La altar veneai,
Când din ceaslov
Rugăciuni citeai,
Loc în inimă făcând
Jumătate jocului,
Jumătate Domnului.

Margareta,
Unde-i gândul, unde capul?
În inima ta
Ce faptă rea?
Te rogi pentru măicuţa ta
Care din vina ta a adormit?
Pe pragul tău ce sânge e?
Sub inimă
Nu ţi se mişcă o făptură,
Înspăimântându-te?
Ce presimţiri te iau?
Margareta:
Vai! Vai!
Dac-aş scăpa de gândurile
Ce vin şi trec, şi iarăşi vin
Împotriva mea!
Cor:
Dies irae, dies illa

Solvet saeclum in favilla.[56]
(Orgă.)
Spiritul rău:
Amărăciunea te cuprinde.
Trâmbiţa din urmă sună.
Se cutremură mormintele –
Şi inima ta,
Alcătuită din nou
Din liniştea de scrum,
În chinuri de flăcări
Se trezeşte!
Margareta:
De-aş putea să plec de-aici!
Orga îmi taie răsuflarea,
Cântarea îmi destramă
Inima.
Cor:
Judex ergo cum sedebit,
Quidquid latet, adparebit,
Nil inultum remanebit[57].
Margareta:
Ce strâmt e locul.
Stâlpii s-apleacă,
M-apasă bolţile.
– Aer!
Spiritul rău:
Acopere-ţi faţa. Păcatul şi ruşinea
Ascunse nu rămân.
Aer? Lumină? Vai ţie!
Cor:
Quid sunt miser tunc dicturus?
Quem patronum rogaturus,
Cum vix justus sit securus?[58]

---

56 Din imnul închinat judecăţii din urmă, atribuit lui Toma de Celano, poet religios medieval. În traducere: *„Ziua mâniei, ziua aceea va preface lumea în cenuşă”,* (lat.).
57 *„Când judecătorul va şedea, tot ce-i ascuns va ieşi la iveală. Nimic nu rămâne nerăzbunat”,* (lat.).
58 *„Ce voi spune atunci, nenorocitul de mine? Ce ocrotitor voi ruga să mă ajute? Când numai cel drept este fără de grijă”,* (lat.).

Spiritul rău:
Iluminaţii îşi întorc
De la tine faţa,
Se sfiesc să-ţi întindă mâinile
Purificaţii!
Vai!
Cor:
Quid sum miser tunc dicturus?
Margareta:
Vecină, daţi-mi sticluţa!
(Cade în leşin.)

Noaptea valpurgică[59].
Peisaj muntos. Regiune între Schierke şi Elend.
Faust, Mefistofel.

Mefistofel:
N-ai vrea o mătură, să zbori cât ai clipi?
Un ţap din parte-mi mi-aş dori.
Pe calea-aceasta-ntortocheată suntem încă
Departe de a noastră ţintă.
Faust:
Cât timp mă ţin puterile la glezne,
Acest toiag cu noduri îmi ajunge,
A prescurta cărarea e aşa de lesne,
Dar fără de folos.
S-o iei prin văi ca printr-un labirint,
Să urci vreun colţ de stâncă
Din care apele descind,
Aceasta-i vraja ce încântă.
O primăvară nouă ţese lângă drum.
Şi brazii negri se trezesc de-acum.
Prin sânge ne încearcă anotimpul căldicel.
Mefistofel:
Eu, drept să-ţi spun,

59 Noaptea „valpurgică”, de la sfânta Valpurgis, a cărei zi era la 1 mai. Dracii şi vrăjitoarele şi-ar fi ales noaptea aceasta pentru preamărirea Satanei, din mânie împotriva Valpurgiei, care ar fi dus o viaţă prea sfântă.

Nimic nu simt din el.
Iernatic timp eu simt în mine,
Că mi-aş dori zăpezi şi ger pe cale.
Ce jalnic se ridică discul, într-o parte ros,
Al lunii, luminând doar slab în vale,
Că te loveşti la fiecare pas
De stânci, silindu-te să faci popas,
Îngăduie să chem o luminiţă,
Rătăcitoare vâlvă, ce se vede-arzând.
Hei, prietenă! N-ai vrea să vii la noi?
De ce să arzi zadarnic peste baltă stând?
Fii bună, luminează-ne în sus, la amândoi!
Luminiţa rătăcitoare:
Aş vrea cu drag
Dorinţa să v-o împlinesc,
Noi însă ne mişcăm
Aşa-n zig-zag.
Mefistofel:
Într-al diavolului nume
Să mergi drept înainte!
Altfel te suflu şi te sting.
Să iei aminte!
Luminiţa rătăcitoare:
Sunteţi se pare, domnul casei.
Să vă slujesc aş vrea mereu.
Dar nu uitaţi că muntele
E azi nebun, şi dac-o luminiţă,
Rătăcitoare cum sunt eu,
O să v-arate drumul,
Să fiţi cu oarecare-ngăduinţă!
Faust, Mefistofel, Luminiţa (cântând cu schimbul):
Într-a visurilor sferă
Am intrat, precum se pare.
Du-ne bine pe cărare
Ca s-ajungem fără staţii
În pustii şi large spaţii.

Cât de repede copacii
Toţi în urmă au rămas.
Cum s-apleacă vârfuri, steiuri,

Johann Wolfgang von Goethe

Alte trec şi iară alte,
Şi cum sforăie pe nas
Stâncile cu feţe-nalte!

Printre pietre, printre ierburi,
Râuri vin, grăind din unde.
Freamăt, cântec auzim?
Jale dulce de iubire.
Glasuri din cerească fire?
Ce sperăm şi ce iubim!
Şi ecoul, ca legenda
Altor timpuri, ne răspunde.

Buha uhuie pe-aproape
Repetându-şi vorba scurtă.
Gaiţa şi cucuvaia
Se ţin treze laolaltă.
Mişună tritoni prin baltă.
Ce picioare şi ce burtă!
Rădăcinile ca şerpii
Se ivesc să ne-nspăimânte.
Caracatiţe-ntind braţe
Călătorii să-i agaţe
Pe cărările prea strâmte.
Pestriţă, şorecăria
Din dumbrăvi pe câmpuri iese,
S-a pornit să umple firea.
Iară colo licuricii
Zboară-n pâlcuri tot mai dese
Rătăcindu-ne privirea.

Spune-mi, soaţe, stăm noi oare
Sau ne ducem pe picioare?
Totul pare că se-nvârte,
Spaţii cresc şi se dezumflă,
Iar lumini rătăcitoare
Tot mai înteţit se umflă.
Mefistofel:
Ţiue-te viteaz spre piscuri!
O mirare-n cale-ţi cade.

Ţine-te, să vezi în noapte
Cum în munte Mamon arde.
Faust:
Resfrângere ca de auroră
Ciudat răzbate prin temeiuri,
Până-n adâncuri de prăpăstii
Străbaţi cu ochii pe sub steiuri.
Se-nalţă aburi, neguri în fuioare,
Prin văluri luminează o dogoare.
Jeraticul se-ntinde ca un fir
Să dea-n afară ca izvoare.
Sub văi se risipeşte-n mii de vine,
S-adună în ungher, ca-ntr-o strâmtoare.
Scântei, în preajmă, sar mănunchiuri,
Nisip de aur strâns pe trunchiuri.
Priveşte numai, cum din valea-adâncă
S-aprinde până sus peretele de stâncă.
Mefistofel:
Nu luminează splendid domnul Mamon
Palatul, care-l ai în faţă?
Norocul tău că l-ai văzut!
Nerăbdători vin oaspeţii prin ceaţă.
Faust:
Cum zboară vâlva vântului!
Ce lovituri îmi dă în ceafă!
Mefistofel:
De stâncă ţine-te, de coastele pământului,
Altfel te-azvârle în prăpastia mormântului.
De negură se-ngroaşă noaptea.
Ascultă, cum trosneşte prin păduri departe!
Înspăimântate bufniţele zboară.
Ascultă, cum pilaştrii se despică,
Ai veşnic verzilor palate.
Ascult-a crengilor sfărmare şi lovire,
Al trunchiurilor aspru durduit,
A rădăcinilor şi pietrelor scrâşnire!
În groaznică devălmăşie
Cad toate peste toate,
Iar peste-abisuri, peste stâncile sfărmate
Văzduhurile urlă, norii trec în gloate.

Johann Wolfgang von Goethe

Auzi tu glasuri pe-nălţime? Glasuri
Când mai departe, când aproape lângă tine.
Întregul munte, cât de mare
Se cutremură de vrajă şi cântare.
Vrăjitoarele (în cor):
Noi vrăjitoarele suim la munte.
Fir verde dă din galbenul grăunte.
Acolo se adună feţe ca arapii.
Urian[60] stăpânul pe-nălţime şade.
Urcăm, urcăm, şi piatra cade.
Put vrăjitoarele şi ţapii.
Glas:
Ţinându-şi mânile la ceafă
Bătrâna Baubo[61]-ncalecă o scroafă.
Cor:
Să mi-o cinstiţi cu vrednice cuvinte!
Bătrâna Baubo înainte! Înainte!
Voinică-i scroafa, pe ea muma,
Urmează vrăjitoarele acuma.
Glas:
Pe unde ai venit, pe care cale?
Glas:
Chiar peste Piatra Mare.
În cuibul bufniţei privii odat'.
Ce ochi făcu, cum s-a holbat!
Glas:
La dracu! Ce zorită eşti!
Răstorni ce-apuci şi unde-ajungi, loveşti!
Glas:
Pe mine m-a zdrelit în goană.
Ce rană îmi făcu! Ce rană!
Vrăjitoarele (în cor):
Drumul e lung, drumul e lat,
Ce-nseamnă-atâţia laolalt'?
Cum zgârie mătura! Furca înţeapă!
Se-năbuşă pruncul. Muma crapă.

---

60 Urian – un nume al Satanei.
61 Baubo – alt uume al Hecatei, zeiţa nopţii, sau un personaj feminin din misterele zeiţei Demetra.

Maistrul vrăjitoarelor şi jumătate de cor:
Ca melcii-naintăm, încet, cuminte.
Femeile sunt toate înainte.
Pe drumul ce la dracu duce
Cu mii de paşi femeia ne întrece!
Opreşte-te şi fă-ţi o cruce!
Cealaltă jumătate de cor:
Femeia (să ţi-o spună corul cestălalt)
Cu paşi o mie-şi face calea.
E drept, dar ce mai calea-valea,
Bărbatu-o face dintr-un salt.
Glas (de sus):
Veniţi la noi! Veniţi la noi!
Glasuri (de jos):
Cu bucurie am urca acolo sus!
Spălate suntem şi curate lângă lac,
Însă nerodnice în veac.
Amândouă corurile:
Tace vântul, steaua zboară,
Se resfrânge luna-n rouă.
Murmură un cor de vrajă.
Focuri stau pe culmi de strajă.
Glas (de jos):
Opriţi-vă! Opriţi-vă!
Glas (de sus):
Cine strigă de sub creastă?
Glas (de jos):
Luaţi-mă cu voi! Luaţi-mă!
De ani trei sute urc. Cine mă ia?
Dar vârful nu-l mai pot atinge,
S-ajung la cei de seama mea.
Amândouă corurile:
Te poartă mătura şi ţapul.
Cum doreşti şi cum ai vrut.
Cel ce astăzi nu se-nalţă
E pe veci pierdut-pierdut.
Vrăjitoare neîmplinită (jos):
Ce departe-s ceilalţi sus!
Pe urma lor cu greu mă ţin.
Acasă linişte nu am,

Aicea am şi mai puţin.
Corul vrăjitoarelor:
Curaj dă alifia rea.
O zdreanţă-i bună de vântrea.
Corabie-i orice covată.
De nu zbori astăzi, nu zbori niciodată!
Amândouă corurile:
Când piscului îi dăm ocol,
Descindeţi voi pe locul gol.
Şi-acoperiţi poiana înc-o dat'.
Cu neamul vostru blestemat.
(S-aşază.)
Mefistofel:
Se-mpinge totul, se loveşte fremătând,
Ce vuiet pretutindenea, ce gureş vânt!
Cum scânteiază, ce putoare şi cum arde!
Un element vrăjitoresc cu-adevărat!
De mine să te ţii, alături laolalt',
Căci altfel elementul ne desparte.
Hei, unde eşti?
Faust (în depărtare):
Aicea-s!
Mefistofel:
Te-a şi dus aşa departe?
De dreptul meu voi face uz! De-acum, noroc!
Căci sunt stăpân aici! Vreau loc!
Boierul diavol vine! Vreau loc!
Aşa, agaţă-te de mine, doctore, mai bine.
Ca să ieşim c-o opintire din acest vârtej.
E-o nebunie-aici chiar pentru mine.
Alături, colo, o lumină-aparte,
M-atrage către-acele tufe de-adăpost.
Stai lângă mine. Unde-ai fost?
Faust:
Tu, spirit gata-a contrazice totdeauna!
Condu-mă, dacă vrei. Ce zici, fac!
Gândesc că totul e cum trebuie să fie.
Mergem la Muntele Nebun.
Căci noaptea e de valpurgie.
Mefistofel:

Ce flăcări colorate! Iată
Vioaie, pestriţă, o ceată.
Printre mărunţi ţi-e dat
Să nu fii singur niciodat'.

Faust:

Acolo sus mai bucuros m-aş duce,
Jeratic văd, vârtej şi fum.
Mulţimea-şi face către Rău un drum,
Acolo multe taine se dezleagă.

Mefistofel:

Dar multe taine se şi leagă,
Înalta lume las-o, că-i degeaba zgomotoasă.
Mai bine stăm pe-această treaptă joasă.
Se ştie doar, scumpe ortac,
Că-n lumea mare şi micuţe lumi se fac.
Aici vedem aproape goale
Mulţimi de vrăjitoare junioare.
De dragul meu fii prietenos,
Te osteneşti puţin, dar hazu-i mare.
Aud sunând cimpoaie şi vioare.
Lărmuitoare sunt! Dar te-i obişnui la cotitură,
Înaintează. Vino. Merg 'nainte.
Voind să-ţi fac o nouă legătură.
Amice, ce mai spui? Un spaţiu mic
E-acesta? – Priveşte. Nu-i dai de sfârşit!
Şi focuri, sute, ard în rând.
Ce gureş se petrece-aici! Şi se dansează.
Se bea şi se iubeşte.
Mai ai alt gând?

Faust:

Introducându-ne aici, cum te prezinţi?
Îl faci pe vrăjitorul sau pe dracul?

Mefistofel:

Obişnuiesc, ce-i drept, incognito să umblu.
Dar într-o zi de lucitoare gală,
Ţi-arăţi şi ordinul ce-l porţi.
N-am fost distins cu-al Jartierei[62], cum socoţi.

---

62 *Ordinul Jartierei* – ordin cavaleresc, instituit în Anglia de regele Eduard al III-lea, în anul 1348.

Johann Wolfgang von Goethe

Copita însă-mi face mare fală.
Vezi melcul cela? Se târăşte-agale.
Cu faţa sa pipăitoare
M-a şi adulmecat pe cale.
Chiar de-aş voi, eu n-aş putea să mă dezmint.
Ei, vino numai. N-aştepta îndemn şi-alint.
De la un foc vom trece la alt foc.
Un peţitor sunt eu, tu umbli să te-nsori.
Vino, să ne fie de noroc!
(S-apropie de unii, care şed în preajma unor cărbuni pe cale de a se stinge.)
Ce dregeţi, domnilor, cărunţii mei, pe-aici?
V-aş lăuda de v-aş vedea în hora prea frumoasă,
Încercuiţi de freamătul juneţii.
Destul stă singur fiecare-acasă.
Generalul:
Cine mai are-ncredere-n noroade?
De-ai fi făcut oricâte şi-orice fapte!
Popoarele la fel sunt cu femeile,
În ochii lor cei tineri au întâietate.
Ministrul:
De drumul drept departe-s azi cu toţii.
Eu preaslăvesc pe cei de altădată.
Căci, evident, când noi eram în frunte,
Fu epoca de aur cea adevărată.
Parvenitul:
Prea găgăuţi n-am fost nici noi,
Căci am făcut ades ce nu se cuvenea.
Dar toate-s răsturnate-acum,
Când tocmai încercam a conserva.
Autorul:
Prilej azi nu mai ai de a citi vreo carte
De un conţinut isteţ măcar în parte.
Iar cât priveşte generaţia numită june,
Ea n-a fost niciodată mai sfătoasă, mai nebună.
Mefistofel (care pare dintr-o dată foarte bătrân):
O, da, poporu-i matur de judeţul de apoi,
Căci eu ultima oar-aici pe munte vin.
Deoarece butoiul meu sloboade numai drojdii,
E sigur că şi lumea e-n declin,

Vrăjitoarea (vânzând vechituri):
Nu-mi treceţi, domnii mei, numai aşa
Pe-alături. Un prilej atât de rar
Să nu mi-l pierdeţi. Marfă bună am
Şi felurită. Fiecare lucru e un dar.
Din aste vechituri întinse pe tarabă,
Alegeţi ce doriţi, degrabă.
Noroc să vă aducă şi din plin,
Căci printre-atâtea mari şi mici
Niciuna nu-i vreo pagubă să nu fi pricinuit.
Niciun pumnal aici
Să n-aibă amintiri de sânge risipit.
Niciun potir, din care
Să nu se fi băut mistuitor venin,
Un singur giuvaer nu e, prin care o femeie
Să nu fi fost adusă ca să cadă,
Şi printre arme ruginite – nicio spadă
Să nu fi rupt un legământ de frate,
Să nu fi spintecat vrăjmaşul pe la spate.
Mefistofel:
Mătuşă, te pricepi cam rău la timpuri
Şi parcă nu vii din vileag.
Spre noutăţi îndrumă-ţi grija,
Căci numai noutăţile ne-atrag.
Faust:
Să nu mă pierd. Se-nvârte ţeasta.
Ce rară liturghie mi-e aceasta!
Mefistofel:
Te ia în sus vârtejul, într-adins.
Crezi că împingi, dar eşti împins.
Faust:
Cine-i aceasta?
Mefistofel:
Priveşte-o mai de-aproape, bine.
Aceasta e Lilit[63].
Faust:
E cine?

63 Lilit – după anumite legende rabinice, întâia soţie „demonică” a lui Adam. Se spunea că ea ar apărea în noaptea valpurgică.

Mefistofel:
Soţia cea dintâi a lui Adam.
Să te păzeşti de păru-i năzdrăvan,
Cu care orişice frumuseţe-ntrece.
De-atinge pe un tânăr cu şuviţa,
Ea nu-l mai las' aşa curând să plece.
Faust:
Aici stau două, o bătrână şi o junǎ.
Să le cântăm şi noi în strunǎ.
Mefistofel:
Nu are-n noaptea asta nimeni pace,
Un dans însă ce rău ne-ar face?
Faust (dansând cu tânăra):
Un vis frumos visai odată.
Zării un pom cu frunza latǎ,
Cu două mere-ascunse bine.
Am vrut să le culeg de-ndată.
Frumoasa:
Sunt de dorit asemeni fructe,
Precum din paradis se ştie.
Că şi-n grădina mea sunt mere,
Eu simt o mare bucurie.
Mefistofel (dansând cu bătrâna):
Un vis nebun visai odată.
Zării o salcie crăpată.
Avea o gaură cam mare.
Dar şi aşa plăceri sunt rare.
Bătrâna:
Din inimă i-aduc salutul
Boierului purtând copită.
O groasă... ţină gata
Pentru asemenea ispită.
Proctofantasmistul[64]*:*
Fantasme blestemate,
Mai îndrăzniţi a face tărăboi?

64 Prin personajul proctofantasmistului, Goethe îl caracterizează pe *Friedrich Nicolai* (1733-1811). Nicolai a făcut Academiei din Berlin o comunicare, în care arăta că, din pricina unor tulburări arteriale, el „vedea" spirite. De aceste halucinaţii s-ar fi vindecat printr-o cură de „lipitori".

N-am demonstrat eu oare
Că spiritele n-au picioare?
Şi-acum dansaţi la fel cu noi!
Frumoasa (dansând):
Ce vrea la balul nostru, individul?
Faust (dansând):
Acela-i pretutindeni cu lumina lui cea trează.
Când alţii joacă, el apreciază.
Un pas, pe care nu-i în stare-a-l critica,
E ca şi cum nici nu s-ar întâmpla.
Se-nfurie de-a binelea, de-ndată ce înaintăm,
C-aşa-i e firea.
De-ar fi să vă-nvârtiţi în cerc,
Aşa cum el în vechea-i moară[65] face,
Aceast-ar fi o treabă ce i-ar place,
Îndeosebi dacă i-aţi cere învoirea.
Proctofantasmistul:
Pe-aici îmi sunteţi, încă tot pe-aici?
Voi, spirite de rând,
Să dispăreţi n-aveţi de gând?
Nici chiar în epoca luminii?
Un neam drăcesc de reguli nu întreabă.
Suntem atât de luminaţi,
Dar spiritele tot se mai găsesc în treabă.
Ce nebunii n-am măturat din ăst ţinut!
Dar aerul nu se purifică. De necrezut!
Frumoasa:
E timpul să-ncetaţi a plictisi!
Proctofantasmistul:
Îngăduiţi-mi să v-o spun în faţă:
Nu sunt dispus a suporta
Vreun despotism spiritual de niciun fel.
Cu duhul meu nu-l pot exercita.
(Se dansează mai departe.)
Nimic nu-mi reuşeşte astăzi, precum văd.
Pe munte însă tot m-avânt,

65 „Moara” este tipografia lui Nicolai, care publica revista literară *Allgemeine Deutsche Bibliothek* (1765-1798).

Şi sper să-nfrâng pe diavoli şi poeţi[66]
Încă-nainte de-a pleca de pe pământ.
Mefistofel:
Într-o băltoacă se va aşeza îndat'.
E felul său de a se uşura.
Şi dacă lipitori pe fundul lui s-or desfăta,
De spirite şi spirit fi-va vindecat.
(Către Faust, care iese din joc.):
De ce ai părăsit frumoasa fată
Care cântând te-a ispitit?
Faust:
În vreme ce cânta, din gură
Un şoarec roşu i-a sărit.
Mefistofel:
Ei şi? Să cumpănim. Era mai bine
Dac-ar fi fost un şoarec sur?
Dar ce te-nteresează-acestea
Într-o idilă, când e noapte împrejur?
Faust:
Apoi văzui...
Mefistofel:
Ce?
Faust:
Vezi tu dincolo de crâng
O palidă frumoasă fată stând
Acolo, singură, departe? Numai anevoie
Înaintează, cu mişcări încete.
Mărturisesc că mi se pare
C-ar semăna cu buna Margareta.
Mefistofel:
Nu-i bine să priveşti, aşa în gol.
E-un chip de vrajă, fără viaţă, un idol.
Şi nici să-l întâlneşti nu-i bine.
De uitătura îngheţată sângele în om
Îngheaţă; piatră rece el devine.
Ai auzit despre Meduză[67], nu-i aşa?

---

66 Nicolai nu arăta înţelegere pentru poeţii de seamă ai timpului,
67 Meduza – personaj din mitologia greacă, despre care se credea că preface în stană de piatră pe oricine îi întâlnea privirea.

Faust:
Într-adevăr, sunt ochii unui mort,
Pe cari o iubitoare mână nu i-a fost închis.
Acesta-i sânul îmbiat de Margareta mea.
Acesta-i trupul dulce, ce-l gustai în vis.
Mefistofel:
O vrajă e în joc, tu, aiuritule netot,
Căci fiecăruia i-apare ca iubita sa.
Faust:
Ce voluptate, câtă suferinţă!
Nu pot, nu pot să mă despart
De ochii ce la mine s-au uitat.
Şi gâtul alb, cât de ciudat
Îl văd c-un roşu fir împodobit,
Subţire ca o dungă de cuţit.
Mefistofel:
Ceea ce vezi, întrezăresc şi eu deodat'.
Ea poate capul şi subt braţ să-l poarte,
Deoarece Perseu[68] i l-a tăiat.
Mereu această nebunie te atrage.
Vino pe dâmb în sus, aici e joc
Şi veselie ca-ntr-un iarmaroc.
De nu sunt înşelat de-un farmec de poveste,
Văd un teatru-aici. Ce este?
Servibilis:
Începe-ndată
O piesă nouă, ultima din şapte.
E obiceiul locului atâtea să se dea.
Un diletant a scris-o într-un ton aparte,
Şi diletanţi o reprezintă.
Scuzaţi, voi spectatori, dacă dispar.
E slujba mea de-a înălţa cortina
Şi-a o lăsa să cadă iar.
Mefistofel:
Sunt bucuros să vă-ntâlnesc la jocul
Din Muntele Nebun, unde vă este locul.

---

68 Perseu – personaj mitologic. Se spune că a tăiat în deşertul libian, tăind capul Meduzei, din sângele căreia au răsărit şerpi.

Johann Wolfgang von Goethe

Visul unei nopţi de valpurgie sau nunta de aur a lui Oberon şi a Titaniei[69]

Intermezzo

Maistrul teatrului:
Astăzi ne-odihnim puţin
Noi actoriceasca gloată.
Munte vechi şi-o vale jos:
Astea-s, iată, scena toată.
Crainicul:
Nunta ce-o vedeţi acum
E de aur, căci trecură
Printre soţi cincizeci de ani
De gâlceavă şi de ură.
Oberon:
Spirite, vreau s-apăreţi!
Cercetaţi-ne grădina!
Împăcatu-s-au din nou
Regele şi cu regina[70].
Puck[71]:
Vine Puck şi se-nvârteşte
Saltă, unde-i cânt de strună.
Alţi o sută vin în urmă,
Să se bucure-mpreună.
Ariel[72]:
Cântec ţese Ariel,
Sunete din ceruri scoase.
Feţe hâde cheamă el,
Dar şi suflete frumoase.
Oberon:
De la noi să ia o pildă
Cei ce vor să se-nţeleagă.

---

69 Oberon şi Titania – regele şi regina ielelor, personaje cunoscute din comedia *Visul unei nopţi de vară* de Shakespeare.
70 Cearta dintre Oberon şi Titania s-a iscat din pricina unui băiat indian.
71 Puck – alt personaj din *Visul unei nopţi de vară.*
72 Ariel – spirit la ordinele lui Prospero, personaj din piesa *Furtuna* de Shakespeare.

Dacă vreţi să se-nţeleagă,
Despărţiţi pe drag de dragă.
Titania:
De se ceartă soţ, soţie,
Să mi-i duceţi hăt departe,
Duceţi-o spre miazăzi,
Iar pe el spre miazănoapte.
Orchestra Tutti (fortissimo):
Musculiţele, ţânţarii,
Şi cu rudele-trabanţii,
Brotăcel şi-n iarbă greieri –
Iat-aceştia-s muzicanţii.
Solo:
Auziţi, ăsta-i cimpoiul!
Ca balonul de săpun.
Creşte, scade şi strănută
Fluieră pe nas nebun.
Un spirit ce abia se înfiripă[73]*:*
Aripi, burtă, are fleacul,
Nici nu umblă, nici nu zboară,
Încă n-are-nfăţişare,
Dar se vrea poezioară.
O pereche:
Pas mărunt şi salt înalt
Prin miresme şi prin rouă.
Dai adesea din picior,
N-o să zbori nici chiar cu două.
Călător curios[74]*:*
E un joc de măşti acesta?
Să mai cred vederii, zici?
Oberon, frumosul zeu
E şi astăzi pe aici?
Ortodoxul[75]*:*

---

73 Prin „Spiritul” şi „Perechea” (strofa următoare) Goethe îi ironizează pe poetaştri.

74 „Călătorul” este tot publicistul Nicolai; care a publicat *Descrierea unei călătorii prin Germania şi Elveţia* (12 volume).

75 „Ortodoxul” se pare că ar fi contele *Fr. Leopold von Stolberg* (1750-1813), care-l critica, din punct de vedere creştin, pe Schiller pentru poezia acestuia *Zeii Greciei.*

Johann Wolfgang von Goethe

Nare gheare n-are coadă.
Îndoieli însă nu-mi fac.
Ca, şi zeii din Grecia
E şi el un simplu drac.

Un artist nordic:

Schiţă e tot ce pictez
Schiţă doar, oricât asud
În răstimp mă pregătesc
De-o călătorie-n sud.

Puristul:

Nenorocul mă aduce:
Ce desfrâuri necurate!
Din atâtea vrăjitoare
Numai două sunt pudrate.

O vrăjitoare tânără:

Pudra este ca şi-o haină
Pentru vechi femei cărunte.
De aceea-ncalec ţapul,
Goală de la tălpi la frunte.

O matroană:

Cuviinţă-avem destulă.
Poftă n-am să ne certăm.
Tinerică putrezi-vei,
Câtă vreme noi durăm.

Un capelmaistru:

Voi ţânţari şi musculiţe,
Lăsaţi trupul gol, intact.
Brotăcel şi-n iarbă greieri,
Rămâneţi şi voi în tact!

O giruetă[76] *(arătând într-o direcţie):*

Societatea mi-e pe plac.
Sunt aci numai mirese
Şi burlaci, speranţe dând,
Mari şi cele mai alese.

O giruetă (arătând în altă direcţie):

Dacă însă nu se cască
Ăst pământ ca să-i înghită,

---

76 *Girueta* – o morişcă ce simbolizează spiritele uşor influenţabile, care se întorc după cum bate vântul.

Mă avânt c-o săritură
Chiar în iad, că sunt grăbită.
Xenii[77]*:*
Ca insectele avem
Foarfeci ascuţite bine.
Astfel pe Satan tătucul
Îl cinstim cum se cuvine.
Un scriitor[78]*:*
Iată-i cum, venind grămadă,
Ei glumesc naivi cu toţii.
Pân' la urmă ei vor spune
Că sunt generoşi, netoţii!
Musagetul:
Printre-aceste vrăjitoare
Eu m-aş pierde, să m-amuze,
Căci pe-acestea le-aş conduce
Mai uşor decât pe muze.
Ci-devant geniul timpului:
Dacă vrei s-ajungi ceva, de
Mine ţine-te de zor.
Muntele Nebun, Parnasul
Are-un vârf prea-ncăpător.
Călător curios[79]*:*
Omul ţeapăn, cine este?
Cu paşi mândri lunecă.
El miroase, ce miroase.
Iezuiţi, adulmecă.
Cocorul[80]*:*

---

77 *Xenii* – epigrame satirice (Goethe şi Schiller au publicat împreună asemenea xenii, satirizând personaje şi curente din timpul lor).

78 Scriitorul atacat in aceste versuri este *August von Hennings,* care scotea revista *Musaget* şi jurnalul *Genius der Zeit (Geniul timpului).* „Ci-devant geniul timpului" este numit acest jurnal, fiindcă în momentul când apărea *Faust*, îşi încetase apariţia.

79 Iarăşi, Nicolai, cunoscut ca un vrăjmaş al iezuiţilor.

80 Cocorul este *Lavater Johann Kaspar* (1741-1801), scriitor şi predicator elveţian. El e creatorul aşa-numitei teorii fizionomice, după care caracterul unui om se poate deduce din trăsăturile feţei lui.

Johann Wolfgang von Goethe

Place-mi mie-n ape clare,
Dar şi-n tulburi pescuitul.
De aceea, şi cu dracii
Se amestecă smeritul.

Copilul lumii[81]*:*

Credeţi-mă, credincioşii
Află-n toate un vehicul.
Pe-acest munte nu arare
Ei s-adună-n conventicul[82].

Un dănţuitor:

Vine-acum un cor, se pare,
Tobe-aud şi, hărmălaie.
Nu-ţi fă griji! Străbat prin larmă
Unisoanele cimpoaie.

Maestrul de dans:

Din picioare o figură
Fiecare face, iată.
Strâmbul sare, greul saltă,
Nu întreabă cum arată.

Ceteraşul

Ar ucide – toţi pe unul
Şi pe ceilalţi fiecare.
Un cimpoi îi îmblânzeşte
Ca Orfeu[83], în vremi pe fiare.

Dogmaticul:

Îndoiala nu m-atinge.
Dracul trebuie ceva
În esenţa lui să fie.
Altfel – draci n-ar exista.

Idealistul:

Fantazia, cum mi-o-nchipui,
Cată să mă domine.
Dacă eu sunt toate-acestea,
Sunt nebun de-a binele.

---

81 Copilul lumii este Goethe însuşi, care anunţă conventiculul filozofilor pe Muntele Nebun.

82 *Convenlicul* – adunare restrânsă şi secretă.

83 Orfeu – personaj din mitologie. Era socotit un neîntrecut muzician. Se spune că prin cântecele sale el izbutea să îmblânzească chiar şi fiarele.

Realistul:
Mare-i pentru mine chinul.
Ah, esenţa ce-o fi oare?
Pe pământ întâia oară
Nu stau sigur pe picioare.
Supranaturalistul:
Cu plăcere vin pe-aice,
Căci o logică îmi spune:
Dacă dracii sunt aievea,
Sunt şi duhurile bune.
Scepticul:
Ei se ţin după văpaie
Şi se cred aproape tare
De comoară. Dară dracul
Numa-n mine-şi are leacul.
Capelmaistrul:
Brotăcel şi-n iarbă greieri,
Ce nemernici diletanţi!
Voi, ţânţari şi musculiţe,
Sunteţi muţi sau muzicanţi?
Abilii[84]*:*
Sans-souci, aşa se cheamă
Creaturile voioase.
Nu mai mergem pe picioare,
Ci pe capetele-ntoarse.
Neajutoraţii:
Noi curtenii, îmbuibaţii,
Morţii îi cădem în poale.
Roşi de dans ne sunt papucii,
Colindăm călcâie goale.
Lumini rătăcitoare:
De pe baltă noi venim,
Suntem mlaştinilor floare.
Dar prin cetele de-aici
Ne-nşirăm strălucitoare.
Stea căzătoare:
Din tărie cad şi lunec,

84 În cele cinci strofe ce urmează sunt caracterizate apariţii şi curente din timpul revoluţiei franceze din 1789.

Johann Wolfgang von Goethe

Spintec spaţiul stelar.
Zac în iarbă, doborâtă.
Cine mă ridică iar?
Masivii:
Loc. Vrem loc. Jur-împrejur
Iarba cade, când în droaie
Duhuri vin şi iarăşi vin.
Au picioarele greoaie.
Puck:
Ce veniţi? De ce călcaţi
Ca şi pui de elefanţi?
Cel mai butucos butuc
Fie astăzi însuşi Puck.
Ariel:
Dacă àripi v-a dat firea,
Dacă àripi v-a dat duhul.
După mine să vă ţineţi,
Spre palat tăind văzduhul.
Orchestra (pianissimo):
Nori şi neguri, în plutire,
Se pătrund de ziuă sus.
Foşnet e şi vânt prin trestii.
Totul în nimic s-a dus.

Zi înceţoşată. Câmp.
Faust, Mefistofel.

Faust:

În suferinţă! Şi-n deznădejde. Jalnic şi îndelung rătăcind pe pământ, şi acum sub lacăt! Închisă ca răufăcătoare în beci, în groaznice chinuri, suava, nefericita creatură! Până aci s-a ajuns! Până aci. Tu trădător, nemernic spirit, toate astea mi le-ai tăinuit.

Aşteaptă numai, stai. Rostogoleşte-ţi drăceştii ochi în cap, înverşunându-te. Stai numai, şi-nfruntă-mă cu nesuferita ta prezenţă. Închisă! În restrişte fără capăt. Lăsată în grija duhurilor rele şi a omenirii care judecă nesimţitoare. Iar pe mine mă legeni în răstimp cu desfătări urâte, îmi ascunzi crescânda ei jale şi-o laşi fără de ajutor prăpădului!

Mefistofel:

Nu este ea cea dintâi.

Faust:

Câne! Monstru scârbos! – Schimbă tu, nemărginitule Spirit, schimbă şarpele, dându-i iarăşi înfăţişarea de câne, cum adeseori noaptea îi plăcu să mă adulmece, să se rostogolească la picioarele neştiutorului călător, să sară pe umerii celui ce cădea. Schimbă-l iarăşi, dându-i înfăţişarea ce-i este dragă, să se târască în nisip pe burtă, să calc lepădătura cu piciorul! – N-a fost ea cea dintâi! – Ce amărăciune, ce tristeţe, de nimeni cuprinse, că atâtea fiinţe s-au prăbuşit în prăpastia acestei calamităţi, că întâia, zvârcolindu-se în suferinţa morţii, nu a ispăşit vina tuturor celorlalte în faţa celui ce iartă din veac în veac! Mie îmi macină măduva şi viaţa – suferinţa acestei unice fiinţe. Tu rânjeşti nepăsător, privind destinul miilor de creaturi!

Mefistofel:

Suntem iarăşi la hotarul puterii noastre, acolo unde înţelegerea omului poticneşte. De ce te însoţeşti cu noi, dacă nu eşti în stare a te ţine de-nsoţire? Ai vrea să zbori, dar nu eşti sigur că ameţeala nu te ia în vârtej. Ţi-am intrat sub piele noi, sau tu nouă?

Faust:

Nu rânji, mişcându-ţi fălcile flămânde! Mi-e silă. – Tu mare, puternic Spirit, care m-ai învrednicit să mi te-arăţi, tu care inima mi-o ştii şi sufletul, de ce mă fereci de-această ruşine, de-acest însoţitor care paşte suferinţa şi se bucură de toată stricăciunea?

Mefistofel:

Mai ai ceva de spus?

Faust:

Salveaz-o! Altfel vai ţie! Altfel cadă cel mai groaznic blestem pe capul tău prin milenii!

Mefistofel:

Nu pot să topesc pecetea răzbunătorului, nu pot deschide lacătele sale. „Salveaz-o!” Dar cine a fost cel ce în pierzanie o a zvârlit? Eu sau tu?

(Faust se uită sălbatic împrejur.)

Mefistofel:

Întinzi mâna să apuci fulgerul, tunetul? Ce bine că acestea nu vi s-au dat vouă mişeilor muritori! A zdrobi pe cei ce

răspund nevinovaţi, iată felul tiranilor de a-şi uşura inima, când ajung în perplexitate!

Faust:

Du-mă la ea. Să fie eliberată!

Mefistofel:

Şi primejdia căreia te expui? Află că în oraş fapta sângeroasă a mânii tale mai strigă şi acum: Pe locul unde ucisul căzu, plutesc încă duhuri răzbunătoare, pândind întoarcerea ucigaşului!

Faust:

Şi-aceasta trebuie s-o mai aud? Blestemul lumii cadă asupra ta, monstrule! Du-mă acolo, îţi spun, şi elibereaz-o!

Mefistofel:

Te duc, şi ceea ce pot să fac, ia aminte. Am eu toată puterea în cer şi pe pământ? Vreau să înnegurez simţurile pazniculuí. Pune mâna pe chei, şi scoate-o din beci cu mâna ta omenească! Eu voi veghea. Vrăjiţi, caii aşteaptă. Vă călăuzesc! Aceasta pot s-o fac.

Faust:

Să mergem! Să plecăm!

Noapte. Câmp deschis.
Faust, Mefistofel trec în vuiet fie cai negri.

Faust:

Ce dreg femeile acelea acolo pe gorganul corbilor, la spânzurătoare?

Mefistofel:

Nu ştiu ce fierb şi ce gătesc în căldare!

Faust:

Se ridică şi coboară, se înclină, se apleacă.

Mefistofel:

O breaslă de vrăjitoare.

Faust:

Împrăştie ceva, spurcând, sfinţind, vrăjesc.

Mefistofel:

Să trecem! Să trecem!

Închisoare.
Faust, cu o legătură de chei şi cu un felinar, în faţa unei uşi

de fier.

Faust:
Ca niciodat' mă-ncearcă un fior,
Restriştea omenirii, cumplită, mă cuprinde.
Aici, după ăst zid, stă ea, sub greu zăvor.
Iar crima ei n-a fost decât o dulce nebunie!
Tu şovăi să te duci la ea!
Te îngrozeşte gândul de-a o revedea.
Cu sârg! Căci şovăirea ta
I-aduce moartea! Nu mai sta-n zădărnicie!
(Prinde lacătul. Cineva cântă după uşă.)
Rea a fost măicuţa mea,
Ea de drag m-a sugrumat.
Tată-meu – el m-a mâncat.
În ţărâna răcoroasă
Surioara mea îmi puse
Oasele, ce-mi mai rămasă.
Pasăre eu mă făcui.
Păsărică de dumbravă,
Zbori în slavă, zbori în slavă!
Faust (descuind):
Te-aud, te-aud. Dar nu-i făcut să mă ostoaie
Nici zornetul de lanţ, nici foşnetul de paie.
(Intră.)
Margareta (ascunzându-se-n aşternut):
Vai, vai! Ei vin! Cumplită moarte!
Faust (încet):
Vin să te scap! Te duc departe!
Margareta (zvârcolindu-se la picioarele lui):
De eşti un om, de mine fie-ţi milă!
Faust:
Nu mai striga! Trezeşti cumpliţii paznici
Ce-abia acuma adormiră.
(Ridică lanţurile să le desferece.)
Margareta (îngenunchind):
Călăule, ce vii din ceaţă,
Cine ţi-a dat puterea-aceast' asupra mea?
E încă miez de noapte.
Mai lasă-mă, nu mă lua!

Johann Wolfgang von Goethe

Îndură-te încă puţin de viaţa mea!
Nu e-n de-ajuns de timpuriu
Şi dis-de-dimineaţă?
(Se ridică.)
Sunt doar aşa de tânără, atât
De tânără! Şi trebuie să mor!
Frumoasă fost-am de-asemeni, şi de-aci năpasta!
Ce-aproape-a fost iubitul. Astăzi e departe.
Şi sfâşiată e cununa, risipită floarea.
De ce acuma silnicia-aceasta?
De ce mă strângi aşa? Ce ţi-am făcut?
Nu mă lăsa-n zădar să te implor,
În viaţa mea nu te-am văzut!
Faust:
De-aş trece, vai, şi peste-această suferinţă!
Margareta:
Sunt în puterea ta, cu toată-a mea fiinţă,
Îngăduie-mi copilul doar să-mi mai lăptez.
L-am răsfăţat, pe întuneric, ca-ntr-un vis.
Mi l-au luat, ca să mă-ndurerez.
Şi-acuma spun că l-am ucis.
Şi n-oi mai fi vreodată bucuroasă.
Şi cântece ei născocesc pe seama mea,
Ei, oamenii – urât din partea lor!
Poveste-a fost frumoasă,
Dar s-a sfârşit aşa.
Faust (se aruncă la picioarele ei):
E-aici, cel care te iubeşte şi nu doarme.
Veni, năprasnica robie să ţi-o sfarme.
Margareta (se aruncă şi ea jos):
Să-ngenunchiem, să implorăm prea sfinţii!
Căci jos sub aste lespezi şi sub pragul
Ce-l vezi, în clocot fierbe iadul.
Şi Răul, cu grozavă încruntare,
Se îndârjeşte-n vuiet mare.
Faust (tare):
Margareta! Margareta!
Margareta (ascultă cu încordare):
Glasul iubitului a fost acesta!
(Se ridică sărind, lanţurile cad.)

Unde e? L-am auzit chemând.
Sunt liberă! Legată nu mai sunt.
La pieptul lui să zbor aş vrea,
În braţul lui s-adast un ceas.
Pe nume m-a chemat. În prag stătea.
Prin vuietul şi prin scrâşnirea iadului
Auzit-am dragul glas.
Faust:
Eu sunt.
Margareta:
Tu eşti? Mai spune-mi-o o dată!
(Cuprinzându-l.)
El e! El e! Unde e chinul?
Şi unde spaima închisorii şi suspinul?
Tu eşti! Vii să mă scapi!
Sunt slobodă, salvată!
Apare strada-n faţa mea, deodată,
Pe unde te văzui întâiaşi dată.
Senină, iată şi grădina, în care te-aşteptarăm
Cu Marta, vecina.
Faust (încet când să plece):
Din beznele scunde
Vino cu mine! Vino!
Margareta:
Mai rămâi!
Ştii cât de bucuroasă
Cu tine sunt oriunde.
(Îl mângâie cu iubire.)
Faust:
Grăbeşte-te!
De nu grăbeşti,
Vom ispăşi amarnic!
Margareta:
Cum, tu nu mai ştii să săruţi?
Să fie zadarnic?
O vreme te-ai depărtat
Şi sărutul l-ai şi uitat?
De ce la pieptul tău asemenea frică
Mă ia, când altă dată din privirea ta
Un cer întreg mă cotropea?

Johann Wolfgang von Goethe

A fost, când sărutându-mă, mă-năbuşeai.
Sărută-mă,
Altfel te sărut eu. Ce ai?
(Îl cuprinde.)
Vai, buzele tale – ce reci!
Şi mute.
Iubirea ta – unde e?
Cine mi-a furat-o pe tăcute?
(Se-ntoarce în altă parte.)
Faust:
Urmează-mă, iubito, vino!
Te îndrăgesc cu foc,
Cu înmiită-ardoare.
Urmează-mă. Atâta doar te rog.
Margareta (întorcându-se iarăşi spre el):
Eşti tu cu-adevărat? Eşti tu?
Faust:
Eu sunt. Vino cu mine!
Margareta:
Din nou tu mă primeşti la pieptul tău.
Salvându-mă, în mine tu pe cine vezi?
Dar cum se face că de mine n-ai sfială?
Şi ştii tu, prietene, pe cin-eliberezi?
Faust:
Grăbeşte-te, căci întunericul slăbeşte.
Margareta:
Măicuţa, eu am omorât-o.
Copilul mi l-am înecat.
Şi oare nu-ţi era şi ţie dat?
Tu eşti? De-abia o cred. Sunt trează?
Dă-mi mâna! – Dar de ce e umedă?
S-o ştergi. Pe ea
E sânge, s-ar părea.
Ah, Doamne! Ce-ai făcut!
În teacă spada pune-ţi-o la loc. Te rog.
Faust:
Trecutul, lasă-l,
Trecut rămână. Mă omori!
Margareta:
Tu trebuie să mâi în viaţă.

Vreau să-ţi vorbesc despre morminte.
De ele să-ngrijeşti încă de mâne.
Măicuţei îi alegi frumos un loc,
Alături fratelui un altul sub un soc.
Iar mie unul la o parte
Nu prea departe.
Copilul să mi-l pui la sânul drept.
Dar altul să nu zacă lângă mine.
Să mă lipesc cu foc de tine –
Ar fi un dulce şi suav noroc.
Dar nu mai izbutesc întru iubire a mă strânge.
Mi-e ca şi cum spre tine
Mi-aş face silă, ca şi cum tu m-ai respinge.
Şi totuşi tu aci îmi eşti,
Şi-atât de bun şi blând priveşti.

Faust:

De simţi că-s eu, atuncea vino!

Margareta:

Afară? Dincolo de ziduri?

Faust:

Spre libertate!

Margareta:

Dacă groapa e acolo,
Dacă acolo stă la pândă-o moarte,
Atuncea vino!
De-aici în aşternutul veşnic,
Şi niciun pas, niciunul mai departe.
Tu pleci acum?
O, Henric, dacă aş putea şi eu!

Faust:

Tu poţi, de vrei! Că uşa e deschisă.

Margareta:

Nu mai nădăjduiesc nimic. Plecarea – e oprită.
La ce-ar fi bună fuga când iscoadele pândesc?
E jalnic să cerşeşti pe uliţi,
Când cugetul te poartă între suliţi.
E jalnic prin străini să umbli ca o umbră,
Ca să te prindă totuşi, mai pe urmă.

Faust:

Rămân la tine,

Margareta:
Grăbeşte, grăbeşte!
Salvează-ţi copilul.
Din balta cu peşte!
Te du prin mohor
Pe râu în sus,
Pe punte, spre-apus.
La stânga, lângă stobor[85].
Acolo-i un lac.
Cercuri de unde se fac.
Prinde-l degrabă.
Scoate-l din apă.
Mai dă din picioare.
Scapă-mi-l, scapă!
Faust:
Dezmeteceşte-te! Nu mai avem alt ceas.
Eşti liberă, de faci un singur pas.
Margareta:
De-am trece de Muntele Veşted!
Măicuţa-i acolo pe-o piatră.
Fiori simt de gheaţă, la creştet.
Măicuţa-i acolo pe-o piatră.
Din cap dă ca seara la vatră.
Apoi piroteala-ncetează.
Ea nu mai veghează, ci doarme mereu,
Şi capul e greu, ea doarme mereu,
Ca noi să ne-avem ale noastre plăceri.
Ce vremi fericite acelea, doar ieri!
Faust:
N-ajută vorba, nicio rugăminte.
Am să te duc cu sila. Ia aminte!
Margareta:
Nu vreau. Nu sufăr silnicie.
Nu mă cuprinde ca un ucigaş.
C-atâtea îţi făcui spre bucurie.
Faust:
S-arată zorile, iubita mea!
Margareta:

85 *Stobor* – gard, zăplaz.

Se face zi. Pătrunde-aici ultima zii
Şi de-ar fi fost cum trebuia să fie,
Desigur ziua mea de nuntă-ar fi!
Nu spune nimănui, ah nu trăda
C-ai fost la Margareta ta!
Vai, cununiţa mea!
S-a întâmplat, cum mi-a fost dat.
Ne-om revedea,
Dar nu la dans.
Norodul se adună. Piaţa, strada,
De-abia-l cuprind.
Clopotul cheamă. Semn se dă. Mă prind.
De toate părţile mă leagă. S-a curmat cuvântul.
Mă-nalţă pentru ispăşire gâdele grăbit.
S-apleacă peste orice ceafă
Tăişul ce mi-a fost menit.
E mută lumea ca mormântul.

Faust:

De nu m-aş fi născut!

Mefistofel apare afară.

Mefistofel:

Ce şovăire fără noimă!
Purcedeţi! Sau sunteţi pierduţi!
Roibii mei se înfioară.
S-arată zorile pe munţi.

Margareta:

Ce namilă se-nalţă din pământ?
El e! Alungă-mi-l! Aci să nu mai stea!
Ce cată el pe locul sfânt?
Pe mine el mă vrea.

Faust:

Tu vei trăi!

Margareta:

Dumnezeiesc judeţ, mă dau
În grija ta.

Mefistofel (către Faust):

Vino! Altfel te las cu ea aci în părăsire!

Margareta:

Johann Wolfgang von Goethe

A ta sunt, Tată! Mântuie-mă, Tată!
Voi îngeri, cetelor senine,
Împrejmuiţi-mă, ţinându-mă sub scut!
Henric, ce groază mi-e de tine.
Mefistofel:
E osândită!
Glas (de sus):
E mântuită!
Mefistofel (către Faust):
Vino cu mine!
(Dispare cu Faust.)
Glas (dinăuntru pierind):
Henric! Henric!

Traducere de Lucian Blaga
Prefaţă de Acad. Tudor Vianu
Redactor: Dumitrescu Aristiţa
Tehnoredactor: Tudor Ion
Editura Pentru Literatură, Bucureşti, 1962